

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Чортківський інститут підприємництва і бізнесу

Кафедра фінансів та банківської справи

ПІВЦЬО Ірина Ігорівна
Митний контроль в забезпеченні фінансової безпеки України

Спеціальність 8.03050801 – фінанси і кредит

Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем „магістр”

Студентка групи ФМОвм-51
Півцьо І.І.

Науковий керівник
к.е.н., доцент Бугель Ю.В.

Дипломну роботу допущено до захисту
„_____” _____ 2013р.
В.о. зав. кафедри,
д-р екон. наук, професор О.М. Десятнюк

„_____” _____ 2013р.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1 СТАНОВЛЕННЯ І ЗМІСТ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

1.1. Історія становлення митного контролю

1.2. Сутність і призначення митного контролю

1.3. Принципи митного контролю

Висновок до розділу I

РОЗДІЛ II ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

2.1. Моніторинг правових засад митного контролю.

2.2. Зони митного контролю

2.3. Концептуальні засади здійснення митного контролю

2.4. Форми митного контролю

Висновок до розділу II

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

3.1. Взаємодія митних органів України з правоохоронними та окремими контролюючими органами

3.2. Стратегія вдосконалення системи класифікації видів і форм митного контролю.

Висновок до розділу III

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Розвиток національної правової системи у всіх її проявах є складним і тривалим процесом, що вимагає належного наукового забезпечення, об'єктивної апробації та виваженості в оцінках. На жаль, сьогодні процесу формування національної правової системи властива тенденція до відображення миттєвих потреб у правовому регулюванні тієї чи іншої сфери суспільних відносин, без врахування теоретичного підґрунтя цього багатогранного процесу. Як наслідок цього – правові колізії в чинному законодавстві.

Радикально змінити систему управління державою усіма сферами суспільного життя і перетворити її з гальма економічних перетворень на один із визначальних чинників їх прискорення має комплексна адміністративна реформа. Необхідність її здійснення в Україні обумовлена тим, що вжиті останнім часом окремі неузгоджені між собою спроби зміцнити виконавчу владу і пристосувати існуючу систему державного управління до потреб здійснення необхідних економічних і політичних перетворень виявилися недостатніми і мало результативними. За своєю суттю адміністративна реформа є комплексом узгоджених між собою заходів, спрямованих на суттєве підвищення рівня керування життєво важливими процесами у суспільстві шляхом науково обґрунтованого створення ефективно працюючого механізму державного управління, розвитку адміністративного законодавства, покращення кадрового, інформаційно-технічного і фінансово-матеріального забезпечення виконавчої влади [1].

Перед українською правовою наукою гостро постають, з поміж інших, завдання розширити та поглибити фундаментальні дослідження проблем організації, функціонування та правового регулювання виконавчої влади та реформування її інститутів.

За цих умов визначення місця митної служби в системі органів виконавчої влади має ключове значення для сутності митної системи, функцій митних органів, їх правового статусу, організаційного будівництва, форм і методів діяльності.

Захист економічних інтересів України, запобігання незаконному ввезенню товарів, втратам Державного бюджету України в процесі зовнішньоекономічних операцій є головним завданням Державної митної служби України, яке зумовлює пошук нових і вдосконалення існуючих засобів та форм його проведення.

Актуальність обраної теми обумовлюється і великим загальнодержавним значенням податків, надходження яких, як головного джерела наповнення державного бюджету, контролюють та забезпечують митні органи.

Розвиток митного контролю в Україні, потребує реорганізації системи митних органів та вирішення проблем правового регулювання митного контролю, оскільки продовжують діяти застарілі нормативні акти, між чинними правовими актами існують істотні суперечності, що порушує системність митного законодавства, чимало нормативних актів виявляються неефективними, відсутня належна стабільність законів. У цих умовах необхідно використати особливості міжнародно-правових стандартів, що дасть змогу застосувати досвід зарубіжних країн з урахуванням національних традицій, менталітету, наукових здобутків українських вчених-юристів у процесі організації та правового регулювання митного контролю.

Актуальність цього дослідження посилюється тим, що митний контроль передбачає налагоджену систему юридичної відповідальності за порушення митного законодавства. Для створення надійних засад охорони зовнішньоекономічної діяльності як юридичних так і фізичних осіб необхідне існування всіх видів юридичної відповідальності. Особливе важливе місце в цій сфері посідає адміністративна відповідальність за порушення митних правил. Головне її призначення полягає в попередженні та недопущенні протиправних діянь, що посягають на встановлений законодавством України порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України.

В Україні проблемам митного контролю до останнього часу не приділялося належної уваги. Окремі питання або сфери державного контролю досліджували у своїх роботах О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк, Л.К. Воронова, А.С. Васильєв, І.П. Голосніченко, С.В. Ківалов, Р.А. Калюжний, Л.В. Коваль,

В.В.Копейчиков, Л.Т.Кривенко, Є.Б.Кубко, Д.І.Лук’янець, В.М.Марчук, В.Ф.Опришко, І.М.Пахомов, П.М.Рабинович, А.О.Селиванов, М.Ф.Селівон, В.Ф.Сіренко, О.Ф.Фріцький, В.В.Цветков, В.М.Шаповал, Ю.С.Шемшученко. Питанням митної справи взагалі та митного контролю зокрема приділена значна увага в наукових працях К.Г.Борисова, Б.Н.Габричидзе, Дьоміна Ю.М., С.В.Ківалова, Б.А.Кормича, В.Пашка, С.І.Пахомова, К.К.Сандровського.

Не применшуючи ролі й значущості доробку попередніх науковців, необхідно визнати, що в Україні досі немає спеціальних монографічних досліджень проблематики митного контролю, що і зумовило вибір теми дослідження.

Мета і задача дослідження. Мета роботи полягає у виявленні на основі аналізу наукових розробок, узагальнення нормотворчої практики, вітчизняного і зарубіжного досвіду місця і ролі митного контролю у державному регулюванні митної справи, визначенні особливостей і тенденцій організаційного та правового забезпечення здійснення митного контролю, виробленні науково обґрунтованих пропозицій щодо створення ефективної системи органів митного контролю та підвищенні результативності і ефективності їх діяльності.

Відповідно до вказаної мети, визначимо наступні завдання:

-уточнити поняття та сутність митного контролю і на цій основі визначити місце і роль функції митного контролю у державному регулюванні митної справи;

-розкрити основні принципи митного контролю;

-виділити форми і види здійснення митного контролю, та внести пропозиції про вдосконалення митного контролю щодо юридичних осіб;

-розмежувати поняття : “посадова особа митного органу”, “службова особа митного органу”, “працівник митного органу”;

-удосконалити організацію структури митних органів щодо здійснення митного контролю;

-виявити прогалини чинного законодавства та практики застосування заходів адміністративної відповідальності суб’єктів зовнішньоекономічної

діяльності за порушення митних правил та виробити пропозиції по усуненню цих недоліків.

Об'єктом дослідження є митний контроль як вид державного контролю і окрема функція митних органів, його основні ознаки, характеристики та реалізація в процесі здійснення митної справи.

Предметом дослідження є організаційні та правові аспекти здійснення митного контролю в Україні.

Методи дослідження. З метою одержання найбільш достовірних результатів у дослідженні застосовувалася система принципів, прийомів та підходів, яка побудована на філософських, загальнонаукових та спеціальних методах. Використання філософських принципів і методів дало змогу забезпечити єдність соціально-правового та гносеологічного аналізу митного контролю, об'єктивність, конкретність тощо.

Системний, структурно-функціональний, історико-порівняльний та інші методи використовувалися для досягнення розуміння діалектичного зв'язку між функціями та структурою, правовою діяльністю та правовими відносинами в межах митного контролю. Застосування спеціальних методів як формально-юридичного, порівняльно-правового, тлумачення правових норм і узагальнення юридичної практики дозволило проаналізувати особливості митного контролю. Використання статистичного методу дало змогу прослідкувати динаміку митних правопорушень та визначити проблеми застосування адміністративної відповідальності за порушення митних правил.

Основні положення та висновки роботи ґрунтуються на аналізі вітчизняної та зарубіжної наукової літератури, нормативних актів, юридичної практики.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Теоретичне та практичне значення полягає у тому, що сформульовані в роботі концептуальні положення, висновки та рекомендації певною мірою поглиблюють наукові засади митного контролю і можуть бути використані у процесі адміністративно-правового регулювання інституту митного контролю, підготовки нормативно-правових актів по удосконаленню структури Державної митної служби України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані при розробці нових законодавчих актів з питань митної справи та адміністративної відповідальності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за порушення митних правил.

Структура і обсяг роботи. Магістерська робота викладена на ___ сторінках комп'ютерного тексту і складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, таблиць, схем, рисунків, формул.

РОЗДІЛ 1 СТАНОВЛЕННЯ І ЗМІСТ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

1.1. Історія становлення митного контролю

Митний контроль у механізмі державної влади має давню і багату історію. Держава й людина не можуть жити, мислити, діяти поза конкретно-історичним суспільством, поза історією [2]. "Піднесення над історією,- наголошував К.Ясперс,- стає помилкою, якщо ми йдемо від історії"[3]. Проблемою митного контролю, формами і методами його здійснення опікувалися постійно, але в основному він слугував одним із заходів наповнення державної скарбниці. Згодом митний контроль з боку держави став здійснюватися і за іншими сферами зовнішньоекономічної діяльності.

Протягом віків митниця була і залишається одним із найсуттєвіших факторів державності і незалежності країни, яскравим свідченням владного і фінансового суверенітету. Про це свідчить історія митниці та митної справи в Україні. "Митниця і митна справа - це неодмінні атрибути будь якої держави, оскільки навіть на ранніх стадіях розвитку державності існують зовнішні торгівельні зв'язки"[4].

Як комплексна галузь законодавства митне законодавство містить об'єднані внутрішньою єдністю нормативно-правові акти, правові норми яких регулюють зовнішньоекономічну і пов'язану з нею іншу діяльність громадян та юридичних осіб при переміщенні ними товарів та предметів через митний кордон України.

Термінологічна невизначеність понять "митне законодавство", "митний контроль", "митна служба", "службова особа митного органу", "посадова особа митного органу", "працівник митного органу" є причиною різних труднощів в процесах законотворчості, систематизації нормативно-правових актів, усуненні недоліків у законодавчому регулюванні та судовій практиці.

Тому важливим є визначення вищевказаних понять та їх змісту у законодавчому порядку в новому Митному кодексі України.

Система підгалузі митного права складається об'єктивно. Проте, як зазначає С.Алексєєв, визнання об'єктивності структури права не означає її фатальності, незалежності від волі законодавця, активна правотворча діяльність якого впливає на структуру права і з часом призводить до цілеспрямованих перетворень у його тканині, структурі [9]. На думку В.Тація, "сама юриспруденція покликана робити все більш вагомий внесок у розбудову національної держави, формування сучасних державних і юридичних інститутів [10].

Розвиток митного законодавства поки що відбувається шляхом диференціації. Відображенням цього процесу є прийняття законів та підзаконних актів щодо регулювання митної справи. Лише діалектична взаємодія теорії і практики є передумовою успіху [12].

Значною мірою впорядкованості підзаконних нормативно-правових актів сприяло видання Указу Президента України від 3 жовтня 1992 р. №493/92 "Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади" [13], в розвиток якого Кабінет Міністрів прийняв Постанову від 28 грудня 1992 р. №731 "Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади [14]. На впорядкованість нормативно-правових актів України мав вплив також Указ Президента від 10 червня 1997 р. №503/97 "Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності" [15].

Разом з тим необхідним є введення в дію нового митного кодексу, який мав би встановити загальні засади системи правового механізму в даній галузі, заповнив прогалини та усунув недоліки у правовому регулюванні відносин та встановив єдиний понятійний механізм.

Новим Митним кодексом митну політику визначено як систему принципів та напрямків діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі.

Як зазначають С.В.Ківалов, Б.А.Кормич " Митна політика являє собою певний комплекс заходів, спрямованих на забезпечення ефективного

функціонування митних кордонів та забезпечення захисту національних інтересів та національної безпеки держави у зовнішньоекономічній сфері" [16].

Отже, теоретичне визначення поняття "митна політика" за своїм змістом є набагато ширшим і, на нашу думку, підлягає законодавчому закріпленню у новому Митному кодексі.

Характерною особливістю механізму формування і проведення митної політики є те, що органи виконавчої влади мають компетенцію здійснювати всі форми реалізації покладених на них державних функцій [17].

Митна політика спрямована на інтеграцію української економіки до світового господарства і важливим засобом вирішення цього завдання є участь України в міжнародному співробітництві в галузі митної справи.

Так, тільки за перші вісім років існування нашої держави Верховною Радою України було ратифіковано 292 міжнародних угод (конвенцій, хартій, договорів і протоколів до них). Завдяки цьому було започатковано і розширено договірно - правові відносини з 54 країнами світу (в тому числі укладено 37 договорів про встановлення дружніх стосунків або принципів взаємовідносин), з рядом впливових міжнародних організацій (Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародний валютний фонд, ЄС, Європейський банк реконструкції та розвитку, Бельгійсько-Люксембурзький Економічний Союз, СНД тощо). Україна приєдналася до 51 міжнародної угоди універсального рівня та 34 регіональних [18].

З самого початку становлення держави митне законодавство почало формуватися на основі міжнародно-правових стандартів, а тому Державний митний комітет постійно вносив на розгляд Кабінету Міністрів низку законопроектів з митних питань, спрямованих на подальшу лібералізацію митних правил. Слушно ще у 1949 р. зазначав англійській філософ Майкл Оукшот, що "правильна політика може бути побудована тільки на глибокому знанні того суспільства, яке вона намагається удосконалити, на виразному уявленні про його теперішній стан і на точно сформульованій програмі реформування його законодавства" [19].

"Принципи митного регулювання" Митного кодексу України спільно з іншими положеннями глави 1 цього кодексу дає можливість певною мірою виявляти співвідношення митної політики та митного законодавства.

С.Ківалов та Б.Кормич, аналізуючи принципи митної політики, дійшли висновку, що "право як сукупність правових норм носить догматичний характер і не здатне еволюціонувати саме по собі. Політика ж, як суспільне явище, навпаки, пов'язана з суспільством, для неї характерна діалектична природа, політика є самодостатньою за своїм змістом і незалежною від державної влади, примусу...В ситуації, коли, наприклад, в рамках митної політики держава А. вживає заходи у відповідь на дискримінаційні дії держави Б., ці дії завдають збитків у першу чергу резидентам держави Б., які юридично не несуть ніякої відповідальності за дії уряду, а вже потім, опосередковано, завдаються збитки економіці держави Б. Аналогічно поняття національної безпеки і національних інтересів мають пріоритет перед інтересами окремих фізичних та юридичних осіб. Саме з цих причин можна говорити про правові принципи митної політики з певними застереженнями, оскільки правові норми не можуть відображати динаміки зовнішніх та внутрішніх об'єктивних факторів. Подібні зміни зовнішніх та внутрішніх об'єктивних факторів викликають зміни в змісті політики взагалі та державної політики зокрема, а ті, в свою чергу, ініціюють законотворчий процес, результатом якого стають зміни в правових нормах" [20].

Повернемося до визначення поняття митного законодавства. Російські вчені вважають, що до митного законодавства можуть бути віднесені не тільки закони та інші правові акти, що прямо регулюють митну справу, але й інші закони, що регулюють різні сфери суспільного життя [21].

З такою думкою не можна не погодитись. Наприклад, Закон України "Про карантин рослин" від 30 червня 1993 р.[22] встановлює ряд правових норм, що регулюють митну справу, а саме ст. 11 цього закону: "Фітосанітарному контролю підлягають усі підкарантинні матеріали та об'єкти, що перетинають державний кордон України та межі особливих карантинних зон. Митне

оформлення вантажів проводиться лише після здійснення фітосанітарного контролю."

Митний кодекс України прямо не дає відповіді на питання чи відносяться підзаконні акти до митного законодавства, але аналіз Митного кодексу України свідчить, що до митного законодавства можуть бути віднесені не тільки закони, але й правові акти Кабінету Міністрів України та Державної митної служби України.

Однак повернемося до питання співвідношення митної політики та митного законодавства. На нашу думку, митна політика формулює загальностратегічні та конкретні завдання, які у різних правових формах вирішує митне законодавство України. На конкретний зміст митної політики держави впливають певні об'єктивні фактори, а саме: загальний стан економіки країни, особливості розвитку окремих галузей економіки, існуючі зовнішні економічні зв'язки, та взагалі стан світових економічних відносин, ідеологічні та політичні фактори. Звідси і нестабільність митного законодавства, а особливо у перші роки становлення самостійної Української держави. Так, наприклад, тільки у Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність"[23] сімнадцять разів вносилися зміни та доповнення в залежності від економічної політики держави.

Таким чином, напрямками та конкретними завданнями, які диктуються митною політикою, визначається в цілому характер та специфіка митного законодавства України. Але не на усі складові елементи митної справи однаково впливає митна політика. Такі інститути як відповідальність за порушення митних правил та митні режими - відносно стабільні і коливання політичної кон'юнктури на них впливають менше ніж на такі інститути як митний контроль, митні платежі, митно-тарифне регулювання, митні процедури тощо. Регулювання останніх тісно пов'язане зі станом різних факторів та умов - політичних, економічних, соціальних, географічних та природних, криміногенних та інших. Усі ці обставини безпосередньо впливають на прийняття правових актів, що регулюють митну справу.

Україна визначає і здійснює єдину митну політику, спрямовану на прискорення товарообігу, стимулювання розвитку національної економіки, захист внутрішнього ринку та власного виробника, а також на розвиток митної справи, відповідно до загальновизнаних міжнародних норм.

Верховна Рада України визначає головні напрямки митної політики України; структуру системи органів державного регулювання митної справи; розміри мит та умов митного обкладення; вільні митні зони та митні режими на території України; перелік товарів, експорт, імпорт та транзит яких через територію України забороняється.

Динамічний характер різних сторін та напрямків митної справи, обумовлених як економічними так і політичними реформами, вимагає необхідність такого ж динамічного безпосереднього керівництва і з боку Президента та Уряду.

Розвиток митного законодавства потребує методологічного визначення сутності і поняття управління в галузі митної справи, оскільки через останнє забезпечується функціонування й розвиток митно-правових відносин. У вітчизняній юридичній літературі ще не склалося сталого й загальновизнаного поняття управління митною справою. Одні дослідники трактують його з точки зору суті, реального змісту, інших форм, котрих воно набирає і у яких функціонує. Питання управління в галузі митної справи в сучасній юридичній літературі досліджувалося С.В.Ківаловим. Він зокрема зазначав, що "митна справа - комплекс заходів, спрямованих на реалізацію державної митної політики України. Складова частина зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності держави [28]".

У новому Митному кодексі України встановлено, що "порядок переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів, митне регулювання, пов'язане з встановленням та справлянням митних платежів, процедури митного контролю та оформлення, боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил, інші заходи, спрямовані на реалізацію державної митної політики України, становлять митну справу.

У митній справі Україна дотримується визнаних у міжнародних відносинах систем класифікації та кодування товарів, єдиної форми декларування експорту та імпорту товарів, митної інформації, інших міжнародних норм і стандартів. Засади митної справи визначаються виключно законами України.

Забезпечення здійснення митної справи відповідно до Митного кодексу, законів України; встановлення ставок митних зборів; координація діяльності Державної митної служби України та інших органів державної влади при вирішенні питань, що стосуються митної справи; подання на розгляд Верховної Ради України пропозицій щодо митної системи України здійснюється Кабінетом Міністрів України. Безпосереднє керівництво митною справою покладається на Державну митну службу України."

Основним регулюючим засобом впливу на правовідносини, що виникають в галузі управління митною справою, є митний контроль.

Митний контроль як специфічний вид державного контролю включає всі заходи, які здійснюються митними органами для забезпечення дотримання діючого законодавства України.

Відомо, що термін "контроль" (від французького controle-зустрічний, вторинний запис з метою перевірки першого) часто вживається в розумінні англійського control-панування, наявність, влада [29]. Взагалі, слово "контроль" утворилось від латинського "contra" - префікс , що означає "протидію", "протилежність", та латинського "role"- "міра впливу, значення, ступінь участі в чомусь" [30]. В українській мові слово "контроль" має значення перевірки, а також спостереження з метою перевірки.

На даний час митний контроль є важливим інструментом в руках держави, який вона використовує для успішного здійснення поставлених перед нею завдань, а також для вирішення проблеми ефективного управління суспільними процесами. У незалежній Україні до недавнього часу проблемі митного контролю не приділяли належної уваги. Практично був відсутній комплексний підхід до вирішення організаційних та процедурних питань проведення митного контролю.

Для того, щоб активно впливати на процеси, їх розвиток, сприяти йому, держава має отримувати інформацію про реальний стан справ, аналізувати розвиток подій за відповідних умов і при потребі впливати на їх перебіг, тобто держава у притаманних їй організаційних формах, за допомогою відповідних прийомів і заходів має контролювати розвиток суспільних відносин та процеси, що при цьому відбуваються, і спрямовувати їх на забезпечення інтересів громадян. Ті труднощі, які відбуваються у державі і насамперед у її владних структурах, зумовлені не лише недостатньою упорядкованістю державного механізму, але пояснюються і не достатньо визначеною, нестійкою державною політикою у здійсненні відповідних перетворень у соціальних сферах та економіці [31]. Темпи і невизначеність реформ у різних напрямках соціального розвитку і насамперед у економічному житті та зовнішньоекономічної діяльності країни, створюють для держави досить складну ситуацію.

Процеси, які відбуваються у сфері зовнішньоекономічної діяльності країни на даному етапі, стосуються основних проблем її соціально-економічного, політичного, національно-державного і правового розвитку. Суспільство бере на себе частину зобов'язань, чому сприяє розвиток інституту різних форм власності, розвиток підприємництва, розширення самостійності господарюючих суб'єктів. Але і держава не може займати чисто споглядальну роль. Навпаки, вона покликана слугувати суспільству, надійно гарантувати права і свободи особи і громадянина, відстоювати їх інтереси. Роль держави та її інститутів має безперечно зростати, як у плані регулювання та управління процесами, так і здійснення контролю за ходом реформування, чіткої політики і юридичної бази у напрямку проведення реформ.

За допомогою митного контролю встановлюється достовірність даних про повноту, своєчасність, реальність виконуваних зовнішньоекономічних операцій, а також законність дій, здійснюваних посадовими особами юридичних осіб та фізичними особами-суб'єктами зовнішньоекономічних відносин, виявлення порушень норм діючого законодавства та вжиття заходів по усуненню допущених порушень та недоліків, включаючи притягнення до

відповідальності відповідних фізичних, юридичних та посадових осіб за порушення законності.

У підходах до визначення призначення контролю у правовій літературі з цього питання не існує єдності поглядів. Контроль розглядався і як принцип, і як метод та форма, і як вид діяльності. В літературі з адміністративного права, що з'явилася в останні роки, у переважній більшості праць державний контроль розглядається як певний засіб дотримання законності і дисципліни в державі [31,3].

Митний контроль це вид державного контролю, який є важливою частиною державного управління митною справою і розглядається як одна із основних його функцій. Він органічно пов'язаний з іншими функціями управління митною справою як стадія, етап присутній при реалізації кожної із них, але уже як допоміжна дія, що спрямована на перевірку попередньо виконаних основних дій і відповідності їх завданням функції управління митною справою в цілому.

Завдання митного контролю як функції державного управління полягає у перевірці загальних напрямків управління у сфері митної справи, здійснення його в законодавчо визначених межах, узгодження з іншими функціями держави.

Така характеристика та визначення завдань митного контролю дає змогу зосередити увагу на його функціональному призначенні, виділити як самостійний характер контролю, так і застосування як допоміжної дії при здійсненні інших функцій державного управління митною справою.

Митний контроль у межах своїх повноважень здійснюють усі митні органи та їх службові особи, оскільки функція контролю об'єктивно притаманна управлінській діяльності, є її невід'ємною частиною і може у найрізноманітніших формах здійснюватися у процесі управлінської діяльності митною справою.

Конституція України не дає чіткої ієрархічної структури органів виконавчої влади і обходить увагою функціональну діяльність центральних

органів виконавчої влади. Тому при визначенні структури органів митного контролю у системі виконавчої влади слід виходити з принципу її ієрархічності.

Відповідно до Конституції України Кабінет Міністрів України є вищим органом виконавчої влади, спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади, здійснює контроль за всіма ланками виконавчої влади.

Митний контроль, який здійснюється Державною митною службою України, має свої особливості порівняно з контролем вищого органу виконавчої влади (Кабінету Міністрів України) та інших центральних органів виконавчої влади, що здійснюють різні види державного контролю. Його особливість полягає в тому, що він є складовою організації загальнодержавної системи безпеки України.

Державна митна служба як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом в межах своїх повноважень, наявних засобів бюджетного фінансування забезпечує реалізацію законів України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, концепцій, програм, органів державної влади у сфері національної безпеки; забезпечує створення, підтримання в готовності і застосування сил та засобів гарантування національної безпеки.

Так, одним з найважливіших напрямків діяльності Державної митної служби є протидія контрабанді і порушенням митного законодавства. Від стану справ на цій ділянці значною мірою залежить не лише економічна безпека держави, а й подальший розвиток ринкової економіки, створення сприятливих умов для національних товаровиробників. Лише у 2010р. митницями заведено 462 кримінальних і понад 81 тис. адміністративних справ на загальну суму 1 млрд.56 млн.грн., у правопорушників вилучено близько 3,3 тонни наркотиків, десятки кілограмів золота, срібла, дорогоцінного каміння. На "гарячому" затримано 314 наркокур'єрів. Удвічі, порівняно з 2009 р. зросла кількість випадків затримання історичних і культурних цінностей [34].

На сьогодні органи Держмитслужби забезпечують митний контроль та митне оформлення зовнішньоекономічних операцій на всій території держави.

Через відкриті на митному кордоні України 92 автомобільних, 40 залізничних, 36 авіаційних, 36 морських та річкових пунктів пропуску щоденно проходить 160-180 тисяч громадян, 40 тисяч одиниць різних видів транспортних засобів [35].

Митний контроль відіграє важливу роль у зміцненні законності, виконавської дисципліни, підвищенні рівня організованості й порядку в системі управління митною справою.

Головна мета організації митного контролю - створити сприятливі умови для зовнішньоекономічної діяльності, удосконалити переміщення через митний кордон України фізичних осіб та їх речей, товарів та майна юридичних осіб. Окрім того, організація митного контролю призначена здійснювати: заходи щодо боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил; стягнення відповідних митних платежів у Держбюджет України; ведення митної статистики.

До основних об'єктів контролю Державної митної служби України слід віднести діяльність митних органів щодо забезпечення: реалізації єдиної державної політики у галузі митної справи; реалізації прав і свобод громадян; надання державних (управлінських) послуг митними органами, їх службовими особами; відповідності фактичної діяльності митних органів визначеному законом обсягу їх повноважень; дотримання в діяльності митних органів вимог норм законодавства.

Контроль Державної митної служби не має зводитися лише до перевірки виконання відповідних повноважень та функцій, а має враховувати і якість виконання, своєчасне виявлення проблем та забезпечувати концентрацію зусиль на коригування ситуації, застосування заходів щодо забезпечення митними органами виконання завдань, визначених Митним кодексом України.

Особлива увага до митного контролю зумовлена характером діяльності митних органів та їх посадових осіб, потребою у постійному зворотному зв'язку за динамікою розвитку суспільних відносин у різних сферах зовнішньоекономічної діяльності та контролю за поведінкою учасників цих відносин.

Митний контроль здійснюється системно, з використанням усіх контрольних засобів, а результати його та висновки обов'язково мають надходити до вищого органу в порядку підпорядкованості. Ось чому ведення митної статистики віднесено до одного з головних завдань митних органів України при втіленні в життя митної політики.

Митна статистика призначена для: забезпечення повного і достовірного обліку даних про експорт та імпорт держави; аналізу основних тенденцій, структури й динаміки зовнішньоторговельних товаропотоків держави разом з аналізом його макроекономічної ситуації; інформаційного забезпечення вищих органів державної влади й управління при прийнятті ними рішень у галузі митної політики та державного регулювання зовнішньої торгівлі; аналізу кон'юнктури ринку держави; контролю за нарахуванням митних платежів; здійснення валютного контролю в межах компетенції митних органів; розв'язання інших завдань, обумовлених митною політикою держави.

Характер митного контролю як функції управління митною справою полягає в аналізі об'єктивної і достовірної інформації щодо ситуації у відповідній сфері зовнішньоекономічної діяльності, перевірці стану виконання управлінських рішень, покладених завдань та установлених нормативних приписів.

Функція (від лат. *functio* - виконання, здійснення) означає діяльність, обов'язок, робота, призначення [36].

Характер діяльності (функції) в митній справі тісно пов'язано з її носієм. Правильне розуміння функції та її змісту важливо при здійсненні митного контролю.

За результатами митного контролю можуть застосовуватися заходи щодо попередження, припинення та усунення неправомірних дій суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності чи їх посадових осіб. Крім того у процесі митного контролю виявляються і причини та умови, що сприяли прийняттю неправомірних управлінських рішень та їх виконання.

При здійсненні митного контролю органами Державної митної служби України предметом його є не лише виконання установлених правил і

стандартів, але й законність дій, аналіз доцільності та ефективності управлінських рішень. Безпосереднім предметом контролюючої діяльності митних органів є правопорушення та інші явища, що їх обумовлюють, а об'єктом захисту - суспільні відносини, на які вони посягають.

Митний контроль є необхідним елементом державного управління в галузі зовнішньоекономічної діяльності, важливим фактором організації виробництва з метою захисту інтересів національного товаровиробника та забезпечення правопорядку при безпосередньому здійсненні митної справи.

Підсумовуючи викладене у даному розділі пропоную наступне визначення митного контролю: " Митний контроль - це діяльність, яку від імені держави здійснюють органи Державної митної служби України з метою дотримання порядку переміщення транспортних засобів, товарів та предметів через митний кордон України. Це сукупність заходів, що здійснюються митними органами з метою забезпечення дотримання норм законодавчих та інших нормативно-правових актів з митної справи, міжнародних договорів України, контроль за виконанням яких покладено на митні органи".

Наведені положення понятійного апарату регулювання митною справою ("митна справа", "митна політика", "митний контроль") спрямовані на посилення акцентів регулюючого впливу на рівень законодавчих актів вищого рівня, на механізм прийняття останніх, що має забезпечити врахування інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, наявність зворотного зв'язку між суб'єктами та об'єктами регулюючого впливу, використання поряд з адміністративно-правовими цивільно-правові методи впливу на одне те й саме коло суспільних відносин, встановлення стимулюючих форм забезпечення виконання обов'язків з боку держави.

Митний контроль - це специфічний державний контроль за додержанням законодавства України про митну справу, а тому як важливий механізм державного управління має існувати в межах встановлених Конституцією України.

1.2. Сутність і призначення митного контролю

Держава завжди має здійснювати певний вплив на розвиток основних суспільних процесів. З цією метою вона має отримувати інформацію про реальний стан процесів, що відбуваються, аналізувати розвиток подій за відповідних умов і при потребі впливати на їх перебіг. Тобто держава у притаманних їй формах, використовуючи відповідні прийоми і методи, контролює і спрямовує розвиток суспільних відносин.

За нової ролі держави та її структур, що мають діяти в умовах демократичного розвитку, оновлюється сутність і призначення митного контролю. Але цей факт ще не сприйнятий ні державними структурами та їх працівниками, службовими особами, ні широкими верствами населення.

Правова реформа, яка сьогодні здійснюється в нашій країні і базується на конституційних нормах, має бути спрямована на права людини і громадянина. Її успіх значною мірою залежить від готовності та здібності державних інституцій сприймати своє призначення як служіння кожній людині, охороняти й захищати її права та свободи, гарантувати її безпеку. Психологічно важко буде подолати відмову від пріоритету держави щодо інтересів окремої особи, що насаджувалося впродовж десятиріч радянської влади. При цьому інтереси держави і суспільства, по суті, ототожнювалися. Перебороти цей психологічний бар'єр у свідомості державних посадових осіб, мабуть, буде нелегко. Про це свідчить процес подальшої бюрократизації державного апарату, з якою намагаються боротися Президент України, керівництво Верховної Ради, але що не завжди дає бажані результати [37].

Враховуючи наукове та практичне значення функціонального підходу до організації державного управління митною справою, важливо з'ясувати зміст та формальні ознаки однієї із головних управлінських функцій Державної митної служби України – митного контролю.

Сукупність завдань, обов'язків та прав, конкретні напрямки діяльності митних органів та їх службових осіб при встановленні та дотриманні порядку

переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів складають функцію митного контролю.

Митний контроль є важливою складовою частиною державного контролю, що здійснюється органами Державної митної служби України і є його повсякденною діяльністю, яка потребує належної організації.

Основними завданнями і напрямками організації митного контролю є:

- підготовка проектів законодавчо-нормативних актів з питань організації та розвитку митної інфраструктури;
- аналіз діючих та впровадження передових форм і методів митного контролю та заходів підвищення їх ефективності;
- запровадження технологій митного контролю та митного оформлення;
- організація взаємодії митних органів (підрозділів) зі службами прикордонного, санітарного, фітосанітарного, радіологічного, ветеринарного, екологічного контролю, іншими контролюючими службами та правоохоронними органами;
- розробка і запровадження нових систем захисту результатів митного оформлення;
- удосконалення видів особистих митних забезпечень, форм їх застосування.

Підготовка проектів законів і нормативно-правових актів з питань митної справи здійснюється на регіональному (регіональні митниці, митниці) та центральному (центральный апарат Держмитслужби) рівнях.

Митниці на підставі практичної роботи оперативних підрозділів збирають, узагальнюють, систематизують та аналізують інформацію щодо діючого порядку митного контролю, розвитку інфраструктури регіональної митниці та підпорядкованих їй митниць, виявляють проблемні питання, вивчають передовий досвід і готують пропозиції центральному органу Держмитслужби щодо вирішення проблемних питань.

Аналізуючи отриману від митниць інформацію, Держмитслужба (центральный апарат) готує проекти законодавчих актів і нормативні акти з питань митної справи.

Новим Митним кодексом [38] вперше у законодавчому порядку унормовано визначення поняття "митне оформлення" як виконання митним органом дій (процедур), які пов'язані із закріпленням результатів митного контролю товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, і мають юридичне значення для подальшого використання цих товарів і транспортних засобів.

Результати митного контролю з метою попередження підробок, фальсифікації потребують спеціального захисту. Такий захист передбачено на особистих митних забезпеченнях особового складу (особистій номерній печатці, штампі "Під митним контролем"). Також використовується захист у вигляді нумерації бланків митних документів (митних декларацій, протоколів про порушення митних правил тощо), нанесення на такі бланки спеціального малюнка, водяних знаків.

Робота по запровадженню нових систем захисту результатів митного оформлення є одним із напрямків організації митного контролю і триває постійно. Так, одним із нових видів захисту є нанесення на відбитки особистих митних забезпечень та митні документи спеціальних голографічних етикеток з кількома ступенями захисту.

Митний контроль як функція підлягає закріпленню за допомогою права. Це важливо і необхідно для подальшого забезпечення демократії, законності та попередження суб'єктивізму в управлінні. Проте не виправдано говорити про належне виконання митними органами зазначеної функції, коли ні в діючому Митному кодексі України, ні в проекті нового кодексу така форма як обстеження і вивчення окремих ділянок зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів митно-правових відносин не визначені. З нашої точки зору, це не зовсім правильно, оскільки обстеження є самостійною формою митного контролю і потребує законодавчого закріплення.

Оскільки функція є зовнішнім проявом властивостей будь-якого об'єкта в даній системі відносин [39], то у свою чергу митний контроль як функція управління митною справою проявляється у його власних функціях: правоохоронній, фіскальній, координуючій, профілактичній і превентивній.

Правоохоронна функція митного контролю має пріоритетне значення , оскільки спрямована насамперед на захист держави від зовнішніх загроз і включає :

- захист національної безпеки держави;
- захист внутрішнього ринку;
- гарантування екологічної безпеки;
- захист інтересів споживачів;
- ефективну боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил;
- сприяння боротьбі з міжнародним тероризмом, злочинністю тощо.

З метою виявлення і припинення контрабанди та порушень митних правил, здійснення заходів по запобіганню їх скоєння в митницях були створені відділення (служби) по боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил, які виконують правоохоронні функції , проводять дізнання у кримінальних справах про контрабанду, але статусом правоохоронних органів не наділені.

Правоохоронна функція митного контролю полягає і у застосуванні юридичної відповідальності (кримінальної, адміністративної). На думку О.Ф Андрійко: “Це – вимушений захід, який слід розцінювати як об’єктивну необхідність, зумовлену наявністю правопорушення. Тому відповідальність як наслідок контролю є вимушеним заходом впливу і застосовується за умови , коли вичерпані всі інші заходи впливу [40].”

Зміст фіскальної функції митного контролю полягає в наповненні державного бюджету за рахунок зібраних податків: ввізне (вивізне) мито, митні збори , а при перетині митного кордону додатково встановленого Митним і Податковим кодексами України " Останні три роки Державна митна служба України повністю виконує і перевищує бюджетні зобов’язання. Так у 2010 році перераховано до Державного бюджету України 9020158 тис.грн., що у процентному відношенні до планових показників складає 176,4%. Перш за все це результат здійснення ефективної митної політики, спрямованої на захист вітчизняного товаровиробника та посилення митного контролю за експортно-імпортними операціями.

Виконання фіскальної функції залишалося єдиним завданням митної діяльності для європейських держав приблизно до кінця XVII ст., логічним завершенням цього періоду в розвитку митної справи стало формування єдиної митної політики в рамках держави, скасування внутрішнього мита [43].

Координуюча функція митного контролю полягає у створенні передумов та здійсненні управлінської діяльності, керуючись інтересами людини та суспільства, попередженні неправомірних дій суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. До неї можна віднести заходи, які здійснюються Держмитслужбою України щодо спрощення процедур митного контролю за переміщенням громадян і вантажів через авіаційні, морські, залізничні та автомобільні пункти пропуску.

Історія спрощеного митного оформлення громадян через "зелений коридор" починається з 1949 року, коли Радою Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО), - спеціалізованої установи ООН, вперше були прийняті стандарти та рекомендована практика щодо спрощення оформлення під час міжнародних авіаперевезень, в тому числі митного. Такі стандарти були визнані у додатку 9 до Конвенції про міжнародну цивільну авіацію, яка була підписана у 1944 році у Чикаго (США). Після заснування у 1950 році Ради митного співробітництва спрощення та гармонізацію митних процедур в країнах-учасниках було визнано однією з головних цілей міжнародної митної організації.

В Україні практика митного контролю по принципу "зеленого коридору" спочатку застосовувалася при переміщенні працівників дипкорпусу, офіційних делегацій, представників ділових кіл, але згодом нею почали користуватися й інші фізичні особи.

Профілактична функція митного контролю побудована на санкціях реального виконання. Мета санкцій реального виконання – примусити порушників виконати свої обов'язки у сфері управління [44].

Характерним прикладом профілактичної функції митного контролю є санкції, передбачені статтею 37 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність" № 959-ХІІ від 16.04.1991 року

- застосування до конкретних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності індивідуального режиму ліцензування у випадках порушення такими суб'єктами положень цього Закону стосовно зазначених в ньому положень, що встановлюють певні заборони, обмеження або режими здійснення зовнішньоекономічних операцій з дозволу держави;

- тимчасове зупинення зовнішньоекономічної діяльності у випадках порушення цього Закону або пов'язаних з ним законів України, проведення дій, які можуть зашкодити інтересам національної економічної безпеки.

Санкції, зазначені у цій статті, застосовуються Міністерством економіки України, за рішенням судових органів України, або за поданням органів державної податкової та контрольно-ревізійної служб, митних, правоохоронних органів, комісії з питань повернення в Україну валютних цінностей, що незаконно знаходяться за її межами, та Національного банку України. Санкції, зазначені в цій статті, які застосовуються Міністерством економіки України, діють до моменту застосування практичних заходів, що гарантують виконання Закону.

Превентивна функція митного контролю полягає у відслідковуванні ситуації чи процесу в сфері державного управління митною справою, відстежуванні впливу прийнятих правових актів та управлінських рішень на існуючі суспільні відносини та внесення пропозицій щодо змін в законодавство, яке регулює митну справу. Державна митна служба України аналізуючи дані, отримані в ході проведення митного контролю, прийшла до висновку необхідності врегулювання питання оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності і стала ініціатором прийняття Закону України "Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження" [46] №1457-III від 17 лютого 2000 року.

Функції митного контролю є не лише теоретичним відображенням різноманітності та різноплановості митного контролю, але і потребою практики

діяльності митних органів щодо важливих сфер суспільного життя, що перебувають під контролем держави.

Як зазначає С.Терещенко, митний контроль для виконання покладених на нього функцій передбачає утворення певного механізму, складовими якої є загальна система митних органів, маршрутів руху, терміналів (автопортів), митного забезпечення; технологічні схеми митного контролю, система контролю виконання митних режимів та особовий склад митних органів. Головна мета митного контролю - створити сприятливі умови для зовнішньоекономічної діяльності, удосконалити порядок переміщення через митний кордон України фізичних осіб та їх речей, товарів юридичних осіб. Окрім того, організація митного контролю призначена забезпечувати:

- заходи щодо боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил;
- стягнення відповідних митних платежів;
- ведення митної статистики [47].

С.Терещенко склав згідно з вимогами статей Митного кодексу України схеми, якими визначив місце митного контролю у здійсненні процедур митного оформлення, форми його здійснення, взаємопов'язаність з державними системами нетарифного та тарифного регулювання, системою валютного контролю. У блоках схем вказані статті Митного кодексу, які визначають наявність тієї чи іншої складової схеми [47,3].

Аналіз чинного митного законодавства дозволяє зробити висновок, що митний контроль є ключовою функцією митних органів України, оскільки він діє в усіх складових частинах митної справи, а саме: в порядку переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів, в митному регулюванні, пов'язаному зі справлянням податків і зборів, у процедурах митного оформлення, у боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил.

Сутність митного контролю полягає в аналізі ситуації щодо дотримання порядку переміщення транспортних засобів, товарів та предметів через митний кордон України громадянами та юридичними особами, отриманні об'єктивної і достовірної інформації щодо об'єктів митного контролю, перевірці стану

виконання управлінських рішень в галузі митної справи, покладених завдань та установлених нормативних приписів, нагляді за дотриманням чинного законодавства

Митний контроль дає можливість не лише дотримуватися вищевказаного порядку, але й корегувати управлінську діяльність в галузі митної справи, він допомагає формувати митну політику і спрямувати її на перспективу подальшого розвитку та досягнення конкретного результату.

За результатами митного контролю можуть застосовуватись заходи попередження, припинення, усунення неправомірних дій фізичних та юридичних осіб. Здійснення митного контролю передбачає і виявлення причин та умов прийняття неправомірних управлінських рішень в галузі митної справи чи порушення міжнародних норм і стандартів.

Митному контролю властиві:

- прямий безпосередній вплив на волевиявлення особи;
- директивність;
- обмежена можливість для виконавців щодо вибору варіантів реалізації управлінських завдань тощо.

Призначення митного контролю полягає у створенні передумов та його здійсненні, керуючись інтересами людини та суспільства. Всі висновки митного контролю обов'язково повинні бути спрямовані на вживання необхідних заходів щодо вдосконалення системи принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення інтересів України та її національної безпеки.

Україна визначила для себе стратегічну мету - бути повноправним членом демократичної спільноти: ООН, Ради Європи, Європейського Союзу та ін. А це означає, що наше законодавство повинно відповідати міжнародним нормам та стандартам. Участь України в цих інституціях дає не тільки відповідні права, а й вимагає виконання Україною певних зобов'язань.

1.3.Принципи митного контролю

Митний контроль є одним із видів державного контролю у сфері митної справи, то в основі його лежать як загальні принципи державного контролю, так і принципи, які притаманні саме митному контролю.

Під принципами митного контролю слід розуміти виражені в правових нормах основоположні засади, положення, риси, згідно з якими здійснюється регулювання митно-правових відносин. Принципи митного контролю можуть бути офіційно закріплені в законодавстві або виведені з його змісту.

На формування принципів митного контролю мають вплив відповідні умови: політичного, економічного, правового, наукового, соціального і історичного характеру, що формуються в державі. Під політичними передумовами слід розуміти політичний стан суспільства, ступінь міждержавних взаємовідносин на певному етапі розвитку держави. Економічні передумови включають в себе розвиток економіки, формування ринкових та розвиток зовнішньоекономічних відносин. Правові передумови являють собою сукупність правових приписів, що регулюють комплекс питань у сфері митного контролю. Наукові передумови охоплюють митно-правові дослідження питань організації митного контролю, а соціальні - об'єктивний рівень взаємодії суспільства і особи. Історичні передумови передбачають певну етапність у взаємодії суспільства і особи.

Загальні принципи митного контролю, слід підкреслити, базуються на основних принципах державного контролю, а деякі ; забезпечення ефективності митно-правових засобів митного контролю; врахування досвіду міжнародно-правового співробітництва та регулювання в галузі митної справи; відповідальність митного органу перед державою і підконтрольною структурою; ризик - властиві лише такій функції державного управління митною справою, як митний контроль.

Принципами митного контролю є : 1)законність; 2)демократизм; 3)повномасштабне і чітке митне регулювання; 4) забезпечення ефективності митно-правових засобів митного контролю; 5)врахування досвіду міжнародно-правового співробітництва та регулювання в галузі митної справи;

6)субординація у службових відносинах; 7)систематичність; 8)професіоналізм; 9)гласність та прозорість; 10)ризик; 11)менеджмент.

Законність. Цей принцип спрямований на захист прав учасників зовнішньоекономічних правовідносин шляхом суворого дотримання норм чинного законодавства митним органом (посадовою особою) в процесі проведення контрольних дій. Митний контроль повинен здійснюватися: а) у межах повноважень органу, який провадить контроль; б) компетентними посадовими особами; в) з дотриманням необхідної процедури та термінів контролю; г) з належним юридичним закріпленням етапів та результатів контролю та ін.

Даний принцип закріплений у статтях 2, 3, 8, 19 та інших Конституції України, згідно з якими Україна є демократичною, соціальною, правовою державою, де діє принцип верховенства права. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

З принципом законності пов'язані майже всі інші принципи контролю. Можна сказати, що вони логічно впливають з нього.

Демократизм як принцип митного контролю має багаточисленні прояви та форми. В преамбулі МКУ законодавчо закріплено, що "Митний кодекс України визначає принципи організації митної справи в Україні з метою створення умов для формування ринкової економіки та зростання активності зовнішньоекономічної діяльності на основі єдності митної території, мит та митних зборів. Цей Кодекс спрямований на забезпечення додержання митними, іншими державними органами, суб'єктами зовнішньоекономічної і господарської діяльності, а також громадянами прав та обов'язків у галузі митної справи."

МКУ передбачено інформування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та громадян про порядок митного оформлення. В МКУ є і інші конкретні норми, що характеризують демократизм митного контролю. А саме МКУ , яка передбачає оскарження постанови митного органу.

Повномасштабне і чітке митне регулювання як принцип митного контролю передбачає:

- віднесення митного регулювання до компетенції Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Державної митної служби України як це встановлено МКУ;

- повноту і масштабність охоплення правовим регулюванням суспільних відносин у сфері митної справи.

Постійне оновлення правового регулювання митною справою, усунення суттєвих прогалин у законодавстві - обов'язкова умова ефективного функціонування митного контролю.

Як зазначає Ю.Шемшученко, "у сфері правозастосування ми не домоглися головного - точного і неухильного застосування законів та підзаконних актів, внаслідок чого останні втрачають своє значення. Паперова правотворчість дорого коштує державі. І тут правова політика не є системою зорієнтованою. Про принцип законності навіть не згадано в Конституції. Не спрацьовує як слід і принцип невідворотності юридичної відповідальності за вчинені злочини та інші правопорушення. Фрагментарно і повільно просувається адміністративно-правова реформа. Як у нормотворенні, так і у правозастосуванні пріоритети нерідко віддаються не праву, а політичній доцільності. Остання нічого спільного не має з правовою політикою держави [48].

Отже проблеми, які виникають в політико-правовому житті України, треба сприймати як проблеми росту. Попри все, демократичне суспільство і демократична держава продовжують утверджуватися. І регулювання митною справою, яке здійснюють органи державної влади та управління, удосконалюється.

Забезпечення ефективності митно-правових засобів митного контролю. При розгляді принципу ефективності митно-правових засобів митного контролю мову варто вести про їх мету, оскільки масштабом оцінки ефективності правових категорій є та мета, задля якої вони встановлюються. Митним кодексом встановлено: "Митний контроль здійснюється з метою

забезпечення дотримання державними органами, підприємствами та їх службовими особами, а також громадянами порядку переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів".

Враховуючи мету митно-правових засобів митного контролю, можна визначити основні критерії їх ефективності:

- загально-превентивний результат - правомірна поведінка суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності під впливом загрози несприятливих наслідків застосування санкцій;

- конкретно-превентивний результат - правомірна поведінка суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у період притягнення до відповідальності;

- виховний результат - правомірна поведінка суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності після притягнення до відповідальності за порушення митних правил.

Враховання досвіду міжнародно-правового співробітництва та регулювання в галузі митної справи.

Вказаний принцип знайшов своє відображення у МКУ: "Митна справа в Україні розвивається у напрямі гармонізації та уніфікації з загальноприйнятими в міжнародній практиці нормами та стандартами".

Україна у цьому питанні виходить з домінуючої у світі концепції примату норм міжнародного права перед нормами національного законодавства. Зарубіжний досвід показує, що імплементація здійснюється у формах врахування вимог міжнародного права при підготовці проектів національних законодавчих актів шляхом проведення експертизи останніх, внесення змін і доповнень до вже чинних актів тощо. Очевидно, що і для нас ці форми є прийнятними. Їх слід покласти в основу імплементаційних робіт [48,15].

Так, згідно з рішенням Ради Всесвітньої митної організації та на виконання постанови Кабінету Міністрів України, Держмитслужбою України вживаються заходи для підготовки міжнародної узгодженої російськомовної версії УКТЗЕД, розробляється Концепція вдосконалення та спрощення митного контролю товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України, з урахуванням норм міжнародного права й досвіду країн Євросоюзу,

опрацюються та подаються на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції, розроблені на підставі норм міжнародного права, щодо Концепції спрощення процедури контролю в пунктах пропуску через державний кордон України, у тому числі з урахуванням можливостей та шляхів передання митним органам повноважень інших контрольних служб зі здійсненням передбачених законодавством окремих видів контролю, створюється автентичний переклад тексту Міжнародної Конвенції з Гармонізованої системи опису та кодування товарів і додатка до неї українською мовою.

Субординація у службових відносинах. Передбачає чітку "вертикаль" та підпорядкованість (за предметом контролю) митних органів, де рішення митного органу вищого рівня обов'язкові для нижчого.

Водночас це не виключає зворотного зв'язку, що зовні проявляється у внесенні пропозицій підлеглих митних органів до вищих щодо удосконалення нормативної бази, форм та методів митного контролю, у зауваженнях, які спрямовані на усунення недоліків у процедурах проведення митного контролю, тощо.

Зазначений принцип передбачає також і достатній рівень самостійності нижчих органів митного контролю у вирішенні питань, які віднесені до їх компетенції.

Систематичність митного контролю передбачає проведення контролю не стихійно, від випадку до випадку, а по визначеній технологічній схемі і регулярно. Цей принцип тісно пов'язаний з принципом плановості з тією різницею, що вказує, на відміну від останнього, не на внутрішню роботу митних органів, а на стратегічну митну політику держави стосовно митного контролю.

Професіоналізм - один з провідних принципів митного контролю, який передбачає наявність високої фахової підготовки у службових осіб митних органів, що законодавчо закріплено у Митному кодексі України.

Цей принцип є запорукою реальності митного контролю, який забезпечується наявністю необхідних кваліфікованих кадрів митних органів і спеціальною підготовкою фахівців у академії Державної митної служби

України. Реальності і надійності митного контролю неможливо досягти без високої професійної підготовки митників.

Принцип гласності та прозорості митного контролю припускає можливість, а в деяких випадках - обов'язковість (на що прямо вказують деякі нормативні акти, які регулюють повноваження митних та право-охоронних органів) доведення результатів контролю до відома осіб та відповідних органів, зацікавлених у результатах контролю.

Гласність та прозорість митного контролю скерована на виключність рецидиву порушень митних правил, оскільки деякі правопорушники розглядають відсутність гласності та прозорості як своєрідну індульгенцію на продовження протиправної поведінки.

Ризик . Слід зазначити, що у кожному рішенні, прийнятому службовою особою митного органу, є категорія "ризик". Проблема ризику ні в теорії, ні в практиці діяльності митних органів не дістала достатньої теоретичної розробки та обґрунтування, не зважаючи на її очевидну актуальність. На сьогодні відомо близько 1500 визначень терміну "ризик" [49].

Ризик, під яким взагалі розуміють можливу небезпеку, у процесі протидії митним правопорушенням виступає як соціально об'єктивна та професійно невід'ємна умова функціонування митних органів.

У цілому ризики митного контролю підрозділяються на:

- ризик виникнення професійної небезпеки (життя, здоров'я, честь, гідність службової особи митних органів);
- ризик виникнення небезпеки держави (економічної, екологічної тощо);
- ризик виникнення втрат (матеріальних, фінансових, моральних тощо);
- ризик виникнення відповідальності (ймовірність прийняття неправильного або правильного рішення службовою особою митного органу з пакету можливих альтернативних рішень при здійсненні процедур митного контролю).

На практиці ризик міститься у імовірності наявності контрабандних товарів або порушень митних правил під час здійснення процедур митного контролю та митного оформлення вантажів.

Наявність ризику у здійсненні процедур митного контролю визначається:

-системою державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (тарифне та нетарифне);

-системою ринкових відносин у країні;

-наявністю або відсутністю дійової системи організації митного контролю;

-наявністю підготовлених фахівців митної справи тощо.

Призначення системи аналізу ризику - це отримання даних з допомогою митних органів для прийняття рішення про доцільність пошуків каналів контрабанди або порушень митних правил стосовно конкретної партії товару, речей фізичних осіб або безпосередньо самих фізичних осіб

Заходи, що вживаються по результатах митного контролю, можна умовно поділити на такі, що передбачають коригуючий вплив на суб'єкта, дії якого не відповідають вимогам законодавства, без застосування заходів відповідальності (наприклад, талон відмови у митному оформленні), і такі, що передбачають каральні заходи (наприклад, накладення адміністративних стягнень).

Зокрема чинним митним законодавством передбачено, що митний орган не приймає вантажну митну декларацію (ВМД) для оформлення:

якщо вона подається без повного комплекту документів, необхідних для здійснення митного оформлення товарів;

якщо вона заповнена декларантом з порушенням Інструкції про порядок заповнення ВМД;

в інших випадках, передбачених законодавством України.

У разі відмови у прийнятті ВМД для оформлення обов'язково заповнюється картка відмови у митному оформленні згідно з порядком, установленим Державною митною службою.

Картка й Талон заповнюються службовою особою митного органу, яка прийняла рішення про неможливість пропуску на митну територію України чи митного оформлення задекларованого митному органу вантажу, спричинену наявними обставинами (заборонаю до переміщення через митний кордон,

заявленим режимом, поданими документами, несплатою належних митних та інших платежів тощо).

Таким чином, вже сам документ митного реагування містить в собі роз'яснення щодо змісту порушеної норми, і відповідна особа може використати це роз'яснення для подальшої діяльності і не допускати порушень закону у майбутньому.

Менеджмент як принцип митного контролю полягає в тому, що як стратегія визначає досягнення основної мети у розвитку митної справи та формуванні митної політики. Менеджмент передбачає володіння повною та об'єктивною інформацією та на її базі розробку стратегії та тактики митного контролю.

І.Завадський виділяє окремий вид менеджменту - стратегічний, який передбачає розроблення термінової мети і політики, положень і орієнтирів, принципово нових напрямів діяльності. Це, по суті, набір рішень та дій, що знаходять відображення у планах. Адже менеджмент в умовах ринкових відносин повинен обов'язково враховувати дію закону попиту і пропозиції [50].

Митний контроль в певній мірі носить наскрізний характер: він здійснюється у різних видах на усіх стадіях митної діяльності митними органами, які безпосередньо здійснюють митну справу, у формах встановлених законодавством. Особливості видів та форм, що забезпечують реалізацію митного контролю будуть розглянуті в наступному підрозділі цього дослідження.

Висновок до розділу 1

Проведене дослідження теоретичних питань митного контролю в Україні окреслило чимало нез'ясованих серйозних теоретичних проблем, пов'язаних з предметом аналізу в зв'язку з недостатньою науковою розробкою питань митно-правових відносин. Багато з них раніше не виникали і не обговорювались в юридичній літературі.

Результатом проведеного дослідження є розробка теоретичних положень щодо сутності та призначення митного контролю і пропозиції щодо вдосконалення митного законодавства з урахуванням зазначених теоретичних

положень. В цьому дослідженні зроблено спробу системно впорядкувати понятійно-термінологічну характеристику змісту контрольної діяльності митних органів, визначити основні принципи митного контролю, завдання, види та форми його здійснення. Зокрема зроблені такі висновки:

— Митний контроль як важлива управлінська функція митних органів здійснюється у тісному зв'язку з іншими функціями і повинен мати чітке правове регулювання. При здійсненні митного контролю органами Державної митної служби України предметом його є не лише виконання установлених правил і стандартів, але й законність дій, аналіз доцільності та ефективності управлінських рішень. Безпосереднім предметом контролюючої діяльності митних органів є правопорушення та інші явища, що їх обумовлюють, а об'єктом захисту суспільні відносини на які вони посягають.

Митне законодавство не одразу почало формуватися на міжнародних принципах і стандартах, які раніше у митній практиці нашої держави не використовувалися. Митне законодавство, як комплексна галузь законодавства містить об'єднані внутрішньою єдністю нормативно-правові акти, правові норми яких регулюють зовнішньоекономічну і пов'язану з нею іншу діяльність громадян та юридичних осіб при переміщенні ними товарів та предметів через митний кордон України.

Митний контроль це вид державного контролю, який є важливою частиною державного управління митною справою і розглядається як одна із основних його функцій. Він органічно пов'язаний з іншими функціями управління митною справою як стадія, етап присутній при реалізації кожної із них, але уже як допоміжна дія, що спрямована на перевірку попередньо виконаних основних дій і відповідності їх завданням функції управління митною справою в цілому.

Завдання митного контролю як функції державного управління полягає у перевірці загальних напрямів управління у сфері митної справи, здійснення його в законодавчо визначених межах, узгодження з іншими функціями держави.

Така характеристика та визначення завдань митного контролю дозволяють зосередити увагу на його функціональному призначенні, виділити як самостійний характер контролю, так і застосування як допоміжної дії при здійсненні інших функцій державного управління митною справою.

– Головна мета організації митного контролю - створити сприятливі умови для зовнішньоекономічної діяльності, удосконалити переміщення через митний кордон України фізичних осіб та їх речей, товарів та майна юридичних осіб. Окрім того, організація митного контролю призначена забезпечувати:

- заходи щодо боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил;
- стягнення відповідних митних платежів у Держбюджет України;
- ведення митної статистики.

Митний контроль - це діяльність, яку від імені держави здійснюють органи Державної митної служби України з метою дотримання порядку переміщення транспортних засобів, товарів та предметів через митний кордон України. Це сукупність заходів, що здійснюються митними органами з метою забезпечення дотримання норм законодавчих та інших нормативно-правових актів з митної справи, міжнародних договорів України, контроль за виконанням яких покладено на митні органи. Сутність митного контролю як функції управління полягає у аналізі об'єктивної і достовірної інформації щодо ситуації у відповідній сфері зовнішньоекономічної діяльності, перевірці стану виконання управлінських рішень, покладених завдань та установлених нормативних приписів, нагляді за дотриманням норм і встановлених стандартів при переміщенні громадянами та юридичними особами товарів та предметів через митний кордон України.

– Митний контроль дає можливість не лише дотримуватися вищевказаного порядку, але й корегувати управлінську діяльність в галузі митної справи, він допомагає формувати митну політику і спрямувати її на перспективу подальшого розвитку та досягнення конкретного результату. За результатами митного контролю можуть застосовуватись заходи попередження, припинення, усунення неправомірних дій фізичних та юридичних осіб. Здійснення митного контролю передбачає і виявлення причин та умов

прийняття неправомірних управлінських рішень в галузі митної справи чи порушення міжнародних норм і стандартів.

Призначення митного контролю полягає у створенні передумов та його здійсненні, керуючись інтересами людини та суспільства. Всі висновки митного контролю обов'язково повинні бути спрямовані на вживання необхідних заходів щодо вдосконалення системи принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення інтересів України та її національної безпеки.

Під принципами митного контролю слід розуміти виражені в правових нормах основоположні засади, положення, риси, згідно з якими здійснюється регулювання митно-правових відносин. Принципи митного контролю можуть бути офіційно закріплені в законодавстві або виведені з його змісту.

РОЗДІЛ II ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

2.1. Моніторинг правових засад митного контролю.

Функціонування державного управління, усіх його інститутів, і перш за все таких найбільш "юридизованих", як контроль і відповідальність (юридична), безпосередньо пов'язане з правом, і перш за все із галуззю адміністративного права. Вжиття заходів і контролю, і відповідальності - як прояв так званих "зворотних зв'язків" в державному управлінні - неможливе поза формальними критеріями і межами, що встановлюються правом.

В цьому полягає важливий сенс аналізу ролі права у забезпеченні владно-управлінської діяльності держави в цілому.

Розуміючи у даному контексті право традиційно, тобто переважно у "позитивістському" значенні, а саме як економічно детерміновану систему загальнообов'язкових норм, правил поведінки, офіційно встановлених або санкціонованих державою, в яких виражені домінуючі у даному суспільстві (через представництво у державно-владних структурах) суспільні інтереси, цінності та очікування, слід зауважити, що право на сьогодні посідає провідне

місце в ряду інших форм нормативного регулювання управлінських відносин: норм моралі, звичаїв, статутних норм об'єднань громадян тощо [61].

У методологічній оцінці ролі права у функціонуванні інституту митного контролю вихідною тезою слід вважати те, що державне управління у демократичному суспільстві об'єктивно перебуває в органічній єдності з правом в цілому, практично з усіма його галузями та інститутами

Митний контроль - ключова функція митної служби України, однак реалізація митними органами України на практиці цієї важливої функції стикається з безліччю перешкод та проблем. Конституція України лише в загальних рисах визначила обсяг компетенції державних органів у здійсненні контролю. І хоча з часу її прийняття пройшло п'ять років, цей інститут й нині перебуває у стадії становлення, оскільки відповідні положення Конституції залишилися фактично не реалізованими у митному законодавстві.

Як зазначає В.Б.Аверьянов " здійснення управління неможливе поза правом, без застосування правових норм у процесі управління, без використання правової форми у межах його інститутів, функцій, стадій та процедур. Цей концептуальний висновок має не лише теоретичний характер, а безпосередньо спрямований на врахування дійсних потреб сьогоденної державно-правової практики [61,6].

На нинішньому, досить складному етапі формування у нашій країні якісно нового типу держави - демократичної, соціальної і правової - невинно спростилося ставлення до права, до законодавства (у широкому розумінні цього терміну). Зокрема, значною частиною громадян право взагалі не усвідомлюється як об'єктивно детерміноване явище, а оцінюється лише як прояв суб'єктивної волі законодавця, інших державних інституцій.

Забувають, що, з одного боку, джерелом, а з другого - наслідком прийнятих правових актів завжди є регулювання суспільних відносин, їх певний стан, міра розвиненості та впорядкованості. Відтак, закони, інші акти законодавства інколи сприймаються як суто формальні документи, як похідні засоби управління, що в будь-який час можуть змінюватись або взагалі не братися до уваги.

Саме таке ставлення призводить, зокрема, до зниження відповідальності державних службовців, поширення неповаги до законності та правопорядку. Насправді ж, управління та право як фундаментальні суспільні явища мають значно глибші та змістовніші взаємозв'язки [61,7].

Найсуттєвішу рису процесу вдосконалення законодавства щодо митного контролю слід бачити в тому, що воно спрямоване на створення умов для більш ефективного впливу права на зовнішньоекономічні відносини. Саме за допомогою передусім правових норм забезпечуються змістовність митного контролю.

Норма — найбільш динамічний і мінливий елемент права, вона як швидко встановлюється, так само швидко й відмінюється, коли з'ясується її неспроможність ефективно схематизувати соціальні взаємодії, тобто забезпечити позитивний соціальний результат норма права є основним, найважливішим і найефективнішим засобом, методом і знаряддям пізнання соціальної реальності, правового пізнання загалом [65-68].

На нашу думку підвищити ефективність митного контролю за здійсненням зовнішньоекономічних операцій, зменшити роль суб'єктивного фактора при прийнятті рішень щодо митного оформлення й митного контролю необхідно шляхом:

- Визначення єдиної методологічної основи митного контролю, яка має передбачати здійснення його на основі демократичних принципів, обґрунтованого визначення завдань, видів і форм митного контролю;
- Введення єдиної правової регламентації оформлення товарів за митними деклараціями;
- Формування єдиних нормативних правил визначення країни походження товарів;
- Реалізації науково-організаційних заходів, спрямованих на максимальну правову регламентацію процесу здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів;
- Наукове дослідження та унормування у компетенційних актах системи критеріїв ризиків при здійсненні митного контролю та митного оформлення

товарів і транспортних засобів та використання цієї системи як нормативно-інформаційної бази при визначенні переліку документів, необхідних для проведення митного оформлення і обсягу необхідних митних процедур, при аналізі документів, поданих до митного оформлення, оцінці митної вартості товарів, встановленні їх коду згідно з УКТЗЕД, оцінці дотримання прав інтелектуальної власності, оцінці повноти нарахувань митних платежів, прийнятті рішень про форми огляду вантажів та контролю за їх переміщенням, проведенні пошукової роботи з протидії контрабандному та з порушеннями вимог Митного кодексу України переміщенню товарів, валюти, зброї, наркотиків, історичних і культурних цінностей тощо.

Рівень інституту права утворює якісно нову гносеологічну структуру. З нормативного матеріалу, який тут постає як своєрідна конкретно-емпірична правова фактографія, вже здійснюється добір норм, що можуть виконувати функції більш універсальних правил і моделей соціальних відносин. На даному рівні відбувається певне осмислення наявного матеріалу, виявлення його логічної структури і взаємоузгодженості, усуваються суперечливі норми, доповнюються нові, необхідні для логічної повноти інституту. Таким чином, інститут права вже постає як самостійна структурно-функціональна гносеологічна система зі своїми власними закономірностями, логічно виявленими принципами, основними формулами і відповідними процедурами [69-72].

У зв'язку з надзвичайно широким обсягом сфери зовнішньоекономічних відносин вони опосередковуються нормами багатьох галузей права, але домінуюче значення мають конституційне, адміністративне та міжнародне законодавство.

"Принцип верховенства права має настільки фундаментальне значення і водночас він є настільки новаційним для пострадянської адміністративно-правової науки і практики, що його слід вважати центральною ідеєю доктринального забезпечення не тільки власне законотворчого процесу, а й у цілому реформи українського права. Реалізація цієї ідеї справляє значний вплив

на всі найважливіші характеристики адміністративно-правової галузі, так чи інакше поширюється на всі її інститути [73]."

Останнім часом дехто намагається абсолютизувати принцип верховенства права, залишаючи за дужками принцип верховенства права. Посилаються при цьому на те, що й самі закони мають бути правовими. Це об'єктивно принижує і без того недосить високий авторитет нашого закону [74].

Недостатнє правове регулювання відносин у сфері митної справи, особливо щодо регламентації здійснення митного контролю може створити досить складну соціально - політичну і психологічну ситуацію в суспільстві, призвести до конфронтації різних політичних сил.

Доречно у зв'язку з цим акцентувати увагу на необхідності запроваджувати системність у правову регламентацію митного контролю. Для цього, зокрема, необхідно, аби усі поточні правові регламенти (накази, технологічні схеми, інструкції, положення тощо), які визначають організацію митного контролю, цілком відповідали законодавчим компетенційним актам як базовим регуляторам діяльності кожного контролюючого митного органу.

Інститут права — логічно узгоджена система норм, тому він не тільки не сприймає суперечливі даній системі норми, а й сам породжує норми, логічно необхідні для заповнення його прогалін. З одного боку, це позитивна риса права, в якій проявляється його здатність до саморозвитку, з іншого — на певному етапі розвитку зазначене призводить до деякої гносеологічної консервативності права, до випадків несприйняття ним нових форм відносин, які стихійно формуються в суспільстві. Таким чином, вже на рівні інституту права бачимо, що воно починає функціонувати як дедуктивно-індуктивна пізнавальна система, хоча дія індуктивного механізму добору нормативного матеріалу тут ще переважає [76-78].

Звичайно ж, треба враховувати, що правовою формою не може бути охоплена вся різноманітність властивостей й особливостей управлінських відносин, що перебувають у сфері правового регулювання митного контролю. Право закріплює й регламентує лише найбільш загальні й суттєві з них.

Гносеологічний рівень галузі права характеризується пізнанням фундаментальних закономірностей функціонування цілої сфери суспільних відносин. Тут право постає вже як своєрідний акумулятор знань про структурно-функціональну динаміку самостійного соціального шару [79-83]. Причому на даному рівні правового пізнання дослідження активно здійснюються у двох напрямках — власне галузевому і міжгалузевому, внутрішньому і зовнішньому [84].

Галузь як самостійне правове утворення вимагає значної роботи з логіко-структурного узгодження положень і принципів її інститутів, загального нормативного матеріалу, забезпечення його несуперечливості, повноти, зрозумілості й завершеності. Ці завдання виконуються за допомогою засобів юридичної техніки, кодифікаційної методології і складають непросту пізнавальну діяльність. Можна стверджувати, що на рівні галузі кодифікація є основним видом правового пізнання, гносеологічна природа якого ще потребує спеціальних досліджень [85-90].

Водночас в митному контролі значну роль відіграють інтуїція, ризик, діловитість, винахідливість і т.д. Як і будь-яка творчість, ці елементи неможливо повністю фіксувати, нормувати, і тому вони в принципі лишаються за межами правового регулювання митного контролю.

Сфера суспільних відносин, яку організовує певна правова галузь, постійно відчуває вплив інших самостійних соціальних утворень. У процесі функціонування вони взаємодіють між собою і неминуче сприяють чи, навпаки, гальмують реалізацію галузевими нормами свого прямого соціального призначення [91-93].

Отже, важливого методологічного значення для організації митного контролю набуває проблема з'ясування співвідношень між тими елементами управлінських відносин, котрі з необхідністю вимагають чіткого правового оформлення, регламентації, та тими, які доцільніше забезпечувати іншими методами і засобами.

Зазначені методологічні положення набувають характерних рис саме щодо інститутів митного контролю та відповідальності за порушення митних правил, яким властиве найбільше, так би мовити, юридичне "навантаження".

На рівні системи права активність правозмін істотно уповільнюється. Тут діють фундаментальні принципи, які стали багатовіковим надбанням суспільства, концентрацією його соціально-історичного досвіду і тепер утворюють міцний каркас соціальних взаємодій, основу і фундамент суспільства в цілому [94-99]. Зміни в системі права завжди пов'язані з певними революційними перетвореннями в житті суспільства, загальноідеологічними трансформаціями й досить болісно відображаються і на техніко-юридичному стані правових інститутів, і на соціальних відносинах, які вони покликані врегульовувати. Приклади цього бачимо в перехідний період в Україні, коли відбуваються зміни в її загальній правовій системі. Йде перебалансування й перерозподіл питомої функціональної ваги і соціальної значимості багатьох правових інститутів, наприклад, інституту власності, що значною мірою викликає необхідність переосмислення й переоцінки природи і значимості існуючих правових утворень, їх оновлення і переформулювання відповідно до нових вимог правотворчості і правозастосування [14].

Осмислення і вирішення специфічних проблем, що виникають у безпосередньому здійсненні митної справи, повинно, на наш погляд, складати значну частину творчих пошуків в напрямі наукового забезпечення не тільки власне реформи інституту митного законодавства, а й адміністративної реформи в цілому.

Якщо законодавча влада приймає Концепцію Адміністративної реформи, то безпосередньо реалізовувати програму, реформувати адміністративний апарат повинна виконавча влада. В цій роботі їй відведено ключову роль. До компетенції виконавчої влади належить реалізація законів, створення підзаконних актів, на підставі яких вона само реформується, і, нарешті, безпосередня реалізація реформи [102].

Митні органи мають кілька інституційних переваг, які допомагають їм вирішувати складні проблеми при здійсненні митного контролю. Завдяки тому,

що митні органи відповідають за виконання конкретної ділянки державної політики, вони можуть нагромадити знання і досвід, які з'являються в результаті постійної і тривалої діяльності в галузі митного регулювання. Матеріали узагальнень порушення митних правил дають змогу крім помилок у митній діяльності виявляти й недосконалість правового регулювання у цій важливій сфері та порушувати питання про зміни й доповнення в чинному законодавстві.

Проблема полягає в тому, як спроектувати і створити збалансовану систему митного контролю, яка знизить до мінімуму умови для бюрократичного свавілля і перевищення повноважень митних органів на місцях, і при цьому буде зберігатися їх гнучкість, яка їм необхідна для виконання своїх функцій, вчасного реагування і прийняття адекватних мір при притягненні до відповідальності за порушення митних правил. Іншими словами закон повинен встановлювати межі, в яких повинна здійснюватися діяльність митних органів.

Як зазначає В.Селіванов, формування збалансованої ефективно діючої системи права з гармонійно взаємопов'язаними і взаємозумовленими галузями й інститутами є наслідком великої і довготривалої пізнавальної активності суспільства, пов'язаної як з осмисленням соціально-історичних особливостей глобальних мікропроцесів у суспільстві, так і з постійною рефлексією і логічним узгодженням наявного правового матеріалу, накопичених правових цінностей і техніко-юридичного досвіду [103].

Значення цієї проблеми можна уявити, проаналізувавши нормативну базу митного права, де підзаконні акти займають чи не в двадцять разів більше місця ніж законодавчі акти. Фізичні та юридичні особи, діяльність яких контролюється законами, муситимуть шукати порад у безлічі митних правил і пояснювальних директив, що приймаються Державною митною службою України.

Досліджуючи роль права у функціонуванні інституту митного контролю необхідно відзначити, що важливою особливістю сьогоденного митного законодавства є те, що поряд із законом ключову роль відіграє підзаконний акт.

Усе активніше починає функціонувати право через укази, постанови, розпорядження тощо, що є також каналом розвитку інформаційно-правового простору. Підзаконні акти покликані компенсувати зволікання, повільність, неповороткість законодавчої діяльності Верховної Ради у галузі митної справи. В реальному житті вони іноді "підправляють" закони. Підзаконні акти стають частиною правової системи, але при цьому створюється самостійний більш рухомий простір. А це в свою чергу значно послаблює силу закону.

Кодифікація має за мету впорядкування чинного митного законодавства. На нашу думку митне законодавство може бути кодифіковане за загальними засадами - загальна галузева кодифікація; за інститутами - спеціальна кодифікація.

Формами існування будь-якої галузі національного права є нормативно-правові акти. Нерідко їх називають формальними джерелами права. Номенклатура форм для різних галузей є у принципі однаковою : це закони і підзаконні акти [104].

Нормативно-правові акти, що регулюють митно-правові відносини носять і політичний характер. "Політичність" їм забезпечують об'єкти відповідного регулювання : організація і діяльність вищих ланок державного механізму в галузі митної справи, основи взаємовідносин індивіда і держави тощо. Конкретизація і деталізація будь-якого закону , що регулює митну справу , здійснена за наявності прогалини у законі шляхом прийняття підзаконного акта, може призвести до його ж заперечення.

Необхідно пам'ятати, що неприпустимими є розрив між законом і потребами суспільного життя, протиставлення доцільності, навіть пояснюваної "вищими інтересами" і законності. Закон повинен виконувати роль ефективного стимулятора процесів становлення засад демократичної, соціальної, правової держави.

Аналізуючи роль права у функціонуванні інституту митного контролю, необхідно зазначити, що законність - один з основних принципів митного контролю і функціонування митної системи в цілому. Це закріплено нормами Конституції та в ряді статей Митного кодексу України. Так Митним кодексом

встановлено, що митне регулювання здійснюється відповідно до Кодексу, законів України та міжнародних договорів України. Одним з основних завдань митних органів є контроль за додержанням законодавства про митну справу.

Радикальні зміни в політичному та суспільному житті України зумовлюють необхідність змін і в митному законодавстві. Із набуттям Україною незалежності й у зв'язку з цим переорієнтацією в політичній, суспільній і соціальній сферах у діюче законодавство внесено зміни, що викликані конкретними проблемами державного регулювання митною справою, зроблено "косметичний ремонт" окремих норм.

На нашу думку, затримка введення в дію нового Митного кодексу України, значною мірою пояснюється не розбіжностями в його оцінці спеціалістами, чи наукової думки, а в першу чергу відображенням боротьби суперечностей між політичними та економічними інтересами різних груп населення, а також партіями і рухами, які їх представляють.

На сьогодні нормативно-правова база України нараховує понад 86 тис. нормативно-правових актів. З них 1912 - закони, 17 - кодекси, 82 - декрети Кабінету Міністрів України, 12702 - постанови Кабінету Міністрів України, 8550 - Укази Президента України. З них 6292 нормативно-правових акти, що регулюють митну справу. Збереглася тенденція, властива радянському законодавству, коли законодавчі акти співвідносяться з підзаконними 5% до 95%. Таким чином у правовому полі виникла своєрідна ланцюгова реакція, кінцевим наслідком якої є недосконала митно - правова система, що негативно позначається на ефективності правового регулювання зовнішньоекономічних відносин, зумовлює нестабільність митного законодавства.

Ситуація в галузі митного законодавства залишається складною. Кількість нормативно - правових актів, що регулюють митну справу, не свідчать на користь якості регулювання правовідносин, що виникають в цій сфері. Недосконалість системи митного законодавства в тій чи іншій мірі позначилася на всій системі національного законодавства.

Одна із основних умов прийняття України в Європейське співтовариство - приведення національного законодавства до рівня європейського. Складовою

частиною процесу адаптації має стати інститут митного контролю, норми якого повинні бути спрямовані на захист громадян, їх прав і свобод. Отже, основними концептуальними положеннями подальшого розвитку законодавства щодо митного контролю є:

- визнання особистості людини як найвищої соціальної цінності та гарантія її свобод;
- визнання пріоритету у нормах міжнародного права;
- визначення відносин між державою і індивідом з врахуванням інтересів суспільства;
- гарантованість верховенства Закону у системі митного законодавства України.

Митне законодавство потребує радикального удосконалення та оновлення. Це зумовлюється насамперед тим, що Митний кодекс України був прийнятий у 1991 році, а за цей час виникли нові суспільні відносини, вдосконалюються існуючі, що вимагає адекватного реагування з боку держави шляхом прийняття нових законів, внесення відповідних змін і доповнень до чинних.

Сучасна система митного законодавства щодо правового регулювання організації та здійснення митного контролю складається з слідуючих правових норм:

- Міжнародні договори та угоди в галузі митної справи, які визнає Україна або є учасником;
- Конституція України, яка визначає характер митної справи в цілому;
- Митний кодекс України як комплексний закон в сфері митної справи;
- Закони України, які умовно можна поділити на дві групи: власне митні закони, основним змістом яких є виключно митні питання та інші закони, які містять окремі норми митної справи.
- Нормативні накази Державної митної служби України, положення, правила, методичні рекомендації, розпорядження, вказівки, інформаційні листи щодо регулювання тих або інших сторін митної справи;

- Спільні нормативні накази, положення, що приймаються спільно з іншими органами виконавчої влади, зокрема з міністерствами фінансів, економіки, внутрішніх справ, доходів і зборів

Митному контролю підлягають усі товари, транспортні засоби комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України.

Митний контроль здійснюється виключно митними органами відповідно до Митного Кодексу та інших законів України. Митний контроль передбачає виконання митними органами мінімуму митних формальностей, необхідних для забезпечення додержання законодавства України з питань державної митної справи. Митний контроль товарів, транспортних засобів у пунктах пропуску через державний кордон України здійснюється відповідно до типових технологічних схем митного контролю, що затверджуються Кабінетом Міністрів України. Розклад руху транспортних засобів, що здійснюють регулярні міжнародні рейси, затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, та центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері захисту державного кордону. З метою підвищення ефективності митного контролю митні органи взаємодіють з учасниками зовнішньоекономічної діяльності, уповноваженими економічними операторами, іншими особами, діяльність яких пов'язана із здійсненням зовнішньої торгівлі, та з їх професійними об'єднаннями (асоціаціями).

Товари, що переміщуються через митний кордон України, крім митного контролю, можуть підлягати державному санітарно-епідеміологічному, ветеринарно-санітарному, фітосанітарному, екологічному та радіологічному контролю. У пунктах пропуску через державний кордон України зазначені види державного контролю (крім радіологічного) здійснюються митними органами у формі попереднього документального контролю на підставі інформації, отриманої від державних органів, уповноважених на здійснення цих видів контролю, з використанням засобів інформаційних технологій. Митні органи

взаємодіють з державними органами, уповноваженими на здійснення зазначених видів контролю, координують роботу з їх здійснення у пунктах пропуску через державний кордон і в зонах митного контролю на митній території України в порядку, встановленому цим Кодексом та іншими законами України.

У разі виявлення пошкодження упаковки або явних ознак псування товарів, або закінчення строку придатності товарів, або відсутності хоча б одного документа чи відомостей, необхідних для здійснення попереднього документального контролю, або невідповідності умов переміщення встановленим законодавством вимогам, або наявності інформації державного органу про заборону переміщення цих товарів через державний кордон України митні органи приймають рішення щодо припинення попереднього документального контролю та залучення посадових осіб відповідних державних органів для проведення видів контролю, зазначених у частині першій цієї статті, які для його здійснення прибувають у пункт пропуску через державний кордон України.

Види контролю, здійснюються:

1) у пунктах пропуску через державний кордон України – стосовно встановлених законодавством України заборон щодо переміщення окремих товарів через митний кордон України;

2) при поміщенні в митний режим – стосовно встановлених законодавством України обмежень щодо переміщення окремих товарів через митний кордон України.

Контроль за переміщенням через митний кордон України окремих видів товарів, що проводиться іншими державними органами, здійснюється за принципом “єдиного вікна” відповідно до міжнародної практики та рекомендацій міжнародних організацій із застосуванням єдиної з митними органами інформаційно-телекомунікаційної системи.

Види контролю, зазначені у частині першій цієї статті, здійснюються з використанням засобів інформаційних технологій, у тому числі електронної бази даних щодо товарів, переміщення яких контролюється іншими

державними органами в частині дотримання заборон щодо переміщення цих товарів через митний кордон України. Державні органи, що здійснюють зазначені види контролю, зобов'язані надавати митним органам для здійснення такого контролю необхідну інформацію в електронному вигляді.

Вичерпні переліки товарів (з описом та кодом згідно з УКТ ЗЕД), що підлягають державному контролю (у тому числі в формі попереднього документального контролю) у разі переміщення через митний кордон України, а також порядок здійснення попереднього документального контролю затверджує Кабінет Міністрів України. Пропозиції щодо внесення змін до зазначених переліків подаються Кабінету Міністрів України державними органами, уповноваженими здійснювати відповідний контроль. Цей перелік визначає товари, щодо яких діє заборона на пропуск через кордон без дозволу, і товари, щодо яких діють обмеження при розміщенні в митний режим.

Митні органи інформують відповідні державні органи України про результати митного контролю та митного оформлення товарів, підконтрольних цим органам, у тому числі засобами електронного зв'язку.

Митний контроль та митне оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України, завершуються тільки після проведення встановлених законами України для кожного товару видів контролю, зазначених у частині першій цієї статті. При вивезенні товарів за межі митної території України радіологічний контроль може здійснюватися в митних органах відправлення при завершенні митного оформлення або у пунктах пропуску через державний кордон України при завершенні митного контролю товарів.

Форми та обсяг контролю, достатнього для забезпечення додержання законодавства України з питань державної митної справи та міжнародних договорів України при митному оформленні, обираються на підставі результатів системи управління ризиками, а також після завершення митного оформлення, визначаються в порядку, встановленому митним Кодексом. На вимогу власника товарів, щодо яких визначено форму та обсяг митного контролю, або уповноваженої ним особи митні органи зобов'язані письмово

повідомити про це протягом години, якщо інший строк повідомлення не визначено митним Кодексом.

Якщо за результатами застосування системи управління ризиками не визначено необхідності проведення митного огляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення, митне оформлення та випуск цих товарів, транспортних засобів за рішенням митного органу можуть бути здійснені без пред'явлення зазначених товарів, транспортних засобів митному органу або з пред'явленням, але без проведення їх митного огляду. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, здійснює координацію діяльності державних органів, що здійснюють контроль за переміщенням через митний кордон окремих видів товарів.

Товари, транспортні засоби комерційного призначення перебувають під митним контролем з моменту його початку і до закінчення згідно із заявленим митним режимом.

У разі ввезення на митну територію України товарів, транспортних засобів комерційного призначення митний контроль розпочинається з моменту перетинання ними митного кордону України.

У разі вивезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення за межі митної території України митний контроль розпочинається з моменту пред'явлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення для митного оформлення та їх декларування в установленому цим Кодексом порядку.

Граничний строк перебування товарів, транспортних засобів комерційного призначення під митним контролем не може перевищувати 180 календарних днів, крім митних режимів, які передбачають перебування під митним контролем протягом усього часу дії митного режиму.

Товари, транспортні засоби комерційного призначення, які перебувають під митним контролем і за якими власник або уповноважена ним особа не звернулися до закінчення граничного строку, встановленого цією статтею, набувають статусу таких, що зберігаються на складі митного органу.

Митний контроль закінчується:

1) у разі ввезення на митну територію України – після закінчення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, за винятком митних режимів, які передбачають перебування під митним контролем протягом усього часу дії митного режиму;

2) у разі вивезення за межі митної території України – після здійснення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення та перетинання ними митного кордону України, за винятком митних режимів, які передбачають перебування під митним контролем протягом усього часу дії митного режиму.

Товари, що переміщуються через митний кордон України, разом з їх упаковкою та маркуванням, транспортні засоби комерційного призначення, якими вони переміщуються через митний кордон України, пред'являються у незмінному стані для митного контролю, а документи на ці товари, транспортні засоби подаються митним органам у пунктах пропуску через державний кордон України та в інших місцях на митній території України, встановлених митними органами для здійснення митного контролю та митного оформлення, не пізніше ніж через три години після прибуття зазначених товарів у пункт пропуску через державний кордон України або інше визначене митними органами місце.

Особа, яка доставила товари, транспортні засоби комерційного призначення у місце, визначене митними органами, зобов'язана повідомити про це відповідний митний орган у мінімально можливий строк, а в разі прибуття поза робочим часом, встановленим для митного органу, – у мінімально можливий строк після початку роботи цього органу.

Порожні транспортні засоби і транспортні засоби, в яких перевозяться пасажери, у разі в'їзду на митну територію України декларуються митному органу не пізніше ніж через три години з моменту прибуття у пункт пропуску через державний кордон України, а в разі виїзду за межі митної території – не пізніше ніж за три години до перетинання митного кордону України.

Посадові особи митних органів у випадках, передбачених митним Кодексом та іншими законами України, з метою здійснення митного контролю мають право безперешкодного доступу на територію чи в приміщення будь-якого підприємства незалежно від форми власності та сфери управління, де знаходяться або можуть знаходитися товари, що підлягають митному контролю.

З метою скорочення часу проведення митного контролю та підвищення його ефективності митні органи можуть використовувати технічні та спеціальні засоби, а також службових собак. Застосування для здійснення митного контролю технічних та спеціальних засобів повинно бути безпечним для життя і здоров'я людини, тваринного та рослинного світу і не завдавати шкоди товарам, транспортним засобам.

За письмовою заявою власника товарів або уповноваженої ним особи та з дозволу митного органу можуть здійснюватися навантаження, вивантаження, перевантаження, усунення пошкоджень упаковки, розпакування, упакування, перепаккування, зважування та визначення інших істотних характеристик товарів, що перебувають під митним контролем, взяття проб та зразків таких товарів, зміна ідентифікаційних знаків чи маркування на цих товарах або їх упаковці, транспортних засобах комерційного призначення, а також заміна транспортного засобу комерційного призначення. Зазначені операції здійснюються за рахунок власника товарів, що переміщуються через митний кордон України, або уповноваженої ним особи. У разі відмови у наданні дозволу на здійснення зазначених операцій митний орган зобов'язаний невідкладно письмово повідомити особу, яка звернулася із заявою про надання такого дозволу, про причини і підстави відмови.

У встановлених митним Кодексом випадках митні органи з власної ініціативи або з ініціативи правоохоронних органів мають право у письмовій формі вимагати від осіб, які переміщують товари, транспортні засоби комерційного призначення через митний кордон України, проведення операцій, передбачених митним Кодексом. У такому разі витрати на проведення зазначених операцій відшкодовуються органом, з ініціативи якого вони

проводилися. Якщо в результаті проведення таких операцій виявлено порушення законодавства України, витрати на проведення зазначених операцій відшкодовуються власником товарів, транспортних засобів комерційного призначення або уповноваженими ними особами.

Користування та розпорядження товарами, транспортними засобами комерційного призначення, які перебувають під митним контролем, забороняються, крім випадків, передбачених митним Кодексом та іншими законами України.

До товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем, приміщень, де знаходяться товари, що підлягають митному контролю, або провадиться діяльність, контроль за якою покладено на митні органи, а також до приладів обліку енергоносіїв, електричної, теплової та інших видів енергії митними органами можуть застосовуватися засоби забезпечення ідентифікації.

Забезпечення ідентифікації здійснюється шляхом накладення митних забезпечень: одноразових номерних запірно-пломбових пристроїв, печаток, голографічних міток, нанесення цифрового, літерного чи іншого маркування, ідентифікаційних знаків, проставлення штампів, взяття проб і зразків, складання опису товарів, транспортних засобів комерційного призначення, креслень, масштабних зображень, виготовлення фотографій, ілюстрацій, використання товаросупровідної документації тощо. При цьому накладення одноразових номерних запірно-пломбових пристроїв, печаток на транспортні засоби комерційного призначення може здійснюватися без проведення митного огляду товарів, що переміщуються зазначеними транспортними засобами через митний кордон України, про що робиться відповідна відмітка в товаросупровідних документах.

Крім засобів, визначених у митному кодексі, для забезпечення ідентифікації товарів, що поміщуються у митний режим, можуть використовуватися маркування, у тому числі у вигляді мікро- або інших електронних пристроїв, або серійні номери, проставлені на товарах або їх частинах виробником, інші комерційні способи ідентифікації; експортні

(імпортні) сертифікати; копії документів, на підставі яких митним органом було здійснено випуск товарів у попередній митний режим і які дають можливість однозначно ідентифікувати товари; інші подібні документи.

У випадках, передбачених міжнародними договорами, укладеними відповідно до закону, митні органи України визнають митні забезпечення митних служб інших держав, а також визнають як митні забезпечення ідентифікаційні пристрої та інші забезпечення, зазначені в митному Кодексі, якщо визнають їх достатньо надійними.

Засоби забезпечення ідентифікації можуть змінюватися чи знищуватися тільки митними органами або з їх дозволу іншими органами, крім випадків, коли існує реальна загроза знищення, безповоротної втрати чи істотного псування товарів, транспортних засобів комерційного призначення. У такому разі митний орган терміново сповіщається про зміну, вилучення чи знищення засобів забезпечення ідентифікації з наданням документальних доказів існування зазначеної загрози.

Також важливо відмітити і те, що у разі потреби для участі у здійсненні митного контролю можуть залучатися спеціалісти та експерти.

Залучення спеціалістів та експертів здійснюється керівником митного органу або його заступником за погодженням з керівником підприємства, установи, організації, де працює спеціаліст чи експерт.

Спеціалісти та експерти, які залучаються до участі у здійсненні митного контролю, мають право на відшкодування витрат, пов'язаних з їхньою участю у здійсненні митного контролю, за ними зберігається середня заробітна плата за місцем роботи на час такої участі.

Виплати, пов'язані із залученням митним органом спеціалістів та експертів, включаючи витрати на проїзд, добові за час перебування у відрядженні для участі у здійсненні митного контролю та винагороду за виконану спеціалістами та експертами роботу, здійснюються за рахунок коштів державного бюджету в порядку, що визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

У разі необхідності за власним бажанням залучення спеціалістів та експертів може здійснювати декларант (власник товару або транспортного засобу). У такому разі відшкодування витрат, пов'язаних з участю спеціалістів та експертів у здійсненні митного контролю, здійснюється декларантом (власником товару або транспортного засобу) на підставі укладеної угоди.

Митному контролю підлягають усі товари і транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон України. Митний контроль передбачає проведення митним постом мінімуму митних процедур, необхідних для забезпечення додержання законодавства України з питань митної справи. Митний контроль товарів, транспортних засобів перевізників у пунктах пропуску через державний кордон України здійснюється цілодобово відповідно до типових технологічних схем пропуску через державний кордон України автомобільних, водних, залізничних і повітряних транспортних засобів перевізників, що затверджуються Кабінетом Міністрів України [1].

Митний контроль здійснюється службовими особами шляхом:

- 1) перевірки документів та відомостей, необхідних для такого контролю;
- 2) митного огляду (огляду та переогляду товарів і транспортних засобів, особистого огляду громадян);
- 3) обліку товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України;
- 4) усного опитування громадян та посадових осіб підприємств;
- 5) перевірки системи звітності та обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України, а також своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати податків та зборів, які відповідно до законів справляються при переміщенні товарів через митний кордон України;
- 6) огляду територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних ліцензійних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де знаходяться товари і транспортні засоби, що підлягають митному контролю, чи провадиться діяльність, контроль за якою покладено на митні органи законом;
- 7) в інших формах, передбачених митним законодавством.

Залежно від форми митного контролю митний пост здійснює:

– перевірку необхідних для досягнення мети такого контролю документів на товари та транспортні засоби (документальний контроль). При цьому вивчаються документи з метою встановлення їх відповідності встановленим вимогам. Як правило, документальний контроль передує огляду товарів і транспортних засобів;

– огляд товарів і транспортних засобів (фактичний контроль);

– догляд товарів і транспортних засобів (фактичний контроль) – адміністративний захід, що полягає у фактичній перевірці товарів і транспортних засобів з метою встановлення законності їх переміщення через митний кордон, попередження ввезення заборонених предметів, виявлення таємного переміщення товарів, визначення найменування товарів, їх кількості та ціни.

– передогляд транспортних засобів та інших предметів може проводитися за наявності підстав вважати, що переміщувані через митний кордон транспортні засоби, товари та інші предмети містять контрабанду або є самі контрабандою.

Протягом 2012 року (станом на 19.11.2012) митними органами України порушено 172 кримінальні справи про контрабанду на суму 28,78 млн. грн. Предмети контрабанди відображені на рис. 2.1.

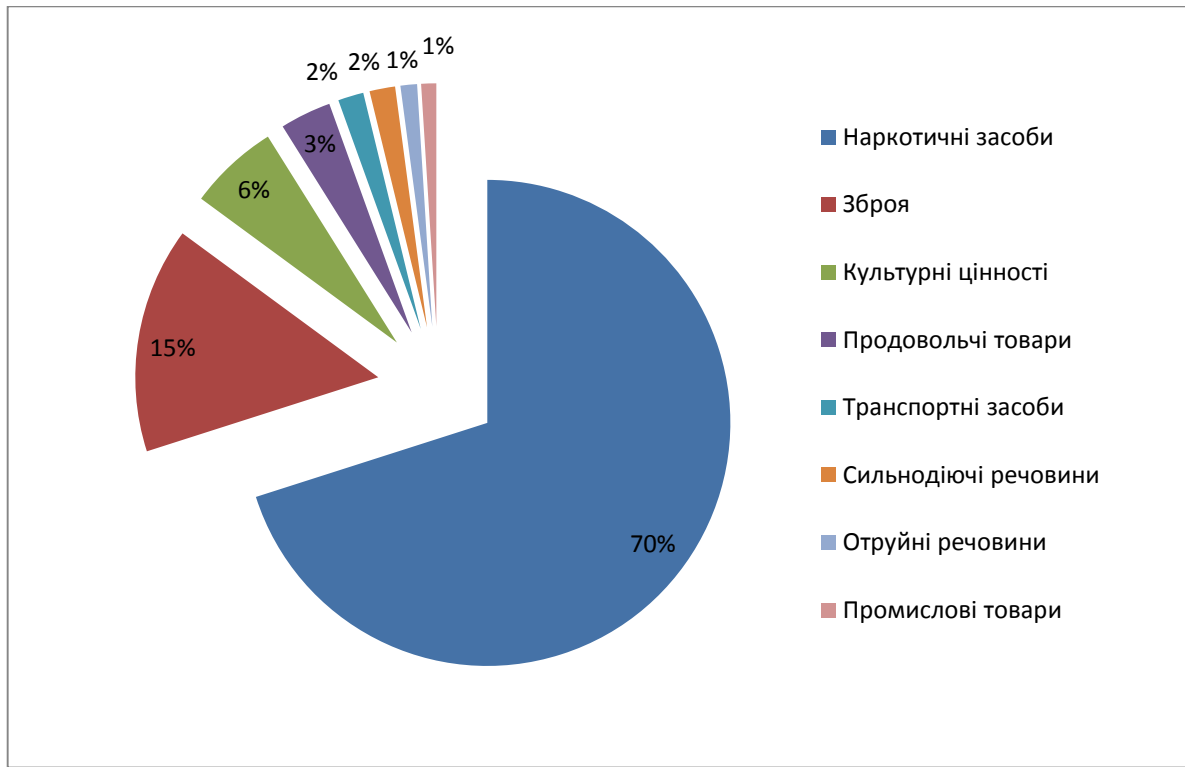

Рис. 2.1.1. Предмети контрабанди за 2012 рік

Крім цього, протягом січня – грудня 2012 року митними органами порушено 23 386 справ про порушення митних правил на суму 1,99 млрд. грн. З них 15 744 справи, в яких реально вилучено предмети правопорушень на суму 760,39 млн. грн.

При цьому, в 8 439 випадках вилучались промислові товари на загальну суму 454,77 млн. грн., в 967 – транспортні засоби на суму 172,25 млн. грн. Крім того, в 698 випадках валюта на суму понад 81,57 млн. грн., а також продовольчі товари в 6 046 випадках на суму понад 52,31 млн. грн.

Митними органами розглянуто 4 495 справ про порушення митних правил та застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу на суму 19,62 млн. грн. З цієї суми стягнуто та перераховано до Державного бюджету України 9,45 млн. грн.

Упродовж 2012 року митними органами передано на розгляд до суду 20 035 справ про порушення митних правил на суму 2,58 млрд. грн.

Серед розглянутих справ судом прийнято рішення про конфіскацію безпосередніх предметів правопорушень на суму 1,13 млрд. грн.

Крім цього, накладено штрафів на суму 103,24 млн. грн. З цієї суми стягнуто та перераховано до Державного бюджету України 11,57 млн. грн.

Щодо Тернопільської митниці, то за 1-е півріччя 2012 року складено 133 протоколи про порушення митних правил (за аналогічний період 2011 року було складено 105 протоколів), у яких вартість предметів правопорушень за попередньою оцінкою склала 7,677 млн.грн. На розгляд до суду направлено 181 справу про порушення митних правил щодо прийняття рішень про застосування конфіскації предметів правопорушень вартістю 18,916 млн.грн. Судом застосовано конфіскацію у 104 справах на суму 4,855 млн.грн.

– облік товарів і транспортних засобів. Звертається увага на товари і транспортні засоби, які переміщуються через митний кордон, які розміщуються на митних складах, які перевозяться митними перевізниками. Такий облік здійснюється шляхом ведення різних реєстраційних книг і журналів.

– усне опитування фізичних осіб і представників юридичних осіб посадовими особами митних органів. Усне декларування здійснюється у передбачених чинним законодавством випадках при переміщенні через митний кордон особистих речей.

– перевірку обліку і звітності проводиться стосовно товарів і транспортних засобів, що знаходяться на митних складах чи вільних митних складах. Практикується інвентаризація товарів і транспортних засобів, які зберігаються на митному складі.

– ідентифікацію – шляхом пломбування, опечатування, нанесення цифрових та інших позначень, ідентифікаційних знаків, проставлянням штампів, взяттям проб і зразків, опису товарів і транспортних засобів, складенням креслень, фотографуванням, ілюстрацією, використанням товаросупровідної та іншої документації та іншими засобами ідентифікації. Митними органами можуть бути ідентифіковані: транспортні засоби, приміщення та інші місця знаходження товарів і транспортних засобів, що підлягають митному контролю, місця здійснення контролю, товари і транспортні засоби, які знаходяться під митним контролем.

До форм контролю також належать спостереження, обстеження, аналіз, розробка прогнозів та інше. Так, спостереження за реакцією фізичної особи на митну обстановку чи здійснювані митними органами дії дають змогу виявити неадекватні реакції підконтрольних і по них виявити припущені порушення. Обстеженню піддаються транспортні засоби, наприклад, пасажирські вагони. У результаті вдається виявити контрабанду. Аналіз типових порушень митних правил дозволяє підвищити ефективність митного контролю та суттєво скоротити час на його проведення.

Під час проведення митного контролю митний пост самостійно визначає форму та обсяг контролю, достатнього для забезпечення дотримання законодавства України з питань митної справи та міжнародних договорів України [На підставі міжнародних договорів України, укладених відповідно до закону, у пунктах пропуску через державний кордон України може здійснюватися спільний митний контроль з митними органами суміжних держав.

2.2. Зони митного контролю

З метою забезпечення здійснення митними органами митного контролю товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, проведення заходів, пов'язаних з виявленням, попередженням та припиненням контрабанди і порушень митних правил, у пунктах пропуску через державний кордон України, на територіях морських і річкових портів, аеропортів, на залізничних станціях та на територіях підприємств, вільних митних зон, митних складів, складів тимчасового зберігання, а також в інших місцях, визначених відповідно до митного Кодексу, створюються зони митного контролю.

Порядок створення зони митного контролю визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

Межі зон митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон України визначаються митними органами за погодженням з відповідними

органами охорони державного кордону та адміністраціями морських (річкових) портів, аеропортів, залізничних станцій. В інших місцях на митній території України митні органи у зонах своєї діяльності самостійно визначають межі зон митного контролю.

Зони митного контролю можуть бути постійними, у разі регулярного розміщення на їх території товарів, що підлягають митному контролю, або тимчасовими, які утворюються на час здійснення митного контролю.

Споруди та об'єкти, що належать державним органам, уповноваженим здійснювати види контролю, зазначені у митному Кодексі, розміщуються у зонах митного контролю, створених у межах пунктів пропуску через державний кордон України, з дозволу центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері захисту державного кордону, та центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту.

У разі відмови у видачі дозволу орган, що прийняв таке рішення, у місячний строк письмово або в електронній формі повідомляє про це відповідний державний орган із зазначенням причини відмови.

Режим зони митного контролю – це встановлені законодавством України з питань державної митної справи приписи, заборони або обмеження щодо перебування в зоні митного контролю товарів, транспортних засобів комерційного призначення та громадян, розташування в ній споруд та об'єктів, а також проведення у цій зоні господарських робіт.

Проведення господарських робіт у зоні митного контролю, переміщення через межі зони митного контролю і в межах цієї зони товарів, транспортних засобів, громадян, які не перетинають митний кордон України, а також посадових осіб державних органів, які не здійснюють види контролю, зазначені у митному Кодексі, відбуваються з дотриманням режиму зони митного контролю і допускаються тільки з письмового дозволу керівника відповідного митного органу або особи, яка виконує його обов'язки, а в зонах митного

контролю, розташованих у пунктах пропуску через державний кордон України, – крім того, за погодженням з начальником відповідного органу охорони державного кордону.

Забезпечення схоронності товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, дотримання режиму зони митного контролю, забезпечення безпеки громадян, законності та правопорядку у зоні митного контролю покладаються на відповідні митні органи.

Митні органи у межах своїх повноважень, визначених митним Кодексом, мають право застосовувати примусові заходи до порушників режиму зони митного контролю.

Митні органи мають право у примусовому порядку зупиняти і повертати в зони митного контролю транспортні засоби та громадян, які без дозволу митних органів увійшли із зони митного контролю на митну територію України, а також морські та річкові судна, які без дозволу митних органів вийшли із зони митного контролю за межі митної території України і не перебувають у територіальних водах інших держав.

Перелік примусових заходів, а також порядок їх застосування встановлюються митним Кодексом та іншими законами України.

2.3. Концептуальні засади здійснення митного контролю

Митні органи вимагають від осіб, які переміщують товари, транспортні засоби комерційного призначення через митний кордон України чи провадять діяльність, контроль за якою митним Кодексом покладено на митні органи, тільки ті документи та відомості, які необхідні для здійснення митного контролю та встановлені митним Кодексом.

Особи, зазначені у частині першій цієї статті, зобов'язані надавати митним органам документи та відомості, необхідні для здійснення митного контролю, в усній, письмовій або електронній формі.

Відомості з офіційних документів, наданих для митного контролю або митного оформлення, не потребують додаткового підтвердження.

Правоохоронні органи, фінансові установи, податкові та інші контролюючі органи України відповідно до законодавства на письмові запити митних органів або з власної ініціативи інформують митні органи про наявні відомості, необхідні для здійснення митного контролю.

З метою здійснення митного контролю після випуску товарів митні органи мають право направляти письмові запити та отримувати документи або їх засвідчені копії, інформацію (у тому числі в електронній формі), що стосуються переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, випуску товарів та їх використання на митній території України або за її межами.

Документи та відомості, у тому числі в електронній формі, що надавалися митним органам декларантами або уповноваженими ними особами для здійснення митного контролю, зберігаються митними органами не менш як протягом 1095 днів з дня завершення митних процедур.

Подання документів та відомостей, необхідних для митного контролю

Під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України декларант, уповноважена ним особа або перевізник залежно від виду транспорту, яким здійснюється перевезення товарів, надають митному органу в паперовій або електронній формі такі документи та відомості:

1) при перевезенні автомобільним транспортом:

а) документи на транспортний засіб, зокрема ті, що містять відомості про його державну реєстрацію (національну належність);

б) транспортні (перевізні) документи (міжнародні товаротransпортні накладні);

в) визначений актами Всесвітнього поштового союзу документ, що супроводжує міжнародні поштові відправлення (за їх наявності);

г) комерційні документи (за наявності) на товари, що перевозяться, які містять відомості, зокрема, про найменування та адресу перевізника,

найменування країни відправлення та країни призначення товарів, найменування та адреси відправника (або продавця) та отримувача товарів;

г) відомості про кількість вантажних місць та вид упаковки;

д) найменування товарів;

е) вага бруто товарів (у кілограмах) або об'єм товарів (у метрах кубічних), крім великогабаритних вантажів;

2) при перевезенні водним транспортом:

а) генеральна декларація, що містить, зокрема, найменування та опис судна, відомості про його реєстрацію та національну належність, прізвище капітана, прізвище та адресу судового агента;

б) декларація про вантаж, яка містить, зокрема, відомості про найменування портів відправки, портів заходу судна, завантаження та вивантаження товарів, першого порту відправки товарів, порту вивантаження товарів, що залишаються на борту, перелік коносаментів або інших документів, що підтверджують наявність та зміст договору морського (річкового) перевезення, кількість вантажних місць товару, опис та вид упаковки товарів, які підлягають вивантаженню у даному порту;

в) декларація про припаси (суднові припаси), яка містить, зокрема, відомості про найменування судових припасів, що є в наявності на судні, та їх кількість;

г) декларація про особисті речі екіпажу судна;

г) суднова роль, що містить відомості про кількість і склад членів екіпажу під час прибуття і відправлення судна, зокрема, прізвища, імена, громадянство, звання або посаду, дату і місце народження, вид і номер документа, що посвідчує особу;

д) список пасажирів, що містить відомості про пасажирів під час прибуття і відправлення судна, зокрема, кількість пасажирів на судні, прізвища, імена, громадянство, дату і місце народження, порти посадки і висадки;

е) визначений актами Всесвітнього поштового союзу документ, що супроводжує міжнародні поштові відправлення (за їх наявності);

є) транспортні (перевізні) документи на товари (за наявності), які містять, зокрема, відомості про загальну кількість товарів, кількість вантажних місць, найменування товарів, вид упаковки;

ж) комерційні документи (за наявності) на товари та відомості про розміщення товарів на борту судна;

з) відомості про наявність (відсутність) на борту судна товарів, ввезення яких на митну територію України заборонено або обмежено, включаючи валютні цінності, наявні у членів екіпажу, лікарські засоби, до складу яких входять наркотичні, сильнодіючі засоби, психотропні та отруйні речовини;

и) відомості про наявність (відсутність) на борту судна небезпечних товарів, зброї, боєприпасів;

3) при перевезенні повітряним транспортом:

а) стандартний документ перевізника, передбачений укладеними відповідно до закону міжнародними договорами в галузі цивільної авіації (генеральна декларація);

б) документи, що містять відомості про товари, які перевозяться на борту (вантажні відомості, авіаційні вантажні накладні);

в) документ, що містить відомості про припаси (бортові припаси) та про кількість припасів (бортових припасів), завантажених на борт судна та вивантажених з нього;

г) транспортні (перевізні) документи;

г) комерційні документи (за наявності їх у перевізника) на товари, що перевозяться;

д) визначений актами Всесвітнього поштового союзу документ, що супроводжує міжнародні поштові відправлення (за їх наявності);

е) відомості про знаки національної належності та реєстраційні знаки судна, номер рейсу, маршрут польоту, пункт вильоту та пункт прибуття судна;

є) відомості про найменування підприємства (організації, установи), що експлуатує судно, та кількість членів екіпажу;

ж) список пасажирів із зазначенням їх кількості на судні, прізвищ та ініціалів, пунктів посадки та висадки; відомості щодо багажу пасажирів (пасажирська відомість);

з) найменування товарів, номери вантажних накладних, кількість місць за кожною накладною, пунктів завантаження та пунктів вивантаження товарів;

и) відомості про наявність (відсутність) на борту судна товарів, ввезення яких на митну територію України заборонено або обмежено, включаючи валютні цінності, наявні у членів екіпажу, лікарські засоби, до складу яких входять наркотичні, сильнодіючі засоби, психотропні та отруйні речовини;

і) відомості про наявність (відсутність) на борту судна небезпечних товарів, зброї, боєприпасів;

4) при перевезенні залізничним транспортом:

а) транспортні (перевізні) документи;

б) передатну відомість на залізничний рухомий склад;

в) документ, що засвідчує наявність припасів (за наявності припасів);

г) визначений актами Всесвітнього поштового союзу документ, що супроводжує міжнародні поштові відправлення (за їх наявності);

г) комерційні документи (за наявності їх у перевізника) на товари, що перевозяться;

5) при переміщенні трубопровідним транспортом та лініями електропередачі:

а) зовнішньоекономічний договір (контракт) або інші документи, що підтверджують право володіння, користування та/або розпорядження товарами;

б) акт прийому-передачі товарів або довідка, що підтверджує кількість товарів;

в) комерційні та супровідні документи (за наявності їх у власника трубопровідного транспорту, лінії електропередачі) на товари, що переміщуються через митний кордон України, а на момент митного оформлення – рахунок-фактуру;

г) найменування та адреса відправника товарів;

г) найменування та адреса отримувача товарів;

д) документи (дозволи, сертифікати), що підтверджують показники товару.

2. Незалежно від виду транспорту, яким здійснюється переміщення товарів, під час прибуття товарів у пункт пропуску через державний кордон України надаються документи (відомості) або їх реквізити, у тому числі засобами інформаційних технологій (або у вигляді електронного документа), які підтверджують дотримання заборон та/або обмежень згідно із законами України щодо пропуску товарів через митний кордон України, крім тих, що необхідні виключно для поміщення товарів у митний режим.

3. Разом з митною декларацією митному органу подаються рахунок або інший документ, який визначає вартість товару, та, у випадках, встановлених цим Кодексом, декларація митної вартості. У встановленому цим Кодексом порядку в митній декларації декларантом або уповноваженою ним особою зазначаються відомості про:

1) документи, що підтверджують повноваження особи, яка подає митну декларацію;

2) зовнішньоекономічний договір (контракт) або інші документи, що підтверджують право володіння, користування та/або розпорядження товарами;

3) транспортні (перевізні) документи;

4) комерційні документи, наявні у особи, яка подає декларацію;

5) у разі необхідності – документи, що підтверджують дотримання заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

6) документи, що підтверджують дотримання обмежень, які виникають у зв'язку із застосуванням захисних, антидемпінгових та компенсаційних заходів (за наявності таких обмежень);

7) у випадках, передбачених цим Кодексом, – документи, що підтверджують країну походження товару;

8) у разі необхідності – документи, що підтверджують сплату та/або забезпечення сплати митних платежів;

9) у разі необхідності – документи, що підтверджують право на пільги із сплати митних платежів, на застосування повного чи часткового звільнення від сплати митних платежів відповідно до обраного митного режиму;

10) у разі необхідності – документи, що підтверджують зміну термінів сплати митних платежів;

11) у разі необхідності – документи, що підтверджують заявлену митну вартість товарів та обраний метод її визначення відповідно до статті 53 цього Кодексу.

4. Під час надання митному органу попереднього повідомлення про намір здійснити переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України митному органу надаються такі документи та/або відомості, у тому числі засобами інформаційних технологій:

1) для ввезення товарів на митну територію України:

а) заява встановленої форми про намір здійснити ввезення товарів на митну територію України (попереднє повідомлення або попередня митна декларація);

б) відомості про найменування, обсяг (кількість) та вартість товарів, які планується ввезти на митну територію України;

в) вид транспорту, яким планується здійснити ввезення товарів на митну територію України;

г) назва пункту пропуску через державний кордон України (митного органу), через який планується ввезення товарів;

г) відомості про документи, що підтверджують дотримання встановлених відповідно до закону заборон та/або обмежень щодо пропуску товарів через митний кордон України;

2) для вивезення товарів з митної території України – митна декларація на товари або супровідні документи на товари у випадках, встановлених Митним Кодексом, які подаються митному органу для митного контролю.

Таблиця 2.1.

Концептуальний підхід до аналізу поступлень митних платежів до бюджету (млдр.грн)

№ п/п	роки	Сума коштів перерахованих до бюджету	прогнозна показник
-------	------	--------------------------------------	--------------------

1	2008	340 тис. грн	1,2
2	2009	1,25	1,02
3	2010	2,27	0,77
4	2011	4,9	3,9
5	2012	3,042	4,741

У процесі опрацювання концепції розбудови митної системи України фінансова політика визначена як один з пріоритетних напрямків роботи. Якщо за півріччя 2008 р. сума коштів, перерахованих службою до держбюджету, становила 340 тис. грн., то за півріччя 2009 р. - 1,25 млрд. грн., за півріччя 2010 р. - 2,27 млрд. грн., за півріччя 2011 р. - 3,042 млрд. грн., а за півріччя 2012 р. - 4,741 млрд. грн. А якби на законодавчому рівні не було встановлено пільг для спільних підприємств з іноземними інвестиціями, то до бюджету в минулому році, за прогнозами спеціалістів, надійшло б 8 млрд. грн. [119].

Для ефективного управління характерна стабільність організації, форм і методів функціонування, але в умовах реформування суспільних відносин це не виключає, а припускає його систематичне вдосконалення відповідно до суспільних потреб. У 2010 р. ,після детального вивчення роботи усіх підрозділів митної системи, деякі митниці стали митними постами, а деякі з управлінь Держмитслужби були об'єднані.

Протягом останніх років здійснювалось функціональне структурне обстеження митних органів. В результаті наступних структурних змін було ліквідовано організаційно-інспекторське управління, дві митниці та 13 митних постів. Відповідно були створені управління контролю за дотриманням митного законодавства та ревізійної роботи, а також оперативна митниця.

З метою вдосконалення управління митними органами три митниці були перепідпорядковані іншим регіональним митницям. За два попередні роки створені відділи тарифів та митної вартості в митницях, що довели необхідність свого функціонування. Так, завдяки перегляду кодування та класифікації товарів до бюджету за 2011р. додатково надійшло 12 млн. грн.

З 2000 р. в Держмитслужбі створено управління захисту прав інтелектуальної власності, що стало важливим кроком на шляху започаткування здійснення митними органами контролю за переміщенням через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, спрямованого на захист внутрішнього ринку від фальсифікованих та недоброякісних товарів, а також припинення безконтрольного вивезення аудіовідеопродукції та фонограм.

Конституційні зміни державного механізму, необхідність реалізації сучасної правової політики в галузі прав людини потребують оновлення всієї державно-правової системи, в тому числі і митних органів.

Держмитслужба сьогодні стала структурою, яка за незначної кількості працівників (близько 19 тис.) має розгалужену інфраструктуру. З 2000 р. функціонує 10 регіональних та 46 митниць, 173 митні пости.

Процес удосконалення Державної митної служби України триває. Митна система - це не статичний організм, а складова частина державної діяльності, що динамічно розвивається і адекватно відображає нові реалії економічного і суспільно-політичного життя, її зовнішньополітичні зв'язки, процеси інтеграції України у світове співтовариство. Відповідно до цього не може бути постійною і загальна кількість працівників митної системи, оптимальна численність якої, що в основному залежить від:

- експортної та імпоротної політики держави;
- кількості акредитованих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- кількості митних платежів (мита, акцизного та митного зборів, податку на додану вартість) ;
- довжини державного кордону та рівня застосування наукових досліджень контролю у пунктах пропуску;
- стану боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил.

2.4. Форми митного контролю

Митний контроль здійснюється безпосередньо посадовими особами митних органів шляхом:

1) перевірки документів та відомостей, які відповідно до статті 335 митного Кодексу надаються митним органам під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України;

2) митного огляду (огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення, огляду та переогляду ручної поклажі та багажу, особистого огляду громадян);

3) обліку товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України;

4) усного опитування громадян та посадових осіб підприємств;

5) огляду територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю, чи провадиться діяльність, контроль за якою відповідно до митного Кодексу та інших законів України покладено на митні органи;

6) перевірки обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України або перебувають під митним контролем;

7) проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів;

8) направлення запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, поданих митному органу.

Перевірка документів та відомостей, які відповідно до статті 335 митного Кодексу подаються митним органам під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, здійснюється візуально, із застосуванням інформаційних технологій (шляхом проведення формато-логічного контролю, контролю співставлення, контролю із

застосуванням системи управління ризиками) та в інші способи, передбачені митним Кодексом.

Формато-логічний контроль – це автоматизована перевірка правильності заповнення даних митних декларацій та повернення результатів перевірки; перевірка митних декларацій та інших документів на достовірність та законність; здійснення статистичного, валютного контролю, контролю нарахованих митних платежів, контролю правильності застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Контроль співставлення – це автоматизоване порівняння даних, які містяться в митних деклараціях або інших документах, поданих для митного контролю або митного оформлення, з даними, які містяться в електронних копіях митних декларацій та інших документах, що надходять з митних та правоохоронних органів суміжних держав; в уніфікованих електронних дозвільних документах, що надходять з інших державних органів, інших електронних документах, пов'язаних з перевіркою достовірності даних, що перевіряються.

Контроль із застосуванням системи управління ризиками – це оцінка ризику шляхом аналізу (у тому числі з використанням інформаційних технологій) поданих документів у конкретному випадку переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України з метою обрання форм та обсягу митного контролю, достатніх для забезпечення додержання вимог законодавства України з питань державної митної справи.

Огляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення, пред'явлених митному органу (у тому числі для перерахунку та зважування), проводиться в можливо короткий строк після прийняття рішення про його проведення.

За результатами застосування системи управління ризиками огляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення може бути ідентифікаційним – без розкриття пакувальних місць і без обстеження транспортного засобу, частковим – з розкриттям до 20 відсотків пакувальних місць і вибіркоким

обстеженням транспортного засобу та повним – з розкриттям до 100 відсотків пакувальних місць та поглибленим обстеженням транспортного засобу.

За письмовим рішенням керівника митного органу або особи, яка виконує його обов'язки, огляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення може також проводитися, якщо:

1) митна декларація не подана декларантом протягом строку, встановленого статтею 263 митного Кодексу, за наявності достатніх підстав вважати, що ці товари переміщуються через митний кордон України з порушенням норм митного Кодексу та інших законів з питань державної митної справи;

2) товари виявлено (знайдено) під час здійснення митного контролю в зонах митного контролю та/або транспортних засобах, що перетинають митний кордон України, і їх власник невідомий;

3) декларантом не виконуються обов'язки, встановлені статтею 266 митного Кодексу.

Переогляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення проводиться у разі виявлення пошкодження або втрати митного забезпечення, накладеного на зазначені товари, транспортні засоби, чи за наявності інших видимих ознак можливого несанкціонованого доступу до товарів, що перебувають під митним контролем. Витрати, пов'язані з проведенням такого переогляду, несе власник зазначених товарів, транспортних засобів або уповноважена ним особа.

Крім випадків, зазначених у митному Кодексі, огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення може проводитися за наявності достатніх підстав вважати, що переміщення цих товарів, транспортних засобів через митний кордон України здійснюється поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, у тому числі в разі отримання відповідної офіційної інформації від правоохоронних органів. Вичерпний перелік відповідних підстав визначається Кабінетом Міністрів України. З метою проведення огляду (переогляду) товарів посадові особи митних органів самостійно вживають заходів, передбачених цим Кодексом, на

всій митній території України, у тому числі в межах контрольованого прикордонного району. Такий огляд (переогляд) проводиться за рахунок органу, з ініціативи або на підставі інформації якого прийнято рішення про його проведення. Якщо в результаті проведення огляду (переогляду) виявлено факт незаконного переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, витрати, пов'язані з проведенням огляду (переогляду), відшкодовуються власником зазначених товарів, транспортних засобів або уповноваженою ним особою.

Огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення здійснюється у присутності особи, яка переміщує ці товари, транспортні засоби через митний кордон України чи зберігає товари під митним контролем, а у разі її відсутності – за умови залучення не менше ніж двох понять. Як поняті запрошуються особи, не заінтересовані у результатах огляду (переогляду). Працівники митних органів не можуть бути понятими.

Порядок проведення огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

За результатами митного огляду (переогляду) складається акт огляду (переогляду) у двох примірниках, в якому зазначаються відомості про:

- 1) посадових осіб митного органу, які здійснювали огляд (переогляд), та осіб, які були присутні під час його проведення;
- 2) підстави проведення огляду (переогляду) за відсутності особи, яка переміщує товари, транспортні засоби комерційного призначення через митний кордон України чи зберігає товари під митним контролем;
- 3) обсяг здійснення огляду (переогляду) та результати його проведення;
- 4) інші відомості, що стосуються товарів, транспортних засобів комерційного призначення, огляд (переогляд) яких проводився.

Акт огляду (переогляду) засвідчується відбитком особистої номерної печатки посадової особи митного органу, яка проводила огляд (переогляд).

Один примірник акта передається (надсилається) особі, яка переміщує товари через митний кордон України чи зберігає товари під митним контролем.

Форма акта огляду (переогляду) товарів, транспортних засобів, ручної поклажі та багажу затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

Якщо є підстави вважати, що в ручній поклажі або багажі громадянина переміщуються через митний кордон України, у тому числі транзитом, товари, які підлягають обліку і відповідним видам контролю, зазначеним у митному Кодексі, чи товари, при митному оформленні яких справляються митні платежі, а також товари, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено, митний орган має право провести огляд, а в разі необхідності – і переогляд ручної поклажі та багажу з їх розпакуванням.

Огляд та переогляд ручної поклажі, багажу громадянина здійснюються в присутності цього громадянина чи уповноваженої ним особи. Огляд та переогляд ручної поклажі, багажу за відсутності громадянина чи уповноваженої ним особи здійснюються:

1) якщо є підстави вважати, що несупроводжуваний багаж містить товари, які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей, тварин та рослин, а також довкілля;

2) якщо громадянин або уповноважена ним особа не з'явилися протягом одного місяця з дня надходження до митниці призначення несупроводжуваного багажу;

3) у разі залишення на території України ручної поклажі, багажу з порушенням зобов'язання про їх транзит через територію України.

Огляд та переогляд ручної поклажі, багажу за відсутності громадянина чи його уповноваженого представника здійснюються в присутності представників підприємства, що здійснює перевезення, пересилання ручної поклажі та багажу чи їх зберігання.

Про здійснення огляду та переогляду складається акт, форму якого встановлює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

Один примірник акта огляду (переогляду) передається громадянину або уповноваженій ним особі або представнику підприємства, що здійснює перевезення, пересилання ручної поклажі та багажу чи їх зберігання.

Особистий огляд як виняткова форма митного контролю проводиться за письмовим рішенням керівника митного органу або особи, яка виконує його обов'язки, якщо є достатні підстави вважати, що громадянин, який прямує через митний кордон України чи перебуває в зоні митного контролю або у транзитній зоні міжнародного аеропорту, приховує предмети контрабанди чи товари, які є безпосередніми предметами порушення митних правил або заборонені для ввезення в Україну, вивезення з України чи транзиту через територію України. Перед початком огляду посадова особа митного органу повинна пред'явити громадянину письмове рішення керівника митного органу чи особи, яка виконує його обов'язки, ознайомити громадянина з його правами та обов'язками під час проведення такого огляду і запропонувати добровільно видати приховані та/або не задекларовані товари. Факт ознайомлення громадянина з рішенням про проведення особистого огляду засвідчується посадовою особою митного органу відповідним написом на рішенні про проведення такого огляду. У разі відмови громадянина від добровільної видачі прихованих або не задекларованих товарів на рішенні про проведення особистого огляду робиться відповідний запис, завірений підписом посадової особи митного органу, яка пред'являла зазначене рішення громадянину.

Громадянин, стосовно якого здійснюється особистий огляд, має право:

- 1) до початку проведення особистого огляду ознайомитися з рішенням про проведення особистого огляду та порядком його проведення;
- 2) ознайомитися із своїми правами та обов'язками під час проведення особистого огляду;
- 3) надавати пояснення та заявляти клопотання;
- 4) добровільно видати товари, що переміщуються ним через митний кордон України з порушенням вимог законодавства з питань державної митної справи;

5) робити заяви з обов'язковим внесенням їх посадовою особою митного органу, яка проводить особистий огляд, до протоколу проведення такого огляду;

6) користуватися рідною мовою та послугами перекладача;

7) ознайомитися з актом проведення особистого огляду після його складення та зробити заяву, яка підлягає внесенню до акта;

8) оскаржувати рішення, дії митного органу щодо проведення такого огляду.

Особистий огляд проводиться в ізольованому приміщенні, що відповідає встановленим санітарно-гігієнічним вимогам, посадовою особою митного органу однієї статі з громадянином, стосовно якого проводиться особистий огляд, у присутності не менш як двох понятих тієї самої статі. Як поняті запрошуються особи, не заінтересовані у результатах огляду. Понятими не можуть бути родичі особи, яка підлягає особистому огляду, та працівники митних органів. Доступ до приміщення, де проводиться огляд, громадян, які не беруть участі в ньому, і можливість спостерігати за проведенням огляду з боку таких громадян мають бути виключені. Обстеження органів тіла громадянина, який підлягає особистому огляду, проводиться виключно медичним працівником.

Під час проведення особистого огляду складається протокол за формою, що встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

Протокол підписується посадовою особою митного органу, яка проводила огляд, громадянином, який пройшов особистий огляд, понятими, які були присутні під час огляду, а в разі обстеження медичним працівником – і цим працівником. Громадянин, який пройшов особистий огляд, має право зробити заяву з обов'язковим занесенням її до протоколу.

Особистому огляду не підлягають Президент України, Голова Верховної Ради України, народні депутати України, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, Голова та судді Верховного Суду України, Голова та судді Конституційного Суду України, Міністр закордонних справ

України, Генеральний прокурор України та члени їхніх сімей, які прямують разом з ними.

Облік товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, здійснюється митним органом з метою проведення їх митного контролю. Облік товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, здійснюється на підставі митних декларацій на товари та національних реєстраційних документів транспортних засобів. Облік товарів, що переміщуються через митний кордон України трубопровідним транспортом та лініями електропередачі, здійснюється з використанням відповідних приладів обліку. Порядок здійснення митними органами обліку товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, та форми документів для здійснення такого обліку, у тому числі в електронній формі, визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

Для забезпечення митного контролю посадовими особами митного органу може проводитися усне опитування громадян та посадових осіб підприємств.

Усне опитування громадян та посадових осіб підприємств під час здійснення митного контролю – це отримання посадовою особою митного органу інформації, що має значення для здійснення митного контролю, від осіб, які володіють такою інформацією.

У разі необхідності під час проведення усного опитування складається протокол, форма якого затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів. Про складення протоколу особа, яка опитується, попереджається перед початком опитування.

Огляд територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, магазинів безмитної торгівлі, територій вільних митних зон та інших місць, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю, чи провадиться діяльність, контроль за якою покладено на митні органи.

Огляд територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, магазинів безмитної торгівлі, територій вільних митних зон та інших місць, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю, чи провадиться діяльність, контроль за якою покладено на митні органи (крім житла громадян), може здійснюватися посадовими особами митного органу за письмовим рішенням керівника цього органу або особи, яка виконує його обов'язки, з метою:

1) перевірки законності ввезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення на митну територію України, дотримання порядку їх ввезення, а також правильності нарахування та повноти сплати митних платежів;

2) перевірки відповідності фактичної кількості ввезених товарів, транспортних засобів комерційного призначення відомостям, заявленим у митній декларації;

3) перевірки дотримання встановлених цим Кодексом та іншими законами України правил провадження діяльності, контроль за якою покладено на митні органи.

Огляд проводиться після пред'явлення особі, у володінні (користуванні) якої перебуває територія, особі, відповідальній за експлуатацію складу організації – отримувача гуманітарної допомоги, утримувачеві складу тимчасового зберігання, митного складу, магазину безмитної торгівлі, вільної митної зони або уповноваженій ним особі відповідного рішення та службового посвідчення посадової особи митного органу. Огляд повинен здійснюватися не більш як протягом одного дня, якщо інше не встановлено законодавством. За результатами огляду складається акт, один примірник якого вручається відповідно особі, у володінні (користуванні) якої перебуває територія, особі, відповідальній за експлуатацію складу організації – отримувача гуманітарної допомоги, утримувачеві складу тимчасового зберігання, митного складу, магазину безмитної торгівлі або уповноваженій ним особі, керівникові чи заступнику керівника органу управління відповідної спеціальної (вільної) економічної зони. Форма такого акта затверджується центральним органом

виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

Перевірка обліку товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України або перебувають під митним контролем, – це проведення митними органами дій щодо встановлення відповідності документації про зазначені товари, транспортні засоби комерційного призначення вимогам, встановленим митним Кодексом та іншими законами України з питань державної митної справи. Перевірка обліку товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем, як форма митного контролю здійснюється стосовно:

1) підприємств, які здійснюють види діяльності, зазначені у митному Кодексі;

2) підприємств, до яких застосовуються спеціальні спрощення відповідно до митного Кодексу;

3) підприємств, які здійснюють операції з товарами, поміщеними у митний режим, що передбачає ведення обліку таких товарів.

За результатами перевірки обліку товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем, посадовими особами митного органу складається акт, один примірник якого надається керівнику підприємства, що перевірялося.

Важливе місце у системі митного контролю України займають і документальні перевірки дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів

Документальна перевірка – це сукупність заходів, за допомогою яких митні органи переконуються у правильності заповнення митних декларацій, декларацій митної вартості та в достовірності зазначених у них даних, законності ввезення (пересилання) товарів на митну територію України або на територію вільної митної зони, вивезення (пересилання) товарів за межі митної території України або за межі території вільної митної зони, а також своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів.

Документальні перевірки дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів, проводяться митними органами з урахуванням строків давності, визначених статтею 102 Податкового кодексу України.

Митні органи мають право здійснювати митний контроль шляхом проведення документальних виїзних (планових або позапланових) та документальних невиїзних перевірок дотримання законодавства України з питань державної митної справи щодо:

1) правильності визначення бази оподаткування, своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів;

2) обґрунтованості та законності надання (отримання) пільг і звільнення від оподаткування;

3) правильності класифікації згідно з УКТ ЗЕД товарів, щодо яких проведено митне оформлення;

4) відповідності фактичного використання переміщених через митний кордон України товарів заявленій меті такого переміщення або відповідності фінансових і бухгалтерських документів, звітів, договорів (контрактів), калькуляцій, інших документів підприємства, що перевіряється, інформації, зазначеній у митній декларації, декларації митної вартості, за якими проведено митне оформлення товарів у відповідному митному режимі;

5) законності переміщення товарів через митний кордон України, у тому числі ввезення товарів на територію вільної митної зони або їх вивезення з цієї території.

Під час проведення документальної перевірки посадові особи митного органу повинні реалізовувати визначені митним Кодексом повноваження виключно в обсязі, необхідному для з'ясування питань перевірки.

Відшкодування збитків або шкоди, заподіяних посадовими особами митного органу підприємству під час проведення перевірки, здійснюється у порядку, встановленому законом.

Результати перевірки оформлюються актом (довідкою) та є підставою для самостійного визначення митним органом суми податкового зобов'язання підприємства щодо сплати митних платежів, застосування заходів, передбачених законами України.

У разі виявлення митним органом під час проведення перевірки ознак порушень митних правил або контрабанди посадові особи митного органу вживають передбачених законом заходів.

У разі скасування, зміни за результатами документальної перевірки рішень щодо класифікації товарів для митних цілей, прийнятих митними органами відповідно до статті 69 митного Кодексу, або рішень про коригування заявленої митної вартості товарів, прийнятих митними органами відповідно до митного Кодексу, дії, вчинені підприємством на виконання таких рішень, не тягнуть за собою застосування штрафних (фінансових) санкцій, нарахування пені, накладення адміністративних стягнень, крім випадків, якщо зазначені рішення були прийняті на підставі поданих підприємством недостовірних документів, недостовірної інформації або внаслідок ненадання підприємством всієї наявної у нього інформації, необхідної для прийняття зазначених рішень, що суттєво вплинуло на характер цих рішень.

Документальні виїзні перевірки проводяться за наказом відповідного митного органу з урахуванням обставин і підстав, установлених митним Кодексом. Документальною плановою виїзною перевіркою вважається перевірка, яка передбачена в плані-графіку митного органу та проводиться за місцезнаходженням підприємства, що перевіряється. У разі відсутності на підприємстві належних умов для роботи посадових осіб митного органу перевірка такого підприємства, за згодою його керівника, може проводитися у приміщенні митного органу. Проведення документальних планових виїзних перевірок здійснюється митними органами на підставі квартальних планів, які формуються ними самостійно, виходячи з результатів аналізу зовнішньоекономічних операцій підприємств із застосуванням системи управління ризиками. Порядок планування митними органами виїзних перевірок визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує

формування та реалізує державну політику у сфері фінансів. Документальна планова виїзна перевірка одного й того самого підприємства може проводитися не частіше одного разу на 12 місяців, а підприємства, яке отримало статус уповноваженого економічного оператора, – не частіше одного разу на 30 місяців. У разі планування митними та іншими контролюючими органами проведення планової виїзної перевірки одного й того самого підприємства така перевірка проводиться зазначеними органами одночасно. Порядок координації проведення планових виїзних перевірок органами виконавчої влади, уповноваженими здійснювати контроль за нарахуванням і сплатою митних платежів, визначається Кабінетом Міністрів України.

Право на проведення документальної планової перевірки підприємства надається лише за умови, що керівнику цього підприємства або уповноваженій ним особі не пізніше ніж за 10 календарних днів до дня проведення зазначеної перевірки вручено під розписку або надіслано рекомендованим листом з повідомленням про вручення копію наказу про проведення документальної планової перевірки та письмове повідомлення із зазначенням дати початку проведення такої перевірки.

Документальною позаплановою виїзною перевіркою вважається перевірка підприємства, яка не передбачена планами роботи митного органу і може проводитися за наявності хоча б однієї з таких обставин:

- 1) центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, в порядку контролю здійснено перевірку матеріалів документальної перевірки, проведеної митним органом, і виявлено невідповідність висновків акта перевірки вимогам законодавства або неповне з'ясування під час перевірки питань, що повинні бути з'ясовані під час перевірки для винесення об'єктивного висновку щодо дотримання підприємством вимог законодавства з питань державної митної справи. Проведення такої позапланової документальної виїзної перевірки може ініціюватися центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, тільки за умови, що стосовно посадових осіб митного органу, які проводили таку перевірку,

розпочато службове розслідування або порушено кримінальну справу. У такому разі центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, визначає митний орган, що проводитиме таку перевірку;

2) виявлено факти або отримано документальну інформацію, які свідчать про порушення підприємством вимог законодавства з питань державної митної справи, якщо підприємство не надасть пояснення та їх документальні підтвердження на обов'язковий письмовий запит митного органу протягом 10 робочих днів з дня отримання такого запиту;

3) підприємством не подано в установлений строк митну декларацію;

4) розпочато процедуру припинення підприємства (крім перетворення), порушено провадження у справі про визнання підприємства банкрутом;

5) підприємством подано в установленому порядку митному органу заперечення до акта перевірки або скаргу на прийняте за її результатами податкове повідомлення-рішення, в яких вимагається повний або частковий перегляд результатів відповідної перевірки чи скасування прийнятого за її результатами податкового повідомлення-рішення і зазначаються обставини, які не були досліджені під час перевірки та об'єктивний розгляд яких неможливий без проведення перевірки. Така перевірка проводиться виключно з питань, що стали предметом оскарження.

Тривалість документальної виїзної перевірки не повинна перевищувати 30 робочих днів. У зазначений строк не включаються:

1) період часу між врученням керівнику підприємства, що перевіряється, або уповноваженій ним особі письмової вимоги про надання документів та відомостей, необхідних для з'ясування питань перевірки, та наданням таких документів та відомостей;

2) час, необхідний для відновлення втрачених, пошкоджених або достроково знищених документів, необхідних для з'ясування питань перевірки, у випадках, передбачених Податковим кодексом України;

3) час, необхідний для відновлення бухгалтерського обліку, у разі виявлення невідповідності показників у документах бухгалтерського обліку та/або фінансової звітності;

4) час, необхідний для складення акта (довідки) про результати перевірки.

Строк проведення документальної виїзної перевірки може бути продовжений наказом відповідного митного органу, але не більше ніж на 15 робочих днів. Підставами для продовження строку проведення планової виїзної перевірки є:

1) заява підприємства (у разі необхідності подання ним документів, що стосуються питань перевірки);

2) змінний режим роботи або підсумований облік робочого часу підприємства або його господарських об'єктів;

3) випадки, передбачені абзацом третім пункту 44.7 статті 44 Податкового кодексу України;

4) випадки, коли в період проведення документальної виїзної перевірки на письмовий запит посадової особи митного органу, уповноваженої на проведення перевірки, підприємством, яке перевіряється, не надані документи, необхідні для з'ясування питань такої перевірки.

Встановлені цією статтею строки, підстави та порядок проведення документальних виїзних перевірок підприємств не поширюються на перевірки, що проводяться за заявою самого підприємства, уповноважених економічних операторів (у тому числі на підприємствах, які звернулися для отримання такого статусу), а також на перевірки, що проводяться відповідно до кримінально-процесуального законодавства у разі порушення кримінальної справи або у процесі провадження в адміністративній справі про порушення митних правил стосовно посадової особи цього підприємства.

Документальну виїзну (планову чи позапланову) перевірку підприємства може бути зупинено наказом відповідного митного органу, копія якого не пізніше наступного робочого дня надсилається підприємству рекомендованим листом з повідомленням про вручення або вручається під розписку керівнику

підприємства чи уповноваженій ним особі, з подальшим поновленням її проведення на невикористаний строк за наявності хоча б однієї з таких підстав:

1) необхідність відновлення підприємством втрачених документів або обґрунтованої потреби в додатковому часі для надання документів, визначених у запиті посадової особи митного органу;

2) необхідність проведення митної експертизи;

3) необхідність проведення зустрічної звірки;

4) необхідність отримання інформації від інших державних органів України або уповноважених органів іноземних держав.

Зупинення документальної виїзної (планової чи позапланової) перевірки перериває перебіг строку проведення перевірки за умови вручення під розписку керівнику підприємства чи уповноваженій ним особі або надіслання підприємству рекомендованим листом з повідомленням про вручення копії наказу про зупинення такої перевірки. При цьому перевірка може бути зупинена на загальний строк, що не перевищує 30 робочих днів, а в разі необхідності проведення митної експертизи, отримання інформації від інших державних органів України або уповноважених органів іноземних держав, завершення розгляду судом позовів з питань, пов'язаних з предметом перевірки, відновлення підприємством втрачених документів перевірка може бути зупинена на строк, необхідний для завершення таких процедур.

Рішення про зупинення та поновлення документальної перевірки підприємства приймає керівник митного органу або особа, яка виконує його обов'язки, за письмовим поданням посадової особи, яка проводить таку перевірку, або за обґрунтованим зверненням підприємства, що перевіряється.

Посадовим особам митного органу, уповноваженим на проведення перевірки, забороняється перебувати на території підприємства в період зупинення перевірки, крім випадків, коли виникає необхідність зняття або заміни митного забезпечення, накладеного відповідно до митного Кодексу.

Посадовим особам митних органів під час проведення документальної виїзної перевірки для з'ясування питань, пов'язаних з перевіркою, надається право:

1) здійснювати перевірку грошових, фінансових і бухгалтерських документів, звітів, контрактів, декларацій, калькуляцій, інших документів, які можуть бути пов'язані з операціями із ввезення (пересилання) товарів на митну територію України або територію вільної митної зони чи вивезення (пересилання) товарів за межі митної території України або території вільної митної зони, у тому числі інформації, необхідної для з'ясування питань перевірки, яка є в розпорядженні підприємства, що перевіряється, в електронному вигляді;

2) отримувати безоплатно від підприємств, що перевіряються, інформацію, пояснення, письмові довідки з питань, що виникають під час проведення перевірки, копії документів, засвідчені підписом керівника підприємства або уповноваженою ним особою та скріплені печаткою (за наявності);

3) проводити огляд виробничих, складських, торговельних та інших приміщень підприємства, що перевіряється, з відображенням результатів такого огляду у відповідному акті;

4) відбирати проби та/або зразки товарів, якщо є така можливість;

5) проводити у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, контрольні аналізи сировини, матеріалів і готової продукції, контрольні запуски у виробництво сировини та матеріалів, які перебували або перебувають під митним контролем чи використовувалися підприємством, що перевіряється, у виробництві готової продукції, виготовленої із сировини та матеріалів, поміщених у відповідний митний режим, або призначати проведення зазначених дій уповноваженими експертами; призначати проведення уповноваженими експертами контрольних обмірів обсягів будівельних, монтажних, ремонтних та інших робіт;

6) проводити зустрічні звірки на підприємствах;

7) вимагати від керівників та інших посадових осіб підприємства, що перевіряється, припинення дій, що перешкоджають здійсненню повноважень посадовими особами митних органів;

8) вимагати від керівників підприємства, що перевіряється, проведення інвентаризації основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, які

перебували або перебувають під митним контролем чи використовувалися цим підприємством разом із товарами, які були поміщені у відповідний митний режим, бути присутніми при її проведенні, а в разі відмови від проведення такої інвентаризації – звертатися до суду в установленому законом порядку з вимогою зобов'язати підприємство, що перевіряється, до проведення зазначеної інвентаризації;

9) у разі недопущення посадових осіб митних органів до проведення огляду територій та виробничих, складських, торговельних чи інших приміщень, здійснення контрольних аналізів, визначених у цій статті, звертатися до суду із поданням про зупинення видаткових операцій підприємства на рахунках такого підприємства шляхом накладення арешту на кошти та інші цінності такого підприємства, що знаходяться у банку (крім операцій з видачі заробітної плати, сплати митних платежів та інших податків і зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а також визначених контролюючим органом грошових зобов'язань підприємства);

10) складати протоколи про порушення митних правил у порядку, визначеному митним Кодексом;

11) визначати суми податкових зобов'язань підприємства в порядку, визначеному митним Кодексом;

12) отримувати від страхових компаній та банківських установ інформацію в порядку та обсязі, визначених законом;

13) користуватися у службових справах засобами зв'язку, які належать підприємствам, що перевіряються, з дозволу посадових осіб цих підприємств;

14) накладати на час з'ясування питань, які підлягають перевірці, митне забезпечення на комп'ютери, сейфи (шафи), архіви та інші місця, де зберігаються документи, у тому числі в електронній формі, необхідні для проведення перевірки, а також на складські, виробничі, торговельні приміщення, якщо існує вірогідність несанкціонованого вилучення, знищення, підміни, зміни стану або якісних характеристик товарів, які знаходяться в цих

приміщеннях, що може мати вплив на прийняття рішення за результатами перевірки;

15) інші права, передбачені цим Кодексом та законами України.

Посадові особи митних органів під час проведення документальної виїзної перевірки підприємства зобов'язані:

1) проводити перевірку відповідно до її програми, що затверджується наказом відповідного митного органу про призначення перевірки;

2) поважати права та законні інтереси працівників підприємства, що перевіряється, не допускати заподіяння підприємству шкоди неправомірними рішеннями, діями або бездіяльністю;

3) не порушувати нормального режиму роботи підприємства, що перевіряється;

4) використовувати будь-яку інформацію, отриману під час проведення перевірки, виключно у митних цілях;

5) не розголошувати інформацію, яка була отримана під час проведення перевірки і становить державну, банківську або комерційну таємницю, що охороняється законом;

6) надавати на вимогу посадових осіб підприємства, що перевіряється, необхідну інформацію щодо положень законодавства, які стосуються питань перевірки;

7) забезпечувати збереження документів, отриманих та складених у ході перевірки, не розголошувати їх зміст без згоди підприємства, що перевіряється, крім випадків, передбачених митним Кодексом;

8) інформувати посадових осіб підприємства, що перевіряється, про їхні права та обов'язки під час проведення митного контролю після випуску товарів, про призначення та проведення експертизи (дослідження), взяття проб та зразків;

9) видавати керівнику підприємства, що перевіряється, або особі, яка виконує його обов'язки, примірник акта або довідки, складених за результатами перевірки;

10) виконувати інші обов'язки, передбачені цим Кодексом та іншими законами України.

Посадові особи митних органів під час проведення документальних виїзних перевірок підприємств з метою з'ясування питань перевірки мають право проводити зустрічні звірки. Підставою для проведення зустрічної звірки є потреба у перевірці відомостей, отриманих від особи, безпосередньо або опосередковано залученої до операцій з товарами, переміщеними через митний кордон України, у тому числі ввезеними на територію вільної митної зони або вивезеними з цієї території, чи від будь-якої іншої особи, яка може володіти документами та даними, необхідними для прийняття рішення за результатами перевірки, якщо така особа не надасть пояснень та необхідних документальних підтверджень на письмовий запит митного органу протягом трьох робочих днів з дати отримання запиту. Під час зустрічної звірки перевіряються дотримання вимог законодавства при здійсненні зовнішньоторговельних операцій, інформація, яка міститься у митній декларації, декларації митної вартості, а також вид та обсяг операцій з товарами і здійснених розрахунків за них для з'ясування їх реальності та достовірності. Результати зустрічної звірки можуть бути використані виключно для підтвердження або спростування інформації, що міститься у митній декларації, декларації митної вартості, а також доданих до них комерційних та інших документах. Зустрічні звірки не є перевітками і проводяться в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів. За результатами зустрічної звірки складається довідка, яка у десятиденний строк після завершення звірки надається для підписання керівнику підприємства, на якому проводилася звірка.

Посадові особи митного органу мають право приступити до проведення документальної (планової чи позапланової) виїзної перевірки підприємства чи зустрічної звірки на підприємстві за наявності підстав для їх проведення, визначених цим Кодексом, та за умови пред'явлення керівнику відповідного підприємства або уповноваженій ним особі під розписку посвідчення на право проведення перевірки, в якому зазначаються дата його видачі, назва митного

органу, мета проведення перевірки, вид (планова чи позапланова) та підстави її проведення, дати початку та закінчення перевірки, посади, спеціальні звання та прізвища посадових осіб митних органів, які проводитимуть перевірку, а також копії наказу митного органу про проведення перевірки та службових посвідчень посадових осіб митних органів, які проводитимуть перевірку. Посвідчення на право проведення перевірки є дійсним за умови наявності підпису керівника митного органу, скріпленого печаткою митного органу. Непред'явлення керівнику підприємства або уповноваженій ним особі копії наказу митного органу про проведення перевірки, службових посвідчень посадових осіб митних органів, які проводитимуть перевірку, посвідчення на право проведення перевірки або їх пред'явлення з порушенням вимог, установлених частинами першою та другою цієї статті, є підставою для недопущення посадових осіб митного органу до проведення перевірки. Недопущення посадових осіб митного органу до проведення перевірки з інших підстав, ніж ті, що визначені у частині третій цієї статті, не дозволяється. При пред'явленні посвідчення на право проведення перевірки керівник підприємства або уповноважена ним особа розписується у посвідченні із зазначенням свого прізвища, ім'я, по батькові, посади, дати і часу ознайомлення. У разі відмови керівника підприємства або уповноваженої ним особи розписатися в посвідченні на право проведення перевірки посадовими особами митного органу складається акт, який засвідчує факт відмови. Акт про відмову від підпису в посвідченні на право проведення перевірки є підставою для початку проведення такої перевірки. У разі відмови керівника підприємства або уповноваженої ним особи у допуску посадових осіб митного органу до проведення перевірки складається акт.

Посадові особи підприємства, що перевіряється, мають право:

1) вимагати від посадових осіб митного органу повідомлення підстав для проведення перевірки, а також пред'явлення посвідчення на право проведення перевірки, копії наказу митного органу про проведення перевірки, службових посвідчень посадових осіб митних органів, які проводитимуть перевірку;

- 2) надавати посадовим особам митного органу, які проводять перевірку, письмові заяви, зауваження, пояснення з питань, що стосуються перевірки;
- 3) запитувати у посадових осіб митного органу та отримувати від них інформацію щодо положень законодавства, що стосуються питань перевірки;
- 4) надавати посадовим особам митного органу всі наявні у їх розпорядженні документи та відомості, що підтверджують процедури декларування та митного оформлення товарів до відповідного митного режиму, а також дотримання вимог законодавства з питань державної митної справи;
- 5) вимагати від посадових осіб митного органу перевірки відомостей та фактів, що можуть свідчити на користь підприємства;
- 6) звертатися до митного органу, посадові особи якого проводять перевірку, з клопотанням про продовження строку подання документів, строку проведення перевірки;
- 7) подавати письмові зауваження або заперечення до акта перевірки у разі незгоди з викладеними в ньому фактами та обставинами, вимагати розгляду цих зауважень або заперечень посадовими особами митного органу по суті та долучати їх до акта, що складається за результатами перевірки;
- 8) отримувати у посадових осіб митного органу після закінчення перевірки примірник акта (довідки), що складається за результатами перевірки;
- 9) оскаржувати рішення, прийняте митним органом за результатами перевірки;
- 10) складати розрахунок збитків або шкоди, заподіяних підприємству у зв'язку з проведенням документальної перевірки, та вимагати в установленому законом порядку відшкодування таких збитків або шкоди, а також долучати зазначений розрахунок до акта, що складається за результатами перевірки, як його невід'ємний додаток;
- 11) користуватися іншими правами, що передбачені цим Кодексом та іншими законами України.

Посадові особи підприємства, що перевіряється, зобов'язані:

- 1) не перешкоджати законній діяльності посадових осіб митного органу під час проведення перевірки та виконувати законні вимоги зазначених осіб, у тому

числі отримані в письмовій формі, які стосуються надання до перевірки документів, їх копій, інформації, у тому числі, за наявності – в електронній формі, проведення інвентаризацій, оглядів та реалізації інших прав посадових осіб митних органів, передбачених цим Кодексом та Податковим кодексом України;

2) забезпечувати у робочий час безперешкодний доступ посадових осіб митного органу, які здійснюють перевірку, на об'єкти підприємства, що перевіряється, та забезпечувати умови для виконання ними своїх обов'язків;

3) забезпечувати у разі необхідності посадових осіб митного органу робочим місцем на підприємстві, що перевіряється, комп'ютерною та іншою оргтехнікою (за наявності);

4) робити запис про ознайомлення на посвідченні про проведення перевірки;

5) визначати осіб, відповідальних за надання інформації посадовим особам митного органу, які здійснюють перевірку, не пізніше двох робочих днів з дня початку перевірки;

6) забезпечувати збереження документів, необхідних для з'ясування питань перевірки, протягом строків, передбачених пунктом 44.3 статті 44 Податкового кодексу України, та їх відновлення у разі втрати чи передчасного знищення;

7) виконувати інші обов'язки, передбачені цим Кодексом та іншими законами України.

Предметом документальних невіїзних перевірок є дані про своєчасність, достовірність, повноту нарахування та сплати митних платежів при переміщенні товарів через митний кордон України підприємствами, а також при переміщенні товарів через митний кордон України громадянами з поданням митної декларації, передбаченої законодавством України для підприємств. Слід зазначити, що документальна невіїзна перевірка проводиться у разі:

1) виявлення ознак, що свідчать про можливе порушення законодавства України з питань державної митної справи, за результатами аналізу

електронних копій митних декларацій, інформації, що стосується товарів, митне оформлення яких завершено, отриманої від суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та виробників таких товарів, з висновків акредитованих відповідно до законодавства експертів;

2) надходження від уповноважених органів іноземних держав документально підтвердженої інформації про непідтвердження автентичності поданих митному органу документів щодо товарів, митне оформлення яких завершено, недостовірність відомостей, що в них містяться, а також запитів стосовно надання інформації про зовнішньоекономічні операції, які здійснювалися за участю суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності – резидентів України.

Документальна невиїзна перевірка проводиться на підставі наказу митного органу. Документальна невиїзна перевірка проводиться посадовими особами митного органу в приміщенні цього органу за умови направлення керівнику відповідного підприємства або відповідному громадянину рекомендованим листом з повідомленням про вручення або особистого вручення зазначеним особам чи уповноваженим ними представникам під розписку письмового повідомлення про дату початку та місце проведення перевірки. Присутність уповноважених посадових осіб підприємства або громадянина, що перевіряється, під час проведення невиїзної документальної перевірки не обов'язкова. Тривалість проведення перевірки визначається у відповідному наказі митного органу та не може перевищувати строки, встановлені частиною восьмою статті 346 митного Кодексу для проведення документальних виїзних перевірок. Продовження строку проведення перевірки можливе на строк та з підстав, визначених частиною дев'ятою статті 346 митного Кодексу.

Про продовження строків проведення перевірки митний орган інформує підприємство (громадянина) в порядку, визначеному частиною четвертою цієї статті. Посадові особи митного органу під час проведення перевірки не мають права:

1) перевіряти дані, які не є предметом перевірки;

2) вимагати від підприємства, що перевіряється, надання документів або інформації, що не стосуються предмета перевірки;

3) розголошувати відомості про підприємство, що перевіряється, які становлять конфіденційну інформацію, державну, комерційну чи банківську таємницю та стали відомі під час виконання такими особами службових обов'язків.

Висновок до розділу II. Митний контроль — це сукупність заходів, що здійснюються митними органами в межах своєї компетенції з метою за-безпечення додержання норм чинного законодавства з питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку.

Митному контролю підлягають усі товари і транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон України. Митний контроль передбачає проведення митними органами мінімуму митних процедур, необхідних для забезпечення додержання законодавства України з питань митної справи. Митний контроль товарів, транспортних засобів перевізників у пунктах пропуску через державний кордон України здійснюється цілодобово відповідно до типових технологічних схем пропуску через державний кордон України автомобільних, водних, залізничних і повітряних транспортних засобів перевізників, що затверджуються Кабінетом Міністрів України.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

3.1. Взаємодія митних органів України з правоохоронними та окремими контролюючими органами

Ефективна боротьба із правопорушеннями у сфері зовнішньоекономічної діяльності можлива лише при тісній взаємодії службових осіб митних органів, правоохоронних органів та інших контролюючих органів, в основі діяльності яких лежить спільна мета щодо забезпечення порядку переміщення товарів

через митний кордон України всіма суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Поставлена мета досягається:

- взаємним інформуванням про стан забезпечення вимог чинного законодавства при перетині митного кордону і обставини, що спричиняють їх порушення;
- формування банку даних про порушників чинного законодавства та спільним використанням його в практичній діяльності;
- розробкою і погодженням планів щодо проведення спільних організаційно-управлінських і практичних заходів з питань перевірки зовнішньоекономічної діяльності підконтрольних суб'єктів;
- аналітичною оцінкою роботи щодо забезпечення чинного законодавства та напрацюванням заходів по усуненню недоліків у практичній діяльності;
- підготовкою та внесенням спільних пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства;
- спільною перевіркою конкретних фактів порушень чинного законодавства та вирішення питань щодо притягнення винних до відповідальності.

Процеси взаємодії, які складають основу функціонування різних систем, можна характеризувати в філософському і управлінському аспектах. Як філософська категорія, поняття "взаємодія", звичайно, вживається для фіксації впливу об'єктів один на одного, їх обопільною обумовленістю і породженням одним об'єктом іншого. До основних форм взаємодії відносять загальний зв'язок явищ, рух, зміну і функціональну залежність.

Філософське трактування взаємодії насамперед орієнтує на те, що відповідні процеси взаємодії визначають структурну організацію системи і порядок її об'єднання поряд з іншими об'єктами в систему більшого розміру.

В.Д.Резвих та І.А.Склярів у своїй монографії зазначають, що під взаємодією "розуміється спільна, або погоджена за метою, місцем і часом діяльність різних державних органів і громадських організацій, що вирішують яке-небудь завдання".

Митні органи України у своїй діяльності взаємодіють з іншими державними органами, підприємствами та громадянами. Державні та інші органи, що відповідно до законів України не здійснюють загального керівництва митною справою, не вправі приймати рішення, які входять до компетенції митних органів України, чи іншим чином втручатися у діяльність цих органів.

У правовій літературі зустрічається визначення поняття взаємодії як комплексу організаційних заходів, спрямованих на узгодженість дій різних підрозділів, служб, посадових осіб під час здійснення митного контролю та митного оформлення, яке, не має достатньої повноти, оскільки значно звужує поняття "взаємодії" часом здійснення митного контролю та митного оформлення і не охоплює зворотних зв'язків інших видів контролю, що проводяться правоохоронними та контролюючими органами.

Так, наприклад, при закритті кримінальної справи про контрабанду, але при наявності складу адміністративного правопорушення органи СБУ передають матеріали в митні органи для відкриття адміністративного провадження.

Отже, думається, буде логічним визначити поняття взаємодії і доцільним його закріплення в законі. Це призведе до низки позитивних моментів.

По-перше, взаємодія державних органів між собою набуде правової основи і дасть змогу особі, яка здійснює контроль, вимагати від того чи іншого органу допомоги при проведенні контролю. На сьогодні така взаємодія хоч і має місце, але вона часто ґрунтується на особистих контактах співробітників і залежить від бажання того чи іншого виконавця.

По-друге, значно скоротяться випадки тяганини з виконанням запитів, необхідних для проведення контролю.

По-третє, з'являться законні підстави притягнення до відповідальності виконавця за несумлінне чи неякісне здійснення тих чи інших запитів та доручень.

Нині це питання взагалі не врегульовано. Запропоновані пропозиції доцільніше було б врегулювати в новому Митному кодексі, виклавши їх

окремою статтею: "Взаємодія, яка здійснюється державними органами від імені держави і спрямована на організацію виконання законів, практичне виконання завдань і функцій держави з безпосереднього та оперативного керівництва у галузі митної справи це підзаконна, юридично-владна діяльність виконавчо-розпорядчого, організуючого характеру.

Уповноважена службова особа митних органів у розслідуваних ним справах про порушення митних правил має право давати іншим державним органам запити і вимагати від них допомоги при провадженні окремих процесуальних дій. Такі запити уповноваженої службової особи надаються у письмовій формі і є обов'язковими для виконання."

Теоретичними основами взаємодії є положення, яке пояснює його зміст і значення. Усвідомлення теоретичних основ службовими особами митних, правоохоронних та інших контролюючих органів - неодмінна умова осмисленості і цілеспрямованості взаємодії, забезпечення законності й ефективності.

Особи, транспортні засоби, вантажі та інше майно, що перетинають чи переміщуються через державний кордон, підлягають прикордонному і митному контролю, а також у відповідних випадках ветеринарному, екологічному, санітарно-карантинному, фітосанітарному контролю, контролю за переміщенням культурних цінностей та у разі автомобільного сполучення - контролю руху автотранспортних засобів, повітряного сполучення - контролю з метою забезпечення безпеки цивільної авіації (далі - види контролю).

Пункти пропуску, в яких окрім прикордонного і митного контролю здійснюються інші види контролю, визначаються Держкомкордоном разом з Держмитслужбою та відповідним центральним органом виконавчої влади.

Для здійснення зазначених вище видів контролю зацікавленими міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади утворюються в пунктах пропуску підрозділи органів прикордонного і митного контролю та служб - державної ветеринарної медицини, екологічного контролю, контролю за переміщенням культурних цінностей, міжнародних автомобільних перевезень, контролю з метою гарантування безпеки цивільної

авіації, а також санітарно-карантинні підрозділи (відділи, пункти) і пункти карантину рослин (далі - контрольні підрозділи).

Забороняється здійснювати в пунктах пропуску, не передбачені законодавством види контролю, а також провадити господарську або іншу діяльність, не пов'язану із забезпеченням діяльності пункту пропуску.

Пункти пропуску відкриваються (закриваються) за рішенням Кабінету Міністрів України. МЗС доводить відповідну інформацію до відома дипломатичних представництв іноземних держав в Україні, дипломатичних представництв та консульських установ України.

Рішення Кабінету Міністрів України про відкриття (закриття) пунктів пропуску оприлюднюються через засоби масової інформації.

Обов'язковою умовою для прийняття рішення Кабінетом Міністрів щодо відкриття пунктів пропуску для автомобільного, залізничного, пішохідного, поромного (в окремих випадках) та річкового (в окремих випадках) сполучення є наявність договору України з відповідною суміжною державою.

На залізничних станціях, в акваторіях морських і річкових портів та в аеропортах (на аеродромах) за рішенням Кабінету Міністрів можуть діяти пункти контролю, на які поширюються правила, передбачені Положенням про пункти пропуску через державний кордон прийнятого постановою Кабінету Міністрів України 3 серпня 2000 р. №1203. Порядок прикордонного, митного та інших видів контролю, режимні заходи у пунктах контролю визначають Держкомкордон і Держмитслужба.

Пропозиції Кабінетові Міністрів України щодо відкриття (закриття) пунктів пропуску та пунктів контролю можуть вносити Мінтранс, Міноборони, Мінагрополітики, Держкомкордон, Держмитслужба, Держпромполітики, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації.

На разі загрози занесення і розповсюдження на території України або іноземної держави особливо небезпечних (в тому числі карантинних і небезпечних для людей) інфекційних хвороб за рішенням Кабінету Міністрів сполучення може бути тимчасово обмежено чи припинено або встановлено

карантин для людей, тварин, вантажів, насінного, садівного матеріалу та іншої продукції тваринного і рослинного походження, що перетинають державний кордон.

Загальний порядок та послідовність здійснення всіх видів контролю в пунктах пропуску визначаються за типовою технологічною схемою пропуску через державний кордон осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна, яка затверджена спільним наказом Держкомкордону, Держмитслужби та Мінтрансу №152/165/130 від 5 березня 2001 р.

Згідно із типовою технологічною схемою керівниками підрозділів органів прикордонного та митного контролю на місцях за погодженням з керівниками служб і підприємств, на території яких розміщено пункти пропуску, затверджуються відповідні технологічні схеми для конкретних пунктів пропуску.

У технологічній схемі пропуску через державний кордон осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна визначаються:

- загальні положення;
- місця або приміщення для здійснення контролю осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна, межі території пункту пропуску, зона прикордонного і митного контролю (режимна зона), місця стоянок транспортних засобів (у тому числі затриманих);
- види, послідовність, зміст контрольних операцій та порядок пропуску через державний кордон осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна; спеціальних, небезпечних вантажів та спеціальних транспортних засобів; дипломатичних агентів і консульських посадових осіб, транспортних засобів, що належать дипломатичним представництвам; офіційних делегацій та пасажирів літерних рейсів; військових команд та вантажів; аварійно-рятувальних та аварійно-відновних формувань та інші;
- час, що відводиться для виконання контрольних операцій контрольними підрозділами залежно від категорії транспортного засобу (вантаж):

- порядок встановлення та підтримання режиму, взаємодії контрольних підрозділів, порядок допуску в пункт пропуску та в його режимну зону осіб, транспортних засобів, порядок їх пересування.

Рішення щодо проведення контролю осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна, їх пропуску через державний кордон приймаються посадовими особами контрольних підрозділів.

Контрольні підрозділи в окремих випадках відповідно до законодавства можуть вимагати додаткову інформацію або проводити додаткові заходи.

Особи, транспортні засоби, вантажі та інше майно, стосовно яких прийнято рішення про заборону пропуску через державний кордон:

- 1) у разі виїзду з території України - розміщують за межами пункту пропуску;

- 2) у разі в'їзду на територію України - повертаються підрозділами органів прикордонного контролю на територію суміжної держави, а у разі потреби передаються представникам відповідних органів суміжної держави.

Пропуск великогабаритних і великовагових автотransпортних засобів, а також тих, що перевозять небезпечні вантажі, здійснюється за наявності відповідних дозволів служби міжнародних автомобільних перевезень, МВС і Мінекоресурсів.

Початком контролю вважається перевірка документів особи, огляд транспортних засобів, вантажів та іншого майна. Контроль вважається закінченим після проходження всіх визначених законодавством видів контролю та вибуття з пункту пропуску транспортних засобів, вантажів та іншого майна.

Посадка (висадка) осіб у транспортні засоби, що прямують через державний кордон, а також завантаження (вивантаження) транспортних засобів у пункті пропуску проводиться з дозволу працівників підрозділів органів прикордонного та митного контролю.

Контрольні підрозділи, що безпідставно затримали осіб, транспортні засоби, вантажі та інше майно в пункті пропуску, несуть відповідальність згідно із законодавством.

Режим у пунктах пропуску встановлюється органами охорони державного кордону за погодженням з Держмитслужбою та Мінтрансом, а в місцевих пунктах пропуску - з органами місцевого самоврядування.

Додержання громадського порядку в пунктах пропуску забезпечується органами охорони державного кордону у взаємодії (у разі потреби) з відповідними органами МВС.

У режимній зоні пункту пропуску підрозділи органів прикордонного контролю установлюють та затверджують наказом додаткові режимні правила, що регламентують порядок допуску в зазначену зону осіб, у тому числі тих, які беруть участь у здійсненні контролю та обслуговуванні осіб і транспортних засобів закордонного прямування, відправлення з пунктів пропуску транспортних засобів, вантажів та іншого майна з урахуванням їх завдань та повноважень, а також визначають інші обмеження для запобігання незаконному перетинанню державного кордону.

Працівники органів МВС, СБУ, прокуратури, інших органів влади пропускаються в пункти пропуску для виконання службових обов'язків за наявності службового посвідчення та письмового припису відповідних органів з попереднім повідомленням органів охорони державного кордону.

У пунктах пропуску для проведення контролю небезпечних вантажів визначаються спеціальні маршрути руху, місця стоянки і місця відстою автотранспортних засобів, літаків та суден, що перевозять такий вантаж, і причали, інженерні та фортифікаційні характеристики яких дають змогу виключити у разі аварійної ситуації можливість створення загрози життю людей та навколишньому природному середовищу.

Товари та інші предмети, що переміщуються через митний кордон України, окрім митного контролю, можуть підлягати санітарному, ветеринарному, фітосанітарному, радіологічному та екологічному контролю. Митне оформлення може бути завершено тільки після закінчення зазначених видів контролю.

Відповідно до Основних напрямків тактики діяльності правоохоронних та інших державних органів у боротьбі з організованою злочинністю і корупцією,

розроблених Координаційним комітетом по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентіві України, Держмитслужба постійно здійснює роботу, спрямовану на припинення контрабанди товарів, виявлення злочинів, пов'язаних з міжнародною злочинністю, нелегальною міграцією.

Для посилення державного контролю в галузі зовнішньоекономічної діяльності з питань, що належать до компетенції Держмитслужби, затверджено Типову технологію здійснення митного контролю при переміщенні суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності товарів, транспортних засобів та інших предметів через автомобільний пункт пропуску через державний кордон України. Ужито заходів до впровадження ефективної системи контролю за переміщенням через митний кордон автомобільних, повітряних, морських, річкових та залізничних транспортних засобів, удосконалення та уніфікації процедури митного контролю, у тому числі в частині підвищення ефективності виявлення незаконного переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

У грудні 2000 р. Держмитслужбою розпочато четвертий етап впровадження нової системи контролю за доставкою вантажів.

На виконання рішення Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентіві України взято під особливий контроль митне оформлення експортних операцій з металобрухтом.

На створення дійової системи валютного контролю й чіткого механізму запобігання зловживанням у цій сфері спрямовано Угоду про інформаційне співробітництво між Держмитслужбою України й Національним банком України.

У 2010 році митними органами проведено дізнання за 462 кримінальними справами про контрабанду на загальну суму 138,3 млн. грн. і заведено 81643 справи про порушення митних правил. При цьому вартість реально вилучених товарів та інших предметів становила 185,4 млн. грн.

Зросла питома вага кримінальних справ про контрабанду наркотиків. Усього митними органами в 502 випадках незаконного переміщення виявлено

3153 кг наркотичних засобів, 903 ампули та 653812 сильнодіючих та психотропних таблеток і прекурсорів.

Припинено 291 спробу вивезення за кордон України предметів культурно-історичної спадщини.

Згідно МКУ під час здійснення своїх функцій митні органи України можуть співпрацювати з митними та іншими органами іноземних держав та з міжнародними організаціями. З метою посилення боротьби з контрабандою й міжнародною злочинністю та на виконання рішення колегії Держмитслужбою організовувалися на регіональному рівні робочі наради керівників підрозділів митних і правоохоронних органів, Прикордонних військ України з керівниками аналогічних підрозділів служб Росії, Білорусі, Молдови для опрацювання питань спільної діяльності.

Особливо гостро відчутною є потреба у налагоджених зв'язках в діяльності підрозділів митних органів, до компетенції яких прямо віднесені питання протидії протиправної діяльності у сфері зовнішньоекономічних зв'язків. Важливість конструктивних відносин визначається насамперед самим характером зовнішньоекономічних відносин: участь в них суб'єктів, діяльність котрих регламентується різними національними законодавствами, відносно високим ступенем криміналізації сфери зовнішньоекономічних відносин, як в Україні, так і в інших державах-учасниках СНД, наявністю стійких організованих злочинних груп, основним джерелом фінансування та свого роду "спеціалізацією" яких має місце широкий спектр протиправних діянь, починаючи з ухилення від сплати податків, і закінчуючи незаконною торгівлею зброї та переміщенням наркотичних та психотропних речовин. Фактично співпраця з іноземними митними службами має такі види:

- одержання відомостей на запит митних органів щодо підтвердження факту реєстрації в податкових, митних органах та органах державної статистики суб'єктів господарювання, які є сторонами зовнішньоекономічних контрактів;

- одержання відомостей на запит митних органів стосовно порядку і підстав проведення митного оформлення в іноземних митних органах товарів,

які є об'єктом митного контролю в Україні та одержання копій документів, що засвідчують проведення митного оформлення в митному органі за місцем знаходження іноземного партнера;

- підтвердження митними органами іноземних держав достовірності видачі документів, поданих митним органам України, та використаних в ході проведення митного контролю;

- направлення окремих доручень в порядку проведення процесуальних дій в ході здійснення митних розслідувань;

- виконання окремих доручень на запит іноземних митних органів.

Нині на російсько-українському кордоні загальною довжиною 2246 км контроль здійснюють 8 митниць і 26 митних постів, що знаходяться в оперативному підпорядкуванні Західного і Північно-Кавказського митних управлінь ДМК Росії, та 12 митниць і 30 митних постів з Української сторони. У підсумковому документі знайшов відображення ряд пропозицій ДМК Росії, зокрема, про необхідність проведення з українською стороною переговорів про тимчасове (до прийняття нового Податкового кодексу, що передбачає перехід Росії з 1 січня 2000 р. на режим оподаткування з країнами СНД за принципом "країна призначення") повернення України до існуючому між країнами СНД принципу оподаткування, тобто про уніфікацію правил стягнення ПДВ у взаємній торгівлі. Врахована також пропозиція про необхідність врегулювання питання щодо застосування Правил визначення країни походження товарів у частині, що стосується "критерію достатньої переробки"

Активно сприяти забезпеченню виконання стратегічних завдань по входженню України до європейського політичного, економічного і правового простору, інтеграції з Європейським Союзом та удосконалення механізму співробітництва з ним дає можливість робота Держмитслужби у складі Українських частин Ради з питань співробітництва між Україною та Європейським Союзом, а також її Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС. 17 березня у Києві відбулось спільне з представниками ЄС засідання постійно діючого органу цього Комітету - Підкомітету з питань

митниці, транскордонного співробітництва, боротьби з "відмиванням" грошей та наркобізнесом.

Україну обрано до складу Політичної комісії Всесвітньої митної організації, що дає можливість повною мірою забезпечувати інтереси нашої держави у галузі митної справи на міжнародному рівні. Всесвітня митна організація (ВМО) - постійно діюча міжнародна організація, створена на основі Конвенції, яка була підписана у 1950 р. і набула чинності 4 листопада 1952 р. До складу ВМО входить понад 130 країн. Штаб - квартира перебуває у Брюсселі (Бельгія). До 1995 р. ВМО називалась Радою митного співробітництва. У стратегічному плані ВМО на 1997 - 2000 рр. зазначено, що вона є незалежним міжурядовим органом із всесвітнім членством, який має на меті підвищення ефективності митних органів у сфері регулювання торгівлі, захисту суспільства, поповнення доходів, сприяючи у такий спосіб економічному і соціальному добробуту народів. Всі рішення ВМО мають суто рекомендаційний характер. Основним завданням ВМО є: поліпшення, спрощення, й уніфікація митної діяльності; удосконалення митних операцій і встановлення міжнародного співробітництва у галузі митних процедур. ВМО здійснює: розробку рекомендацій, аби забезпечити єдине тлумачення Конвенції стосовно оцінки товарів у митних цілях і Конвенції з митної номенклатури; виконання функцій, зазначених у цих конвенціях; посередницькі операції та операції примирення у разі виникнення суперечок та розходжень. У рамках ВМО діють спеціальні комітети: з номенклатури, з гармонізованої системи опису і кодування товарів, з оцінки товарів у митних цілях, з питань митної справи.

Послідовно розвиваються міжнародні стосунки України з сусідами по спільному кордону та іншими країнами зарубіжжя. Майже з усіма державами СНД та Балтії підписано угоди про вільну торгівлю, укладено угоди про співробітництво та взаємодопомогу з митних питань більш ніж з 20 державами світу (Польщею, Угорщиною, Словаччиною, Чехією, Китаєм, Ізраїлем, Туреччиною, Францією, США, Фінляндією тощо). Триває переговорний процес

щодо укладення аналогічних угод з Румунією, Молдовою, Грецією, Австрією, Кореєю.

З ЄС, країнами Східної Європи, СНД, Балтії, а також з Китаєм, Ізраїлем, США Україною укладені міжнародні угоди про взаємодопомогу в справі попередження, припинення і розслідування порушень митного законодавства.

Позитивно впливає на розвиток торговельно-економічних зв'язків України і робота Держмитслужби в Раді керівників митних служб країн-учасниць СНД. За час існування Радою прийнято близько 80 різних рішень з широкого кола питань митної справи. При цьому Раді глав держав і Раді глав урядів СНД передано 7 документів. Виходячи з рішень Ради керівників митних служб держав - учасників Співдружності, підготовлено близько 30 двосторонніх міжнародних документів (договорів, угод, протоколів).

В ході засідання Радою затверджено розроблений митною службою України проект Методики проведення порівняльного аналізу даних митної статистики взаємної торгівлі країн СНД. Ця методика побудована на основі

Концепції і визначень Статистики міжнародної торгівлі товарами, що опрацьовані статистичним відділом ООН. Прийняття Методики дає можливість митним службам держав - учасниць СНД проводити на єдиній методологічній основі порівняльний аналіз даних митної статистики.

Митна справа в Україні з кожним роком відіграє все більш суттєву роль у розвитку зовнішньоекономічних зв'язків з іншими країнами, захисті національних економічних інтересів. Актуальними завданнями, які постають перед нашою державою на сучасному етапі, є визначення і зміцнення самостійної митної політики, розбудова власної митної системи, гармонізація митного законодавства з міжнародними стандартами. Договірною - правова основа відносин митної служби України з іншими службами іноземних держав охоплює різні сфери зовнішньої та внутрішньої політики, є обширною і всебічною, що потребує постійного контакту між ними, наукового підходу до вивчення основних категорій, понять, принципів, складових митної справи.

Більшість вагомих результатів з питань боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил було досягнуто саме завдяки своєчасному

одержанню від іноземних митних органів якісної та достовірної інформації. Транснаціональний характер протиправної діяльності ставить особливі вимоги до здійснення митного контролю митними органами усіх країн, та його ефективність безпосередньо залежить від тої маси інформації, яка характеризує процеси, що відбуваються у сфері митної справи, про вчинені порушення митних правил та ті, що перебувають у стадії підготовки. При цьому не випадково робиться акцент на таких рисах інформації, як її достовірність та своєчасність. Користуючись математичною термінологією, достовірність є необхідною умовою, але лише за умови органічного поєднання достовірності інформації із своєчасним її одержанням створюються реальні передумови для досягнення вагомого результату.

Існування різних видів державного контролю є виправданим лише за умови, коли їх проведення чітко скоординовано і при реалізації результатів контролю державні органи діють в межах своєї компетенції.

Митні органи як органи виконавчої влади, що наділені контролюючими повноваженнями, є суб'єктами застосування адміністративних стягнень при виявленні в результаті митного контролю порушень митних правил. Крім того, митні органи наділені й правом ініціювати притягнення винних осіб до кримінальної, адміністративної та дисциплінарної відповідальності.

Зв'язок інститутів митного контролю і відповідальності за порушення митних правил в діяльності митних органів потребує наукового аналізу, оскільки обумовлює особливості правового статусу митних органів і впливає на стан законності і дисципліни у сфері державного управління митною справою.

3.2. Стратегія вдосконалення системи класифікації видів і форм митного контролю.

Суттєве значення для теоретичного визначення та практичного використання митного контролю має класифікація його на види. Вона є не лише теоретичним відображенням різноманітності митного контролю, але і

потребою практики, проявом функціональної діяльності митних органів у важливій сфері суспільного життя – зовнішньоекономічній діяльності, що перебуває під контролем держави.

Митний контроль можна класифікувати за різними критеріями, а саме в залежності від:

- суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, що переміщують підконтрольні об'єкти через митний кордон України (юридичні особи, фізичні особи, дипломати, консули тощо);

- часу проведення;

- цільової спрямованості;

- умов переміщення підконтрольного об'єкту через митний кордон України (режим експорту, імпорту, транзиту, тощо);

виду транспорту яким переміщується підконтрольний об'єкт (залізничний, авіа, авто, річковий, трубопроводний, тощо).

В умовах побудови ринкової економіки докорінним чином змінюється характер митно-правових відносин митних органів з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Ці відносини будуються на:

- принципу суверенітету народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;

- принципу свободи зовнішньоекономічного підприємництва;

- принципу юридичної рівності і недискримінації;

- принципу верховенства закону;

- принципу захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;

- принципу еквівалентності обміну, неприпустимості демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів.

В залежності від правового статусу суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності, що переміщує підконтрольні об'єкти через митний кордон України (юридична особа, фізична особа, дипломат, консул тощо) митний контроль може бути загальним та спеціальним.

Загальному митному контролю підлягають усі товари і транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон України за винятком випадків, передбачених Митним кодексом України.

Загальний митний контроль включає усі заходи та митні процедури, які здійснюються митними органами для забезпечення дотримання законодавства України з питань митної справи. Обсяг митного контролю та порядок його здійснення визначаються Митним кодексом України, іншими нормативно-правовими актами, а також міжнародними договорами України.

Спеціальний митний контроль є спеціальним тому, що обумовлений спеціальною правосуб'єктністю осіб, що переміщують підконтрольні об'єкти через митний кордон України. Зокрема Митним кодексом України у главі 2 встановлений особливий порядок переміщення через митний кордон України предметів міжнародних іноземних організацій, представництв та осіб, які користуються на території України митними пільгами. Так ст. 60 Митного кодексу України встановлено, що "Особистий багаж глави дипломатичного представництва іноземної держави, членів дипломатичного персоналу представництва, членів їхніх сімей, які проживають разом з ними, звільняється від митного огляду, якщо немає достатніх підстав вважати, що він містить товари, не призначені для особистого користування, або товари, ввезення (вивезення) яких заборонене законом України, або регулюється карантинними та іншими спеціальними правилами. Такий огляд повинен здійснюватися тільки в присутності названих у цій статті осіб або їх уповноважених представників".

Спеціальний митний контроль встановлений ст. 64 Митного кодексу України і для переміщення дипломатичної пошти та консульської валізи іноземних держав через митний кордон України. "Дипломатична пошта та консульська валіза іноземних держав, що переміщуються через митний кордон України, не підлягають ні розпечатанню, ні затриманню. За наявності серйозних підстав вважати, що консульська валіза містить предмети, не зазначені в частині третій цієї статті, митниця може зажадати розпечатання валізи уповноваженими особами репрезентованої держави у присутності

службових осіб митниці. У разі відмови від розпечатання така валіза повертається до місця відправлення.

Всі місця, що складають дипломатичну пошту та консульську валізу, повинні мати видимі зовнішні ознаки, що вказують на їх характер.

Дипломатична пошта може містити виключно дипломатичні документи та предмети, призначені для офіційного користування, а консульська валіза - тільки офіційну кореспонденцію та документи або предмети, призначені виключно для офіційного користування."

Проблема застосування спеціального митного контролю для юридичних осіб набула гострої актуальності після створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон.

Загальні засади створення і функціонування цих зон встановлені Законом України "Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон" [51], статус кожної такої зони визначається шляхом прийняття Верховною Радою окремого закону.

Окремими законами були створені спеціальні (вільні) економічні зони "Азов", "Донецьк", "Курортотополіс Трускавець", "Миколаїв", "Порто-Франко", "Рені", "Славутич".

Законом України "Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон" передбачено, що в спеціальних (вільних) економічних зонах створюються сприятливі митні умови та режим митного оподаткування: пільгові режим та рівень оподаткування, специфічні валютно-фінансові умови, банківсько-кредитна система, система кредитування і страхування, умови окремих видів платежів та система державного інвестування, що в практиці функціонування існуючих зон вимагає регламентації цих положень виключно законами, оскільки це б сприяло стабільності правового регулювання інвестиційної діяльності та належній організації спеціального митного контролю у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Порушення законодавства при функціонуванні спеціальних (вільних) економічних зон службовими особами митних органів, які здійснюють

спеціальний митний контроль, через його нестабільність і суперечливість ставить під сумнів задеклароване в Конституції України верховенство закону.

З метою впорядкування та підвищення контрольної діяльності митних органів у спеціальних (вільних) економічних зонах потрібно законодавчо встановити принципи, якими керуються митні органи при проведенні спеціального митного контролю, завдання, види форми, методи, визначити їх контрольні повноваження. В залежності від часу проведення митного контролю він може бути попереднім, поточним і наступним. Завдання зазначених видів митного контролю різне. Попередній контроль має на меті виявлення існування необхідних умов та обґрунтованість підстав для прийняття рішень щодо суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності. Він проводиться до початку вироблення прогнозних висновків і наступних рішень.

Попередній контроль виконує попереджувальну функцію і зміст його полягає у виявленні і попередженні можливих негативних явищ у сфері зовнішньоекономічної діяльності, які можуть настати за наявності обставин, що вже існують і можуть негативно проявитися у майбутньому.

Так, за попереднім контролем виявляється відповідність установленим в установчих документах щодо суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності вимог, встановлених чинним законодавством. При цьому види діяльності суб'єкта можуть бути самі різні, не заборонені чинним законодавством України або ті, що потребують одержання ліцензії.

Поточний митний контроль проводиться у процесі виконання управлінських рішень, поставлених завдань у галузі управління митною справою, з метою поетапної перевірки результатів їх здійснення. Завдання такого контролю полягає в перевірці дотримання умов встановлених законодавством на конкретних стадіях виконання.

Поточний митний контроль здійснюється впродовж усього періоду виконання митними органами завдань, визначених статтею 9 Митного кодексу України, а саме:

- захист економічних інтересів України;
- контроль за додержанням законодавства України про митну справу;

- забезпечення виконання зобов'язань, які випливають з міжнародних договорів України стосовно митної справи;
- використання митно-тарифного та позатарифного регулювання при переміщенні через митний кордон України товарів та інших предметів;
- вдосконалення митного контролю і оформлення товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України;
- комплексний контроль разом з Національним банком України за валютними операціями;
- здійснення заходів щодо захисту інтересів споживачів товарів і додержання учасниками зовнішньоекономічних зв'язків державних інтересів на зовнішньому ринку за участю Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків України;
- створення сприятливих умов для прискорення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України;
- боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил;
- співробітництво з митними та іншими органами зарубіжних країн, а також з міжнародними організаціями з питань митної справи;
- ведення митної статистики.

В проєкті нового митного кодексу цей перелік завданнями доповнено, зокрема:

- сприяння захисту прав інтелектуальної власності учасників зовнішньоекономічних зв'язків, інших юридичних та фізичних осіб;
- ведення Товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності;
- здійснення верифікації (встановлення достовірності) сертифікатів походження товарів з України.

Вантажна митна декларація (далі - ВМД) - заява, що містить відомості про товари та інші предмети і транспортні засоби та мету їх переміщення через митний кордон України або про зміну митного режиму щодо цих товарів, а також інформацію, необхідну для здійснення митного контролю, митного оформлення, митної статистики, нарахування митних платежів;

Достовірність зазначених декларантом відомостей у ВМД, яка заповнена згідно з діючими правилами та засвідчена ним у встановленому порядку, закріплюється одним з видів митного забезпечення (штамп "Під митним контролем") на всіх аркушах ВМД та реєстраційним номером, а також реєстрацією ВМД у журналі обліку вантажних митних декларацій. Після завершення цієї процедури декларант несе юридичну відповідальність за відомості, зазначені у ВМД. Ця декларація не може бути відкликана декларантом. Відповідальність за неточні відомості у ВМД установлюється законодавством.

Наступний контроль, на відміну від попередніх видів, має на меті з'ясувати відповідність результату митного контролю до започаткованого рішення. Основною метою цього виду митного контролю є оцінка досягнутого та розробка стратегії (митної політики) на майбутнє.

Наступний митний контроль, або контроль за виконанням поставлених завдань, управлінських рішень чи доручень посадових осіб має місце по закінченню зовнішньоекономічної діяльності, за її результатом і, на відміну від перших двох видів контролю, ні направляти, ні змінювати чи втручатися у процес виконання управлінського рішення вже не може. За допомогою цього виду митного контролю перевіряється факт виконання, доцільність та законність засобів державного впливу на зовнішньоекономічні відносини в цілому і виробляються нові завдання за якими можливе визначення ефективності та актуальності цього впливу на підставі аналізу попередніх видів митного контролю.

Класифікація видів митного контролю в залежності від часу його здійснення визначається потребою практики і отримує законодавче закріплення. Завдання цих видів митного контролю різні. Якщо попередній митний контроль дозволяє установити умови, можливості, а поточний - шляхи реалізації та процес дотримання порядку переміщення транспортних засобів, товарів та предметів через митний кордон України, то наступний - дає можливість одержати результат виконання поставлених завдань та встановити

головні цілі зовнішньополітичної діяльності держави, частиною якої є і митна політика.

В залежності від такого критерію як цільова спрямованість митний контроль може бути:

- контролем за надходженням обов'язкових платежів в Державний бюджет України (мити, митні збори, акцизний збір, податок на додану вартість);
- контролем за переміщенням підакцизних товарів, гуманітарної допомоги та окремих видів товарів, перелік яких встановлюється Державною митною службою України;
- контролем за валютними операціями тощо.

Контроль за надходженням обов'язкових платежів в Державний бюджет України покладено на митні органи Законом України "Про Державний бюджет України на 2006", яким доведені обов'язкові планові показники доходів бюджету та законами України "Про додану вартість" і "Про Єдиний митний тариф".

АД - це документ, що заповнюється на бланку уніфікованого адміністративного документа форми МД-2 (МД-3) і містить у собі відомості про вантаж (товари, що входять до Переліку товарів, ввезення яких на митну територію України здійснюється за умови оформлення попередньої вантажної митної декларації на окремі підакцизні товари та внесення митних платежів.

ПД - це документ, що заповнюється на бланку уніфікованого адміністративного документа форми МД-2 (МД-3) і містить у собі відомості про вантаж (окремі види товарів, перелік яких встановлюється та змінюється Держмитслужбою залежно від виду транспорту, крім залізничного), який буде ввезено на митну територію України.

АД та ПД використовуються митними органами для посилення контролю за ввезенням на митну територію України окремих підакцизних товарів та окремих видів товарів, перелік яких встановлюється та змінюється Держмитслужбою залежно від виду транспорту, крім залізничного.

Контроль за валютними операціями здійснюється разом з Національним банком України згідно Інструкції про переміщення валюти України, іноземної

валюти, банківських металів, платіжних документів, інших банківських документів і платіжних карток через митний кордон України, затвердженої постановою Правління Національного банку України [55].

Класифікацію митного контролю на види згідно умов переміщення (митних режимів) через митний кордон України вперше в законодавчому порядку пропонується встановити у проекті нового митного кодексу (до цього часу це питання регулювалося підзаконними актами).

Митний режим розглядається як сукупність встановлених законодавством правил, які визначають порядок переміщення через митний кордон України транспортних засобів і товарів та застосування до них митних процедур залежно від мети переміщення.

Застосування митних режимів дозволяє митним органам однотипно визначати статус переміщуваних через митний кордон України транспортних засобів, товарів та інших предметів і відповідно до передбачених законодавством положень щодо встановлення заходів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності контролювати їх виконання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності під час здійснення ними зовнішньоекономічних операцій.

Статус переміщуваних через митний кордон України транспортних засобів, товарів та інших предметів визначається умовами зовнішньоекономічних контрактів, укладених відповідно до вимог чинного законодавства суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності з використанням необхідних для митного контролю та оформлення документів.

У зв'язку з відсутністю на сьогоднішній день достатньої законодавчої бази на території України митних режимів реекспорту, реімпорту, відмови на користь держави, вільної митної зони, вільного складу, переробки під митним контролем та знищення, ці режими при митному оформленні вантажів не застосовуються.

З метою законодавчої регламентації застосування необхідних процедур здійснення митного контролю та митного оформлення транспортних засобів і

товарів, які переміщуються через митний кордон України, статтею 185 нового Митного кодексу встановлюються такі види митного режиму:

1. імпорт;
2. реімпорт;
3. експорт;
4. реекспорт;
5. транзит;
6. тимчасове ввезення (вивезення) ;
7. митний склад;
8. спеціальна митна зона;
9. магазин безмитної торгівлі;
10. переробка на митній території України;
11. переробка за межами митної території України;
12. знищення або руйнування;
13. відмова на користь держави.

Митний режим, не передбачений митним Кодексом, може встановлюватися тільки шляхом внесення відповідних змін до Митного кодексу.

У пунктах пропуску через митний кордон або в інших місцях митної території, в межах яких митниця здійснює митний контроль, визначається зона митного контролю. Зони митного контролю в пунктах пропуску через державний кордон встановлюються в місцях оформлення пасажирів, транспортних засобів, вантажів. В залежності від виду транспорту (залізничний, авіа, авто, річковий, трубопровідний, тощо) митний контроль здійснюється на залізничних станціях, в аеропортах, морських (річкових) портах і має свої особливості.

Проектом нового митного кодексу встановлено, що переміщення товарів через митний кордон України здійснюється повітряним, водним та сухопутним шляхом з використанням засобів авіаційного, водного, залізничного, автомобільного, трубопровідного транспорту та ліній електропередачі.

Усі транспортні засоби, якими переміщуються громадяни та товари через митний кордон України, підлягають митному контролю.

Операції по митному контролю повинні бути гранично спрощеними і водночас гарантувати виконання вимог законодавства під час здійснення митного контролю та митного оформлення.

Митні операції, що здійснюються під час митного оформлення транспортних засобів, якими переміщуються громадяни та товари через митний кордон України, мають уніфікований характер і не залежать від країни реєстрації або країни - власника транспортного засобу, країни, з якої прибув цей транспортний засіб, або країни, куди він прямує, крім випадків, передбачених міжнародними актами в частині застосування санкцій та обмежень у торгівлі з окремими країнами.

Перевага у здійсненні митних операцій щодо контролю транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України, надається транспортним засобам з пасажирами, живими тваринами, гуманітарними вантажами та вантажами з обмеженим строком зберігання.

Під час здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються міжнародним морським, річковим, авіаційним, залізничним, автомобільним, трубопровідним транспортом та лініями електропередачі, митні органи застосовують і керуються міжнародними митними конвенціями, до яких приєдналася Україна, міждержавними договорами України, а також законами України в частині міжнародних перевезень різними видами транспорту.

Митні органи здійснюють митне оформлення та інші митні операції в зонах митного контролю на території морських та річкових портів, а також в акваторії портів, відкритих для міжнародних перевезень. Перелік таких портів визначається Кабінетом Міністрів України.

Судно закордонного плавання, яке заходить у відкритий для міжнародних водних перевезень порт для поповнення запасів води, палива, продовольства, проведення термінових ремонтних робіт на строк до двох діб, митному оформленню не підлягає, але перебуває під митним контролем до його відправлення.

Товари, які завантажуються на це судно, а також послуги, що йому надаються, підлягають митному оформленню на загальних підставах.

Українські судна, які здійснюють каботажні перевезення між українськими портами, перебувають під митним контролем протягом усього часу стоянки в портах. Митне оформлення таких суден здійснюється на підставі письмового повідомлення капітана судна про те, що судно під час рейсу не заходило в іноземні порти і не причалювало до суден закордонного плавання, або що наступним рейсом не передбачається захід до іноземних портів та контакти із суднами закордонного плавання.

Якщо судно під час рейсу з будь-якої причини заходило в територіальні води іноземної держави або причалювало до суден закордонного плавання, воно підлягає митному контролю на загальних підставах.

У разі заходу українських суден, побудованих або придбаних за кордоном, на митну територію України вперше або відходу суден, проданих за кордон, крім передбаченого комплекту документів для митного оформлення, судновласник зобов'язаний пред'явити митному органу митну декларацію на кожне з таких суден та сплатити належні митні платежі.

Особи, які перебувають на борту іноземних військових кораблів, у разі сходу на берег у портах України повинні пройти митний контроль.

Товари, що вивантажуються з борту іноземних військових кораблів на митну територію України або переміщуються у зворотному напрямку, крім військової техніки, передбаченої МКУ, підлягають митному контролю.

Переміщення товарів повітряним шляхом здійснюється через міжнародні аеропорти, в яких розташовані митні органи. Перелік міжнародних аеропортів визначається Кабінетом Міністрів України.

Переміщення товарів під митним контролем через інші аеропорти та поза місцем розташування митних органів допускається у виняткових випадках за дозволом Кабінету Міністрів України або у випадках вимушеної посадки повітряного судна.

Забороняється одночасне перебування в зонах митного контролю аеропорту (включаючи повітряні судна) фізичних осіб і товарів, які не

переміщуються через митний кордон України, з тими, що перебувають під митним контролем. Як виняток, дозволяється перебування в зонах митного контролю (включаючи повітряні судна) посадових осіб аеропорту та авіакомпаній, що здійснюють оформлення та перевезення фізичних осіб і товарів через митний кордон України.

Митне оформлення повітряного судна, яке перевозить офіційні державні делегації, здійснюється без митного огляду. Підставою для застосування пільгового режиму митного контролю є подання митному органу офіційного повідомлення Міністерства закордонних справ України.

У зонах митного контролю пунктів пропуску залізничного транспорту на державному кордоні України здійснюється перевірка документів, огляд залізничного рухомого складу, а також інші митні операції, передбачені митним кодексом.

Підприємства залізниці зобов'язані проводити розвантажувальні, перевантажувальні та інші види робіт, необхідні для здійснення митного контролю.

Митний контроль залізничних транспортних засобів здійснюється згідно з технологічним процесом роботи прикордонних залізничних станцій у строки, затверджені керівником залізниці та начальниками митного органу і підрозділу Прикордонних військ України.

Технологічний процес та строк затримання поїздів на прикордонних залізничних станціях повинен бути таким, щоб максимально враховувалися інтереси пасажирів, залізниці і водночас забезпечувалося в повному обсязі митне оформлення товарів, що переміщуються громадянами та персоналом залізниці через митний кордон України.

Якщо в результаті митного контролю порушується розклад руху поїздів, такий контроль може здійснюватися поза пунктами пропуску на державному кордоні або в місцях, визначених начальником митного органу за погодженням з керівництвом залізничної станції і підрозділу Прикордонних військ України.

У виняткових випадках на вимогу митного органу окремі вагони, локомотиви, інші елементи рухомого складу для здійснення митного контролю

можуть бути виключені зі складу поїзда, якщо проведення такого контролю у складі поїзда неможливе.

Залізниця несе відповідальність за доставку вантажу, що перебуває під митним контролем, до митного органу призначення згідно із законодавством України і чинними на залізничному транспорті нормативними актами.

Митний контроль залізничних транспортних засобів і товарів, а також пасажирів, що перетинають митний кордон України залізничним транспортом, здійснюється в зонах митного контролю.

Митний контроль пасажирів поїздів міжнародного сполучення може також здійснюватися в інших місцях, за маршрутом руху поїзда, за погодженням між Державною митною службою України, Державним комітетом у справах охорони державного кордону України та Міністерством транспорту України.

Вимоги до осіб (юридичних і фізичних), які здійснюють перевезення товарів і громадян через митний кордон України автомобільним транспортом також вперше унормовані в проекті нового Митного кодексу, до цього часу регламентувалися підзаконними нормативними актами різних міністерств та відомств.

Особи, які здійснюють перевезення товарів і громадян через митний кордон України автомобільним транспортом, повинні мати:

1. ліцензію на здійснення міжнародних перевезень пасажирів і вантажів автомобільним транспортом, а також ліцензійну картку на транспортний засіб;

2. свідоцтво на придатність автомобільного транспортного засобу до міжнародних перевезень, видане Державним департаментом автомобільного транспорту України та завірене митним органом, в регіоні діяльності якого знаходиться перевізник;

3. документи про відповідність автотранспортного засобу міжнародним нормам і стандартам.

Особи, що переміщують товари під митним контролем автомобільним транспортом, зобов'язані:

1. доставити товари за місцем призначення із збереженням митних забезпечень;

2. не розпочинати вивантаження чи перевантаження товарів без дозволу митного органу;

3. пред'явити митному органу необхідні для здійснення митного контролю і митного оформлення документи;

4. провадити розвантаження, навантаження, розпакування та упакування товарів і пред'являти їх до митного огляду з участю власника вантажу, перевізника, а у невідкладних випадках і без їх участі.

Особи, які мають право на переміщення товарів через митний кордон України автомобільним транспортом, несуть відповідальність за їх доставку під митним контролем до митного органу призначення.

У разі недоставки товарів за призначенням, особи, що надають транспортно-експедиційні послуги, несуть перед митним органом відповідальність згідно з положеннями митного Кодексу.

Автотранспортний засіб, що належить особі та використовується для переміщення товарів через митний кордон України, не потребує окремої митної декларації, якщо під час такого переміщення декларуються товари, які знаходяться у вантажному відділенні цього автотранспортного засобу.

Відомості про автотранспортний засіб, що перевозить товари, вносяться до митної декларації, якою оформлено ці вантажі, книжки МДП (Конвенція МДП 1975 р.), товарно-транспортних накладних, дорожнього листа, провізних та інших супровідних документів.

Порядок митного контролю та строки митного оформлення товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом, та електроенергії визначається Державною митною службою України виходячи з особливостей їх переміщення через митний кордон України.

Міжнародні поштові відправлення переміщуються через митний кордон України, в тому числі транзитом через територію України, після здійснення митного контролю і митного оформлення товарів, що знаходяться в цих поштових відправленнях.

Підприємства зв'язку України зобов'язані за свій рахунок пред'являти митним органам для здійснення митного оформлення міжнародні поштові відправлення, що переміщуються через митний кордон України.

Митний контроль і митне оформлення товарів, що переміщуються в міжнародних поштових відправленнях через митний кордон України, здійснюються в установах міжнародного поштового обміну, які визначаються та обладнуються Міністерством зв'язку України за погодженням з Державною митною службою України.

Порядок та умови здійснення митного контролю товарів, що пересилаються через митний кордон України в міжнародних поштових відправленнях, встановлюються Кабінетом Міністрів України за поданням Державної митної служби України.

Міжнародні поштові відправлення товарів, що підлягають контролю органами Міністерства сільського господарства і продовольства України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства зв'язку України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства культури і мистецтв України, Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України, затримуються митним органом на строк, необхідний для проведення цим органам експертизи та надання дозволу на їх переміщення через митний кордон України. Митне оформлення таких міжнародних поштових відправлень може бути завершено тільки після закінчення зазначених видів контролю.

Аналізуючи види митного контролю необхідно звернути увагу на форми, в яких передбачається здійснювати цей контроль в умовах побудови правової держави.

Під формою здійснення митного контролю маються на увазі однорідні за своїм характером та правовою природою групи адміністративних дій посадових осіб митних органів, що мають зовнішній вираз, за допомогою яких забезпечується порядок переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів.

Формами митного контролю є;

1. Документальна перевірка - перевірка документів та відомостей необхідних при перетині митного кордону (у тому числі перевірка документів, що утворюють систему нетарифного регулювання та підтверджують законність увезення-вивезення);

2. Митний огляд (огляд транспортних засобів, товарів, особистого огляду, переогляду), призначений перевірити відповідність товарів та предметів відомостям, заявленим у документах, а також сприяти здійсненню обліку та обкладенню товарів митними платежами, переогляд - здійснюється за умови порушень митних правил або під час переміщення товарів та предметів, які мають ознаки контрабанди;

3. Облік транспортних засобів, товарів здійснюється з метою створення центральної бази даних митної статистики України, а також для здійснення контролю за переміщенням товарів та предметів по митній території України;

4. Усне опитування громадян та посадових осіб;

5. Перевірка системи обліку та звітності товарів, що переміщуються через митний кордон. При здійсненні митного контролю за товарами та іншими предметами, що зберігаються підприємством, митниця має право, крім здійснення інших операцій по такому контролю, проводити інвентаризацію товарів та інших предметів;

6. Огляд територій та приміщень складів, тимчасового зберігання, митних ліцензійних складів, вільних митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де можуть знаходитись транспортні засоби, товари, що підлягають митному контролю чи проводиться діяльність, контроль за якою покладено на митні органи України (85, 88, 91, 92, 93 МКУ);

7. Контрольовані поставки наркотичних засобів, психотропних речовин. З метою припинення міжнародного незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та виявлення осіб, які беруть участь у такому обігу, митні органи за участю правоохоронних органів України або без такої участі, в кожному окремому випадку за домовленістю з митними та іншими органами іноземних держав або на підставі міжнародних договорів України можуть використовувати метод контрольованої поставки, тобто допускають під своїм контролем ввезення в Україну, вивезення з України чи транзит через її територію наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Рішення про здійснення контрольованої поставки наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів приймає голова Державної митної служби України або його перший заступник. Порядок проведення контрольованої поставки визначається Митним кодексом і нормативним актом Державної митної служби України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, погодженим з Генеральною прокуратурою України та Міністерством юстиції України.

Винятковою формою митного контролю є особистий огляд, що застосовується лише по відношенню до фізичних осіб.

В умовах побудови правової держави дотримання і захист прав і свобод людини є обов'язком держави, отже така форма контролю як особистий огляд є не стільки необхідною як вимушеною. Її застосування обумовлює наявність організованої злочинності, контрабанди наркотиків, зброї та культурно-історичних цінностей, масштаби яких поширюються і набувають транснаціональний характер.

В МК України зазначається, що "особистий огляд як виняткова форма митного контролю може здійснюватися за письмовим рішенням начальника митниці чи особи, яка заміщує його, при наявності достатніх підстав вважати, що громадянин, який прямує через митний кордон України чи знаходиться в зоні митного контролю або в транзитній зоні міжнародного аеропорту, приховує при собі предмети контрабанди чи предмети, які є безпосередніми об'єктами порушення митних правил або заборонені для транзиту через територію України.

Перед початком огляду службова особа митниці повинна пред'явити громадянину письмове рішення начальника митниці чи особи, яка його заміщує, ознайомити громадянина з його правами та обов'язками при проведенні такого огляду і запропонувати добровільно видати приховувані предмети.

Особистий огляд здійснюється службовою особою митниці однієї статі з особою, яка проходить огляд, у присутності двох понять тієї ж статі в

ізолюваному приміщенні, що відповідає санітарно-гігієнічним вимогам. Доступ у це приміщення громадян, які не беруть участь в огляді, і можливість спостерігати за проведенням особистого огляду з боку таких громадян мають бути виключені. Обстеження органів тіла особи, яку оглядають, має здійснюватися лише медичним працівником.

Про здійснення особистого огляду складається протокол за формою, що встановлюється Державною митною службою України за погодженням з Міністерством юстиції України.

Протокол підписується службовою особою митниці, що здійснювала особистий огляд, громадянином, який проходив огляд, понятими, а при обстеженні медичним працівником - також цим працівником. Громадянин, щодо якого було здійснено огляд, має право зробити заяву в такому протоколі.

Порядок особистого огляду визначається Державною митною службою України за погодженням з Міністерством юстиції України та Міністерством закордонних справ України."

Отже законодавчо закріплений порядок особистого огляду є державною гарантією забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина посадовими особами митних органів при проведенні митного контролю.

Другою основною формою митного контролю є документальна перевірка суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Документальний контроль -це перевірка,при якій зміст перевіряемого об'єкту та його відповідність установленим вимогам визначається на основі показників, що знаходяться в документах.

Стосовно суб'єктів підприємницької діяльності вказаною постановою встановлено , що заявлена декларантом митна вартість і дані, що стосуються її визначення, повинні ґрунтуватися на достовірній і документально підтвердженій інформації. У разі потреби для підтвердження достовірності заявленої митної вартості можуть бути використані такі документи:

- рахунки-фактури (інвойси) або рахунки-проформи;
- специфікації, коносаменти, товарно-транспортні накладні;
- ліцензії;

- картки реєстрації контрактів;
- сертифікати походження;
- банківські документи щодо розрахунків за контрактом, які повинні містити всі необхідні реквізити для ідентифікації їх з поставкою, митне оформлення якої здійснюється (копія платіжного доручення з відміткою банку про виконання операції та виписка (копія) з особового рахунку організації, завірена керівником і головним бухгалтером даної організації);

- копія експортної вантажної митної декларації країни відправлення;
- договори (угоди) на поставку;
- договори про спільну діяльність;
- контракти з третіми особами, які мають відношення до договору (угоди) на поставку;

- рахунки за платежами третім особам на користь продавця;
- ліцензійні чи авторські угоди;
- договори доручення, комісії; агентські та брокерські угоди;
- рахунки за комісійні та брокерські послуги, що відносяться до товарів, митна вартість яких визначається;
- замовлення на поставку;
- договори перевезення та страхування;
- прайс-листи виробника та продавця товару;
- відповідна бухгалтерська документація;
- калькуляція фірми - виробника товару (у разі згоди фірми надати її українському покупцю);

- інші матеріали, які можуть бути використані для підтвердження митної вартості товарів, заявлених у вантажній митній декларації.

Для визначення митної вартості товарів, які експортуються і підпадають під дію режиму квотування чи ліцензування або щодо яких запроваджено реєстрацію контрактів, вирішальною є ціна товару, зазначена у ліцензії чи у картці реєстрації (обліку) контракту (якщо умови поставки цього товару відповідають тим умовам, відповідно до яких визначається митна вартість).

Особливе важливе місце в роботі митних органів займає фактичний митний контроль. В принципі, він нерозривно пов'язаний з документальним і в ряді випадків є його складовою частиною.

Фактичний митний контроль - це перевірка, при якій якісний та кількісний стан об'єкту, що перевіряється, встановлюється на основі обстеження, огляду, обміру, перерахунку, зважування, лабораторного аналізу, експертизи, контрольного запуску сировини у виробництво та іншими способами аналогічного змісту [58].

Однією із форм фактичного митного контролю є проведення митного обстеження. "Митне обстеження це комплексна візуальна та документальна перевірка транспортних засобів, товарів та предметів, що переміщуються через митний кордон України з метою дотриманням порядку переміщення, виявлення та усунення фактів порушення чинного законодавства . Документи, транспортні засоби, товари та предмети повинні піддаватись суцільній або вибірковій перевірці."

Необхідною умовою прийняття будь-якого рішення, в тому й числі при провадженні у справах про адміністративні правопорушення, є його обґрунтованість. Це досягається шляхом повного, всебічного і об'єктивного вивчення обставин справи, по якій приймається рішення [59]. Вивчення обставин юридичної справи у правовій літературі дістало назву "доказування" [60].

Митне обстеження підприємства, приміщень, транспортних засобів провадиться в присутності понятих (не менше 2-х осіб). Службова особа митних органів, яка організує і провадить обстеження об'єкта, зобов'язана залучити до участі в обстеженні власника об'єкта або представника власника, а також має право залучити фахівця, представника транспортної організації, що перевозить вантаж, декларанта, свідка.

Про проведення митного обстеження згідно з МК України складається протокол за формою П-4.

Якщо під час обстеження були виявлені предмети, що є безпосередніми об'єктами порушення, а також документи, необхідні для порушення справи,

службова особа митного органу, керуючись МК України, проводить їх вилучення. В необхідних випадках предмети або документи, що вилучаються, пакуються та опечатуються, про що в протоколі робиться відповідний запис.

Під час проведення митного обстеження об'єкту службова особа митного органу на підставі МК України має право взяти проби та зразки вантажу, що обстежується, про що в протоколі робиться відповідний запис, а про взяття проб та зразків складається окремий протокол за формою П-6.

Митний контроль потрібен, як уже зазначалось, для виявлення законності переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України, але законність переміщення має підтверджуватись відповідними дозвільними документами, сукупність яких утворює адміністративну державну систему митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Митні органи при проведенні митного контролю застосовують різні засоби реагування. Однак це не може приховати того факту, що митний контроль має реагувати насамперед на дії (бездіяльність), що не відповідають закону. Митні органи у своїй діяльності виступають як правозастосовні органи державного управління, але вони не лише виконують те, що прямо вказано в законі, а й самі в межах своїх повноважень реалізують правові норми шляхом прийняття нормативних актів.

Отож, підсумовуюче викладене, зазначає, що види і форми митного контролю повинні визначатися виключно в Митному кодексі України. Конституцією України встановлено, що засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, митної справи визначаються виключно законами України.

Керуючись Митним кодексом, Кабінет Міністрів України, Державна митна служба України здійснюють правову регламентацію в процесі організації митного контролю шляхом унормування їх у компетенційних актах, деталізують закони відповідно до конкретних умов їхнього застосування. У цьому випадку закон чітко визначає сферу їхнього правового регулювання, межі нормо-встановлюючої діяльності.

Висновок до розділу 3. З розглянутих питань у цьому дослідженні можна зробити висновки, що у сфері митного контролю необхідно здійснити:

- чітко визначену, жорстку регламентацію повноважень митних органів та їх службових осіб щодо здійснення митного контролю у сфері зовнішньоекономічної діяльності;

- систематизацію та узгодженість законів та підзаконних актів, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність, функціонування Митного кодексу України як єдиного кодифікованого нормативного акта, який містить виключний перелік вимог щодо здійснення митного контролю;

- здійснення митного контролю не шляхом формалізації та ускладнення митних процедур, а завдяки проведенню митного контролю, сприянню розвитку зовнішньоекономічної діяльності;

- вирішення процедурних питань, пов'язаних з організацією та здійсненням митного контролю у компетенційних актах Кабінету Міністрів та Державної митної служби .

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Практичне значення у сфері зовнішньоекономічної діяльності, реальною можливістю використання ряду визначених пропозицій та рекомендацій в процесі удосконалення митної системи та митного законодавства.

Теоретичне та практичне значення проведеного дослідження визначається його орієнтацією на вирішення актуальних проблем організації та здійснення митного контролю і полягає у тому, що сформульовані в роботі положення, висновки та рекомендації певною мірою поглиблюють наукові засади митного контролю і можуть бути використані у процесі адміністративно-правового регулювання інституту митного контролю, підготовки нормативно-правових актів по удосконаленню структури Державної митної служби України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані при розробці нових законодавчих актів з питань митної справи та адміністративної відповідальності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за порушення митних правил.

Окремі положення викладені в цій роботі можуть бути використані у правозастосовній діяльності, зокрема при розгляді справ про адміністративні правопорушення митними органами і судами, а також при розгляді судами скарг на рішення митних органів.

1. Вивчення історії становлення митного контролю дозволяє всебічно проаналізувати організацію та контрольну діяльність митних органів в Україні. Концептуальною засадою дослідження є визнання того, що митний контроль як важлива управлінська функція митних органів здійснюється у тісному зв'язку з іншими функціями і має правове регулювання. При здійсненні митного контролю предметом його є не лише усі товари і транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон України, але й виконання установлених міжнародних правил і стандартів, законність дій, аналіз доцільності та ефективності управлінських рішень, правопорушення та інші явища, що їх зумовлюють, а об'єктом захисту суспільні відносини, на які вони посягають.

2. Основними завданнями митного контролю є захист національних інтересів України у зовнішньоекономічній сфері та боротьба з контрабандою і порушеннями митних правил. Зокрема, в економічній сфері це контроль за експортно-імпортною діяльністю, спрямований на підтримку вітчизняного виробника, боротьба з протиправною економічною діяльністю, протидія неконтрольованому відтоку національних матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та інших ресурсів. В екологічній сфері – недопущення неконтрольованого ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин та матеріалів.

3. Упорядкування понятійного апарату: “митний контроль”, “митний орган”, “митна служба”, “посадова особа митного органу”, “службова особа митного органу”, “працівник митного органу” спрямоване на посилення якості законодавчих актів, що має забезпечити врахування інтересів суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності, наявність зворотного зв’язку між суб’єктами та об’єктами регулюючого впливу

4. Класифікацію видів митного контролю автор пропонує провести за такими ознаками: правовий статус суб’єктів, що переміщують підконтрольні об’єкти через митний кордон України (юридичні особи, фізичні особи, дипломати, консули тощо); час проведення (попередній, поточний, наступний); цільова спрямованість (контроль за надходженням обов’язкових платежів в Державний бюджет України, контроль за переміщенням підакцизних товарів, гуманітарної допомоги та окремих видів товарів, перелік яких встановлюється Державною митною службою України, контроль за валютними операціями тощо); умови переміщення підконтрольного об’єкту через митний кордон України (режим експорту, імпорту, транзиту, тощо); вид транспорту, яким переміщується підконтрольний об’єкт (залізничний, авіа, авто, річковий, трубопровідний, тощо).

5. Митне законодавство як комплексна галузь законодавства містить об’єднані внутрішньою єдністю нормативно-правові акти, приписи яких регулюють зовнішньоекономічну і пов’язану з нею іншу діяльність громадян та юридичних осіб при переміщенні ними товарів та предметів через митний

кордон України. Термінологічна невизначеність понять "митне законодавство", "митний контроль", "митна служба", "посадова особа митного органу", "працівник митного органу" є причиною різних труднощів у процесах законотворчості, систематизації нормативно-правових актів.

6. Процес переміщення через митний кордон України товарів та транспортних засобів відбувається у відповідності з митними процедурами, які регулюються нормативно-правовими актами. Фактично характер і зміст цих правил справляє істотний вплив на інтенсивність товаропотоків через митний кордон України. Спрощення або ускладнення процедур митного контролю відповідно впливає на обсяги зовнішньоторговельних операцій, що вимагає їх чіткого визначення та закріплення у правових приписах.

7. Розвиток митного контролю здійснюється в Україні у напрямку гармонізації та уніфікації з прийнятими у світі нормами і практикою. Це дуже важливий і специфічний аспект. Митне законодавство України активно сприймає і застосовує світовий митно-правовий досвід, а міжнародне співробітництво позитивно впливає на зміст і функціонування українського митного законодавства. Даний процес повинен також впливати і на розвиток законодавства щодо адміністративної відповідальності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за порушення митних правил, а особливо юридичних осіб.

8. Обґрунтовано необхідність проведення систематизації митного законодавства шляхом кодифікації і запропоновано шляхи вирішення проблемних питань через внесення конкретних законодавчих змін до Митного кодексу України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України //Відомості Верховної Ради України. -1996.- №30. - Ст. 141.

2. Декларація про державний суверенітет України//Відомості Верховної Ради РСР.- 1990. - №31. - Ст.429.

3. Митний кодекс України від 13.03.2012 //Відомості Верховної Ради України - 2012. -№ 7.- Ст. 203.
4. Податковий кодекс України від 02. 12. 2010 г. – 2856-VI від 23.12.2010, ВВР, 2011, № 29, ст.272.
5. Про державну податкову службу в Україні: Закон від 4.12.1990 №509-411 //Відомості Верховної Ради України 1990. -№15.-Ст.84.
8. Про власність: Закон від 7.02.1991 №691-ХП //Відомості Верховної Ради України 1991. -№20.- Ст.249.
9. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон від 16.04.1991 №959-ХП //Відомості Верховної Ради України 1991. -№29.- Ст.377.
10. Про затвердження Положення про порядок стажування у державних органах: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.12.94 року // ЗП уряду України. - 1995. - № 2. - Ст. 51.
12. Постанова від 01.02.2006 N 80 "Про перелік документів, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів.»
13. Збірник наказів та розпоряджень Державного митного комітету України. Випуск другий. К.: вид. ДМК України. - 1993. - С. 54-55.
14. Авер'янов В. Адміністративне право України:, доктринальні аспекти реформування // Право України. -1998. -№ 8. -С. 11. -15
15. Авер'янов В. Реформування українського адміністративного права: черговий етап// Право України. - 2006. - №7. - С. 6-8.
16. В.Б.Авер'янов. Забезпечення прав і свобод людини - пріоритетна орієнтація державного управління // Державне управління в Україні. Навчальний посібник. - К., 1999. - С. 50.
17. Аверьянов В. Б. Аппарат государственного управления: содержание деятельности и организационные структуры. - К., 1990. - 145 с.
18. Авер'янов В. Б., Андрійко О.Ф. Виконавча влада і державний контроль. - К., 1999. - 48 с.
19. Авер'янов В.Б., Андрійко О.Ф., Голосніченко І.П., Битяк Ю.П., Ківалов С.В. Державне управління в Україні. Навчальний посібник. -К., 1999. - 265 с.

20. Аверьянов В., Бойко В., Бординюк В. та інш. Коментар до конституції України. - Київ: Книга, 1996. - 376 с.
21. Адміністративне право: сучасний стан і напрями реформування. Матеріали Першої науково-практичної конференції. 18-21 червня 1998 р. в м. Яремче Івано-Франківської області. - 82 с.
22. Административное право /Под ред. А.Е.Лунева. -М.:Юрид.літ-ра,1970. -596с.
23. Андрійко О.Ф. Державний контроль в Україні. - К., 1999. - 48 с.
24. Арсеєнко А., Грищенко К., Привалов Ю. Сучасні проблеми функціонування державної служби //Вісник державної служби України. - 1997. - №4.
25. Аслаханов А. Мафія: пята власть? Сьогодні? Завтра? Послезавтра? // Деловой мир. - 1995. -№№ 17-22.
26. Бантышев А., Васирина М. Ответственность за контрабанду. Таможенное дело в вопросах и ответах. Ужгород: изд. ДМК Украины. - 1994. - 58с.
27. Бахрах Д. Административное право. - М.: изд. БЕК. -1999,
28. Бахрах Д. Административное право. - М.: изд. БЕК - 1999.
29. Белокуров О. Организованная преступность: история развития й формы проявления // Вести. Моск. ун-та. Сер. 11, Право. - 2004. - №4. - С. 52-58.
30. Белоусова Л., Малинова Г., Ковальчук М. Одесской таможне - 200 лет. - Одесса: Книжная фабрика, 1995. - 98с.
31. Бень А. Без мита наша карта бита//Голос України. - 1993. - Хо120 (26 червня).
32. Бережний О. На охороні митних кордонів України Профспілковий вісник. - 1999. - №11(16 листопада).
33. Берков Е., Галанжнн Е. Учебное пособие в помощь, слушателям, изучающим таможенное дело. - М.,1988. -186с.
34. Біттнер О. Злочинність: загальні причини і конкретні наслідки Урядовий Кур'єр. - 1996. - 12 листопада.

35. Васильєв В. Функціонально-аналітичне обґрунтування базової професійної підготовки потенційного кадрового резерву державних службовців //Вісник державної служби України. - 2005. - № 1.
36. Вечір Ю. Розвиток державної служби в Україні: огляд та напрямки //Вісник державної служби України. - 2005 - № 3.
37. Власова В.М. Таможенные операции. - М.: Финансы и статистика, 1997. - 142 с.
38. Воробей Ю., Дудик К. та ін. Чопській митниці - 50. Життя і люди. 1945-1995. - Ужгород: Патент, 1995. - 183с.
39. Габричидзе Б. Таможенное право. Учебник. - Москва: Юр.лит: 1995. - 216 с.
40. Галузева угода між ДМС України та Радою профспілки працівників митних органів України. - Київ: вид. ДМС України. - 2002. - С. 7.
41. Гальперин И. Взаимодействие государственных органов и Общественности по борьбе с преступностью. -М.: Юр.лит., 1972. -183с.
42. Гасанов З. Наркотическая преступность как вид организованной преступности. -1997. -№11. -С. 27-30.
43. Гермаев Ю. Оперативно-розыскная деятельность по делам о таможенных преступлениях // Законность. - 1997. - №5. - С. 29-
44. Голосніченко І.П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття). - К., 1998. - 108 с. 188-Гребенюк В. Спеціальними зусиллями проти злочинності Політика і час. - 1994 . №12.- С. 45-46.
45. Гришаев П. Международная преступность и ее причины// Лекция ВЮЗИ. - М., 1981. -61 с.
46. Державне управління: теорія і практика. - К., 1998. - 432 с.
47. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація. - К., 1997. - 448 с.
48. Деркач Л. Українська митниця: вчора, сьогодні, завтра. - К.: вид. Книга.- 1998. - 512с.
49. Деркач Л. Українська митниця: вчора, сьогодні, завтра. Видання ТРЕ, доповнене. - К.: вид. Книга. - 2005. - 542 с.

50. Димитров Ю. Боротьба зі злочинністю: деякі проблеми і шляхи їх вирішення // Право України. - 2006.-С. 108-111.
51. Додаткові заходи щодо реалізації окремих положень Основних напрямків соціальної політики на 1997-2000 роки // Урядовий кур'єр. - 1999 (6 травня).
52. Дорошенко А. Проблеми політизації організованої злочинності Нова політика. 1997. -№6. - С. 38-45.
53. Дорошенко А., Овсій І. Організована злочинність: міжнародний аспект // Політика і час. - 2005.- №3. - С. 41-51.
54. Драганов В. Основы таможенного дела. Москва: Экономика, 1998. 172с.
55. Дубенко Г. Проблеми реформування державної служби України //Вісник державної служби України. - 2006. - .No 3-4.
56. Дубенко С.Д. Державна служба і державні службовці в Україні. Навчально-методичний посібник. - К., 2004. - 242 с.
57. Дурдинець В. Боротьба із злочинністю має бути всеохоплюючою і ефективною // Право України. - 2006. - №1. - С. 25-33.
58. Дурдинець В. Корупція - це жахлива реальність сьогодення Урядовий Кур'єр. -!997. - 18 вересня.
59. Дурдинець В. Приборкання злочинності - справа усього суспільства // Урядовий Кур'єр. - 1996. - 24 грудня.
60. Егоров А. Шейко А. Энциклопедия таможенного дела (сборник нормативных документов по таможенному делу). Том I. Львов: Мета, 1996. - 760с.
61. Егоров А. Шейко А. Энциклопедия таможенного дела (сборник нормативных документов по таможенному делу). Том VI, Львов:Мета, 1998. - 424с.
62. Кисіль Л. Поняття "посадова особа" у правовій науці і законодавстві / / Державна служба: організаційно-правові основи і шляхи розитку. - Київ: вид. Ін-Юре. - 1999. - С. 126.

63. Кивалов С. Средства осуществления таможенной политики Украины: Учебное пособие. - Одесса. - Астрон/лит. -1995. - 127 с.
64. Кивалов С. Таможенное право. Учебник. - Изд. БЕК - М., 1995. - 175с.
65. С.В.Кивалов. Организационно-правовые основы таможенного дела в Украине. Учебное пособие.-Одесса: Юридический институт ОГУ.- 1994.- С.57-58.
66. Кивалов С. Организационно-правовые основы таможенного дела в Украине. Общая часть. - Одесса : изд. Одесского университета. -1994.- 72с.
67. С. Кивалов. Таможенное право в Украине - Одесса: Астропринт.- 1995; Сандровський К.: Митне право в Україні: історія розвитку та проблеми реалізації //Суверенітет України та міжнародне право. - Київ, - 1995.
68. Кивалов С. Таможенное право (административная ответственность за нарушение таможенных правил). - Одесса: изд. Астропринт. -1996. - С. 111.
69. Корецький С. Коефіцієнт мафіозності, - К.: Видання першого незалежного інтелектуального центру. - 1996. - 90 с.
70. Корнійчук О., Бережнюк І., Іванюк Н. Основи митної справи. - Хмельницький : вид. Поділля. - 1996. - 352с.
71. Крошко В. Теоретические и практические проблемы профессионального (оперативного) риска в деятельности органов внутренних дел. - К., 1995. - 159 с.
72. В.Кручок. Боротьба з контрабандою - проблема сьогодення Юридичний вісник України. - 1999. - №49 (2-8 грудня). 238.Кузьменко Б. Криміногенна серцевина українських реформ Політична думка -К., 1997.- №3.-С. 83-94.
73. Кузьменко Б. Політологічний та кримінологічний аналіз корупції, тіньової економіки та організованої злочинності у пострадянській Україні // Право України. - 2005. №6. -С. 103-105.
74. Кузьменко В., Кузнецова Л. Свободные экономические зоны: мифы и реальность // Экономика предприятия, 2005.

75. Лебедев О. Профілактика корупції - справа надто важлива Урядовий Кур'єр. - 1997. - 30 вересня.
76. Л.Лобзенко. Стратегия ВМО по модернизации таможенных служб мира / / В кн.: Актуальные проблемы современной таможенной политики России. - М.: РТА. - 2006. - С. 65-66.
77. Марков О. Очерки по истории таможенной службы. - Иркутск: изд. Иркутского университета. 1987. - 156 с.
78. М.Мельник. Антикоруційна діяльність в органах державної влади та її наукове забезпечення // Право України. - 2000. - № 3. - с. 68-69.
79. Науменко В., Терещенко С. Основи митного законодавства в Україні: теорія і практика. - Київ: АТ «Август», 1999. - 296с.
80. Оболенський О. Стратегія професійного навчання кадрів – стратегія майбутнього держави //Вісник державної служби України. - 1997. - № 1.
81. О.Оболенський. Теорія системного підходу в державному управлінні // Вісник Української Академії державного управління при Президентіві України. - 1996. - № 3, с. 155-156.
82. Основні напрямки соціальної політики на 1997 - 2000 роки, затверджені Указом Президента від 18 жовтня 1997 року До 1166/97 //Урядовий кур'єр. - 1997. - №202-203 (30 жовтня).
83. Основы таможенных законодательств государств-участников Содружества Независимых Государств // Энциклопедия таможенного дела. - Львов: изд. Мега. - 1996. - С. 48.
84. Павловський М. Витоки корупції та організованої злочинності у хибній ідеології // Віче. - 1997. - №9. - С. 3-16.Телешун С. Державний устрій України. Проблеми політики, теорії і практики. Івано-Франківськ: Лілея - НВ. - 2000. - 316с.
85. Терещенко С. Оперативній митниці виповнився один рік Митний брокер. - 2000. - №3. - С. 84-85.
86. Шкарута В., Лобойко Л. Проблеми виявлення контрабанди митними органами // Фінанси України . - 2005. - №3. - С.26-32.

87. В.Шкарупа, В.Щербина. Правовий статус працівників митних органів України. Навчальний посібник. - Дніпропетровськ: вид. Академії митної служби України. - 2003. - 37 С.
88. Цветков В.В. Державне управління: основні фактори ефективності (політико-правовий аспект). - Х., 1997. - 165 с.
89. Legislation // Official Journal of European Communities. 1993, October, p. 743.
90. Customs Technique Training // Korea International Cooperation Agency, 2000, June-July, p. 213.
91. Good practice guide on training systems development / / WCO. 2006, April, p. 197.
92. Convention on temporary admission / Convention relative a l'admission temporaire// WCO. - 2005.- p.123.
93. Codul Vamal // Departamentui Controlului Vanal al Republicii Moldova. - Chisinau: Didactica, 1994, p. 98.
94. Guidelinesfor the Control of Narcotic and Psychotropic Substances in the context of the international treaties. World Health Organization. Geneva. - 1984. - P. 162.
95. Архів ДМС України. Справа № 3, том I.
96. Архів ДМС України. - Справа 5, том 3.
97. Архів ДМС України. - Справа 11, том 1, арк. 3-4.
98. Архів ДМС України. - Справа 17/1, том 4, арк. 42-52.
99. Архів ДМС України. - Справа 19/2, том 2, арк. 14-16.
100. Архів ДМС України. - Справа "Стенограма колегії ДМК України від 10 березня 1992 р.", арк. 26-28.
101. Архів ДМС України. - Справа "Стенограма колегії ДМК України від 12 жовтня 1992 р.", арк.14-15.
102. Архів ДМС України. - Справа "Стенограма колегії ДМК України від 5 лютого 1994 р.", арк.44.
103. Архів ДМС України. - Справа "Стенографічний звіт про роботу колегії ДМК України від 5 лютого 1994 р.", арк. 28.

104. Поточний архів Правового управління Держмитслужби. Подання Голови ДМК України Президентові України від 31 жовтня 1996 року ЛЬ 11/1-8124: - Справа № 16, арк. 10-12.

105. Поточний архів Управління кадрів ДМС України. - Справа 12, том 2, арк. 16-17.

106. Поточний архів Управління по організації боротьби з контрабандою і ПМП ДМС України. - Справа 2, арк. 26-29.

107. Поточний архів Управління по організації боротьби з контрабандою та ПМП ДМС України. - Справа 12, арк. 121-122.

108. Поточний архів Київського центру підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів ДМС України. Справа 21. Довідка про роботу Київського центру від 27 липня 2000. - № 370.

109. Поточний архів Ради профспілки працівників митних органів України (далі - Поточний архів РППМО). - Справа 12, арк. 5-19.

110. Поточний архів РППМО. - Справа 18, арк. 7-8.

111. Поточний архів РППМО, справа 19, арк. 3.

112. Поточний архів РППМО. - Справа 22, арк. 12-18.

113. Поточний архів РППМО. Стенограми I з'їзду Профспілки працівників митних органів України. - Справа 2, арк. 1